

Fragmenta vetustissimorum autoru[m] : summo studio ac diligentia nunc recognita.

<https://hdl.handle.net/1874/455976>

2

FRAGMENTA VETVSTISSIMORVM
autorū, summo studio ac diligentia
nunc recognita.

MYRSILI LESBII

DE ORIGINE ITALIAE ET

Tyrrhenorum

Lib. I

M. Porcij Catonis Originum

Lib. I

Archilochi de Temporibus

Lib. I

Berosi Babylonij Antiquitatum

Lib. V

Manethonis sacerdotis Aegyptiorum de Regibus
Aegyptiorum

Lib. I

Metasthenis Persæ Annalium Persicorū

Lib. I

Xenophontis de Aequiuocis

Lib. I

Q. Fabij Pictoris de Aureo seculo, & origine urbis
Romæ

Lib. II

C. Sempronij de Diuisione Italiae

Lib. I

Sex. Iulij Frontini V. C. de Aquæductibus urbis
Romæ

Lib. II

BASILEAE, APVD IO. BEB. ANNO

M. D. XXX.

FRAGMENTA VETUSTISSIMORUM
aeneo aedificata in hoc templo
conservantur

MYRSILI LIBRI

DE ORIGINIBUS ITALIÆ ET

- Lib. I. Titulus
- Lib. II. Titulus
- Lib. III. Titulus
- Lib. IV. Titulus
- Lib. V. Titulus
- Lib. VI. Titulus
- Lib. VII. Titulus
- Lib. VIII. Titulus
- Lib. IX. Titulus
- Lib. X. Titulus
- Lib. XI. Titulus
- Lib. XII. Titulus
- Lib. XIII. Titulus
- Lib. XIV. Titulus
- Lib. XV. Titulus
- Lib. XVI. Titulus
- Lib. XVII. Titulus
- Lib. XVIII. Titulus
- Lib. XIX. Titulus
- Lib. XX. Titulus
- Lib. XXI. Titulus
- Lib. XXII. Titulus
- Lib. XXIII. Titulus
- Lib. XXIV. Titulus
- Lib. XXV. Titulus
- Lib. XXVI. Titulus
- Lib. XXVII. Titulus
- Lib. XXVIII. Titulus
- Lib. XXIX. Titulus
- Lib. XXX. Titulus

EXIIT ANNO D. MDCCLXXXV
M. D. C. C. C. C.

FRagmenta quædã oppido erudita, & ex altissima ue-
 rustate deprompta suscepimus excudenda, humanissi-
 me lector. Cuius equidem consilij nobis fuit & autor &
 impulsor Io. Sichardus, existimans fore ut à te gratiam ini-
 remus eam, quam debēt qui iuuantis rectis studijs operã
 suã nauant. Annixi aut̃ sumus quantum per rei tum diffi-
 cultatem, tum temporis longinquitatem licuit, ut quàm
 emendatissima in manus tuas uenirent: quamuis in Fron-
 tino id peiuscule successerit, adeò ut ne quidem nobis ipsi
 satisfecerimus, id tamen quod mirum nō est in autore tam
 deprauato, nullo nobis freto exemplo uetustiore, ut si iam
 ipse reuiuiscat, sit Delium natatorẽ habiturus in uotis. In
 alijs uidemur nobis officio nostro probe functi, quod tu
 demum iudicabis factum, si quantum uetustatis, eruditio-
 nis, rerum reconditarum hic libellus cōtineat, agnoueris:
 Nec enim hi sumus, qui nostra immodice laudando cuiq̃
 palpum obtrudere uelimus, persuasum habentes tum de-
 mum quidq̃ recte prolixeq̃ laudari, si eorum suffragijs,
 quibus labor sudatus est, probetur. Vale.

EORVM QVAE HOC HISTORIARVM
libello continentur, index.

A Borigenes.	9	Ascanius Latinorū rex.	41
Aegyptus rex.	38	Assyrii unde dicti.	45
Aemathia à quo dicta.	25	Angerona dea silentij.	58
Aeneae aduētus in Italiā.	41	Augusta aqua.	66
Aetatis curriculum apud a-		Aurea secula unde dicta.	
lios aliter initur.	45	fol.	48
Agricoltura quando inuen-		B	
ta.	29	Babyloniae origo.	22
Alpium diuifio.	55	Baleus Babyl. rex.	31. & 33
Alfietina aqua infalubris.	66	Balnearum ius.	93
Altadas rex Babyl.	34	Belochus rex Babyl.	32
Anio uetus.	62	Belopares rex Assyrior.	39
Anio nouus.	67	Belus Babyl. rex.	24
Anni diuerfitas.	45	Berosi historia quid conti-	
Apenninus mons.	12	neat.	38
Apennini diuifio.	15	Betica unde dicta.	32
Appia aqua quando deriua-		Bononia unde dicta.	7
ta fit in urbem & à quo.	61	C	
Aquae ducendae ius penes		Cadmus apud Sydonem	
quos fuerit.	88	regnat.	39
Aralius Babyl. rex.	30	Cadmi quot fuerint.	47
Arbaces Medorū rex.	43	Caduca aqua.	88
Arcadia ab Arcado dicta.	25	Calix quantum capiat.	74
Arcus neroniani.	69	Capitolium.	13
Argiletum ubi & unde di-		Capua à quibus condita.	57
ctum.	15	Celtiberorum origo.	23
Arius Babyl. rex.	30	Ciuile primum bellū quan-	
Armatrites Babyl. rex.	32	do.	37
Ascades rex Babyl.	37	Claudia aqua.	66
		Caeli	

I N D E X.

Coeli quare dicti sint non nulli. 45	Hercules Typhonem sustulit. 34
Coelius Rufus scriptor. 82	Herculis nomen cuiusmodi. 10
Coelius mons Romae unde dictus. 52	Hercules quare appellati sint. 45
Crabra aqua. 65	Herculaneus riuus. 67
D	Hetrusci unde dicti sint. 3
Danaus rex Aegyptiorum. 38	Hiberi unde dicti. 28
Dardanus Aegyptiorum rex. 38	Historicorum leges. 42
Ductuum aquarum altitudines. 68	Homeri octo fuerunt. 14. & I (46)
E	Ianus Vaticanus dictus fuit. 5
Enianum urbs. 11	Ianus sacrificiorum ritus docuit. 49
Erichthonius rex Troianorum. 39	Ianuae à Iano dictae. 49
Exquilinus mons. 9	Illus rex Troianorum. 40
F	Inundationes aquarum quot fuerint. 47
Faunius Aboriginum rex. 40	Ioues qui sint dicti, & quam ob causam. 45
Fistulae solutae. 95	Isis quae sit. 28
Francus Hectoris filius Celtae rex. 41	Italia pleraque mutuata est ab Hetruscis. 3
G	Italiae origo. 4
Gallia togata. 8	Italiae multa nomina. 5
Graecia magna. 8	Italiae diuissio. 6. & 54
Graecorum in mentiendo impudentia. 4	Italiae transalpinae diuissio. 57
H	Italiae imperium penes quos fuerit. 47
Hadriaticum mare. 7	Italiam qui incoluerint. 1
Harmonia uxor Cadmi. 40	

I N D E X.

Iulia aqua.	64	Mnaseas Phoenix histori-	14
Iunones quæ dictæ sint.	45	cus.	14
L		Moseas antiquissimus histo-	14
Laomedon rex Troiano-		ricus.	14
rum.	40	Mundi origo.	4
Larius lacus.	8	N	
Latinus rex Aboriginum.		Ninus rex Babyl.	26
fol.	41	Nini plures fuerūt.	46
Latinus Syluius rex Latino-		Noas Rituales libros reli-	1
rum.	41	quit.	1
Lemannus rex Celtarū.	40	Nouaria.	7
Liguria quæ pars Italiæ di-		Nymbrotus.	21
catur.	55	O	
Luca urbs unde nomen in-		Octavianus specus.	70
uenerit.	11	Oenos urbs gygantum.	16
Lydi populū unde dicti.	2	Oenotrius Arcas.	1
M		Ogyges plures fuerunt.	46
Macedonia unde dicta.	33	Olanum.	7
Mæoniæ urbes.	1	Oletare quid significet.	89
Mæones unde dicti.	24	Olympus quod significet.	46
Mamelus rex Babyl.	36	P	
Mamithus rex Babyl.	35	Padus.	7
Mancaleus rex Babyl.	35	Palatinus mons.	13
Massagetæ quis propaga-		Pallas Tritonia quare dicta.	
rit.	24	Perfarum reges.	43 (28)
Marfi.	8	Pharao Menophis Aegy-	39
Martia aqua.	63	ptiorum rex.	39
Mediolanum.	7	Phoronæi quot fuerint.	45
Metasthenes historicus quod		Piceni.	8
tempore floruerit.	44	Picus rex Aboriginum.	40
Mezentius rex Thusco-		Pisa urbs à quo condita.	11
rum.	41	Precutij.	8
		Prothei	

I N D E X.

Prothei plures fuerunt.	47	Syluius rex Latinorum.	41
Q		T	
Quirinalis mons.	13	Tarpeius mons.	13
R		Tepula aqua.	64
Regna præcipua mundi	17	Thuscus uicus Romæ.	53
quæ.	17	Thuscorum dij qui sint.	3
Rheæ quæ dictæ.	45	Torebi in Asia unde dicti.	2
Rhetij unde dicti.	6	Troia euersio quo anno.	41
Roma.	9	Troiani reges.	14
Romæ ueteris nomina.	53	Tutela ductuū aquarū.	96
Romani à Romo.	39	Typhon gygas.	33
Romani uernæ sunt Thu-		Tyrrheni delphini quare di-	
sorum.	52	cti.	2
S		Tyrrhenorum origo.	1
Sabini.	12	Tyrum quis extruxerit.	25
Sagi.	12	V	
Sagæ nomen quid sonet.	19	Vellia altera palatini pars.	13
Salinæ.	62	Venetia.	6
Sarmatæ à Thuyscone con-		Vesta dea quæ sit.	29
diti.	24	Virgo aqua.	65
Saturnos quos dixerint ue-		Volaterræ.	11
teres.	45	Vortumnus deus.	29
Scythæ omnium sunt anti-		X	
quissimi.	4	Xanthus historicus Ly-	
Semiramis regina Babyl.	28	dus.	2
Senegallia.	7	Z	
Sicania unde dicta.	32	Zameis rex Babyl.	29
Soranus proditi nominis		Zoroastes quis fuerit.	20
urbis Romæ poenā luit.	58		
Sparetus rex Babyl.	36		
Spherus rex Babyl.	36		

1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

MYRSILI LESBII

DE ORIGINE ITALIAE ET
TYRRHENORVM LIBER.

Taliam coluere Græci, Arcades, Veneti, Ligures, Ardeates, Rutuli, Siculi, Pelasgi, Iapyges, Lacedæmones, Salētini, Pelij, Oeniani, Achæi, Oroplitæ, Pylj, Pisi, & eiuscemodi. Horū primus Oenotrius Arcas cum Peucino fratre colonias transportauit, ubi

habitabāt tunc dicti Ausones, ubi nūc Oenotria regio est è regione Peucinorū. Hæc fertur prima colonia ex Græcis, paulominus quindecim ætatibus ante ruinas Troiæ.

Tyrrhenis originem quidem suspicantur fuisse à Lydis. Existimant enim Aty regi Mæoniæ, prognato Hercule & uirgine Omphale, filia Iardanæ reginæ Mæonū fuisse geminos Lydum & Tyrrhenum, cum regnū nequē duos caperet, & neque terræ sterilitas ingentem multitudinem pateretur, sorte Atys iacta Lydum successorem designauit, Tyrrhenū uero cum maiore parte populū ad quarendas nouas sedes foras abire iussit. Is in septentrionalem Tiberis partem ueniens, eiusq; totam medietatem à fontibus usq; ad locum ubi erat prisca Vmbris habitatio tenuit, & cum eis confedit & cohabitauit, & urbes distas hæctenus Mæonias & Tyrrhenias ædificauit. Sed hi aperta mendacia fingunt; nam de gentis antiquitate & origine magis creditur ipsi genti atq; uicinis, quàm remotis & externis. Magis igitur creditur ipsis Lydis & Tyrrhenis, atq; his uicinis Romanis, & qui consentiūt in eorum patria historia & origine, q̄ quibusuis alijs quamuis alijs eruditissimis. Caterum quæcunq; hi patrij histo-

Tyrrhenorum origo.

Mæonias urbes.

Xanthus hi
storicus.

† Taraconem
Strabo nomi
nat lib. v.

Tyrrheni
Delphini
dicti.

Tyrrheni
indigenæ.

rici dicunt, aduersantur supradictæ traditioni de Tyrrheno
Mæone. Etenim Xanthus Lydus in patria historia, nul-
lum Tyrrhenum Atym fuisse scribit, sed geminos Lydum
& Torebum, à quibus Lydos & Torebos in Asia popu-
los esse tradit; in nullo penitus differentes, nisi quadam pro-
latione, & quidem parua, ut Dores & Attici. Quis ergo
ex Lydis historicis Tyrrhenum filium Atyos & fratrem
Lydij misit in primam medietatem Tiberis, ubi antiquissi-
mis Vmbriis fuit prisca habitatio? Quum etiam quod
tradit de bello Pelasgico Xanthus, asserit Pelasgos anti-
quiores Aty aggressos bello Thusciam, quæ quondam
Vmbria dicta est, occupasse † Crotonem, inde Tiberinam
regionem inuadentes etiam ipsam Tyrrhenam cepisse, &
cum Tyrrhenis cohabitasse, & ab eis plurimam militarem
peritiam didicisse, præcipue nauticam, qua tunc toti orbi
erant admirabiles. De quibus fabulantur Græci, quod in
Delphinos uersi sint, qui nauibus alludunt, & his socij fi-
unt. Re enim uera tunc Delphini ob piraticam simul & do-
minium maris dicebantur: erant enim classe potentes, &
undiq; colonias transportabant. Argumeto sunt qui Tyr-
rheni dicuntur in insulis Atticis, & faucibus Thraciæ. Nan-
que Tyrrhena simul lingua, & cum quibus habitant lo-
quuntur, & eosdem deos ut Tyrrheni colunt, & iisdem li-
teris utuntur. Quare non possunt dici ab aliquo Atyos fi-
lio, qui ante Atym Pelasgumq; regem inueniuntur dicti
Tyrrheni, & multarum coloniarum autores eodem no-
mine atq; ritu ante Atym præscriptari. Hæc à Lydis die-
dicimus. Nunc quid de se Tyrrheni dicant est inferen-
dum. Primum rident se ab aliquo aduena denominatos,
qui se solos indigenas in Italia existimant, atq; à uetustissi-
mi dei sui, quem Ianum Vadymona uocant, filio Razea
nua nominant. Tetrapolim quoq; suam Hetruriã, eiusq;
partem

partem Boltursenam, Vetuloniam, Thussam; & Harbanum cognomine Calumbum à lyco nuncupant; eamq; à suo deo aureo seculo mox post inundationem terrarū, nedū ante Atym conditam asserunt. Nā & ab inundatione ipsa suum agrum sua patria lingua uocant Saleombro nem, ubi primum geniti Vmbri. Producent quoq; suae uetustatis uestigia multa, ut deos, ritus, mores, literas, leges. Quae profecto omnia congruunt his quae probatiores Graeci historici tradunt. Scribunt enim solos Tyrrenos in Italia uetustissimos esse, qui neq; ab alijs pendant origine, neque ut caeteri cōuenae & aduenae, sed propria regione esse oriundos; quando quidem uetustissimis differant dijs & moribus nedum ab alijs Italiae populis, ed etiam à uicinis Crotoniensibus & Perusinīs à fronte, & à proximis Phaliscis à tergo, quos inter medijs iacent. Nam cunctis Thuscis dijs deaq; sunt Iupiter & Iuno; Soli Tyrreni colunt Ianum & Vestam, quos lingua sua uocant Ianib Vadymona, & Labith Horchiam, Ipsi quoque Romani fatentur Hetruscos esse uetustissimos, & aureo seculo natos, à quibus aras, ritus, diuinationes, colonias & disciplinas habuit prisca Italia, initio sumpto à prima eorum tetrapoli dicta Hetruria, à qua illos Romani Hetruscos cognomināt. Nō est igitur aduersarijs uel lauia, qua probēt eos Tyrrenos à filio Atyos habere uel nomen, uel originē; sed id nomē desumpsisse à Turribus. Quod si etiam ad hos uenit Torebus filius Atyos, utique non ab eo aduena nominati sunt Tyrreni indigenae, sed ecōtrario ab eis Torebus fuit cognominatus, Tyrrenus à Graecis. Igitur etsi totam Italiam coluerint Graeci, ut nostri tradunt, ex ipsis tamen Lydis & Tyrrenis uicinisq; Romanis falsa esse ostendimus, quae contraria his de Tyrrenis multi, ut diximus, conscripserunt.

Thuscorū dij.

*Italia multa
est ab Hetrus
scis mutuata.
Hetrusci unde.*

M. PORTII CATONIS EX LIBRIS
ORIGINVM FRAGMENTA.

*Græcorū im-
pudentia.*

Ræci tam impudētī iactantia iam effunduntur, ut quoniā his dudū nemo responderit, ideo libere à se ortam Italiā, et eandem spuriam simul & spurcā atq; nouitiā nullo certo autore aut ratione, sed per solam insanīā fabulētur. Quam ob rem nunc ut cæteris Latinis uiam faciā, quæcunq; memoria prodita gentibus Italiæ sunt, & nunc Romano imperio subditis, Dijs uolentibus scribere instituo.

Mundi origo.

*Scythæ anti-
quissimi.*

Italiæ splendidissima origo fuit cum tempore, tum origine gentis. Coepit em̄ aureo seculo sub principibus dijs Iano, Cameſe, Saturno, gēte Phœnicæ & Saga: quæ post inundationem terrarum per orbem prima colonias misit. Et de mundi quidem origine autores non paria sentiunt. Nam Chaldæi sibi sempiternitatem persuadent. Phœnicibus uero ac Sagis magis placet origo. Inter utrosque conuenit, ante Ninum circiter annis L & CC, quibus durauit aureum seculum, terras fuisse inundatas, & in Scythia Saga renatum mortale genus. Siue enim ab æterno mundum existimes, & ignis principio cuncta tenuerit, & sensim in sua loca elementa coeuentia homines produxerint: siue ut fertur ante aureū seculū terras subruatas inundatio possederit, & exiccata humo apparuerint homines, equidem principatus originis semper Scythiis tribuitur, à quibus auctis colonias per orbem missas ferunt. Et ex his uenisse Ianum, cum Dyrim & Gallis proge-

progenitoribus Vmbrorū, rateq; cum colonis per Tiberim uectum, ad laeuum Tiberis Hetruriā tenuisse locum, ubi colonias in continente primū exposuit, & ipsum deū simul Vaticanum habitum dictumq; fuisse, Et regionem Vaticanam, id est, uagicanam dictā, quod ibi Ianus quasi in cunis natam primumq; uagientem Italiā exceperit. Inde cum colonis à Vaticano progressum, in tractu Vmbræ fundasse regiam, & fano Olympū fossamq; sacrasse, & augustalem Tyrrenam non longe à regia dicasse: ubi ad salutandū regem XII. coloniarū nonis lunaribus cōuenirent. Inde duodenis colonijs fasces ad continendos rudes scribunt, singulo prætoriano lictori quatuor & uiginti armatis ingenuis distributis. Eas posuit colonias ad ripas quidem Tiberinas Ianiculū, & Atyn Ianum; ad ripas Arnī totidem, Phesulas, & itidem Atyn Ianum. Ad littus Hetruscum quatuor, Pheregenen, Volcen, Volaterram, Cariaram, quæ & latine Luna. In mediterraneis quatuor, Ogygianum, Aretium, Rusellas, Volsinium. Paulopost dextrum Tiberis latus regulis suis permisit Camesi, à quo Camesensæ duæ, & Saturno, à quo Saturnia olim, quod nunc Capitoliū, & ab ea late Saturnia terra. Hæc prima fuit aurea illa ætate & quidem augustissima origo Italiæ.

Ianus Vaticanus.

Italia complura à dijs & ducibus sortita fuit nomina: à Iano quidem Ianicula, quem quidam Oenotriū dictum existimant, quia inuenit uinum & far. Camesena à Camese, & à Saturno Saturnia; Saleombrona quoq; à gentilibus. Durauit Saturniæ nomē totidem fermè annis quot ante aurea ætas, usq; ad Apim deorum Italiæ ultimū, ut Antiochus Syracusanus scribit, à quo Apennina, quam Taurinam idem interpretatur, Etsi Græci de more quidā à bobus Herculis; uel quod opimos gignat Italia, ut ait Hellanicus; aut à Vitulo egresso, ut Herodotus; uel qui-

Italiæ nomina.

*Italiae diuisio.**Rhetij.**Græcorum
leuitas.*

dam Græci boues uocāt ἰτάλλες, ut fabulatur Timæus, di-
ctā existiment. Inde à duobus fratribus, altero Hesperia,
altero Italia postremum nomē retinuit. His nominibus
principio nūcupata fuit Italia circa Tiberim, ut qui inter
omnes Italiae amnes in omnium deorum & principum tu-
tela esset, atq; imperij totius ex his cōmunis sedes: à quo
in principio & origine ipsa Italiae Albula nomen à Iani-
genis habuit. Diuiditur autem in Apenninos montes, &
cisapenninā, & transapenninam Italiam. Alpes omnes
Italiae colonias fuisse Thuscorum incolae asserunt, & ab
ipsis uel ducibus, uel capitibus originum nomina genti-
bus & locis indita; ut Rhetij à Rheto rege Lydorum: &
Veronenses, à Verona colonia Thusca; Comenses à Co-
ma; Rhegij à Rhegio; Volturreni, à quibus uallis Vol-
turrena; & Osci, à quibus Oscela. Histria quoque à duce
missio à Iano nomen retinet. At Græcorū quidam scribūt
dictū ab Istro amne cognomē Danubio, cui Danae gen-
tes acolae nomē impressere, fabulantur; q; ramum ex eo in
Histria effluere, inq; Hadriaticū mergi, Fingunt alij Ar-
gonauim n Histriam primum ab Istro è montibus hume-
ris uectam, & in Hadriaticum demissam. Videlicet tanta
est in mentiendo Græcorum tranitas simul & leuitas, ut
ab Istri ostijs ad eius fontes per immensa gentium spa-
tia transuolarint, & amnes etiam obstantes tranarint, &
humeris ea cōuecta cōnauigarint, ut etiam in Italia men-
tiendi sibi loca inuenerint. Nescio Argonauis ne Græci
aqua, an Argonauis humeris montes nauigarit.

Venetia est omnis ora circum sinum maris post Hi-
striam usq; ostia Padi. Quibusdam placet à Tyla-
uento illos exordiri. Nam Taurifanos Persae gentem ab
Api duce conditam asserunt. Venetis cunctis prima ori-
go phaëtontea est, quae Græcis occasionem mētiendi de
phaëtonte

phaetonte & Eridano præbuit. Posterius mixta his nobi-
lis stirps Troiana, à quibus Patavium suo conditore inclutum.

Omnia sub Alpibus transpadana loca prisca conueni-
entibus missis coloniis tenuere, ab his quoque multa loca nomi-
na retinent. Plura deleuerunt Galli, qui primi Arunte Clu-
sino duce Alpes transcenderunt, & sensim ab omni Gallia
cisalpina Hetruriam pepulere, ab his quoque nomen sortita reti-
net Gallia cisalpina, qua Mantua suo conditore Ocno Bia-
noro est Thuscorum rege illustris. Penetrauerunt trans Alpes
Boii, Senones, Insubres, & alia Galliarum transalpinarum gentes.
Gallia cispadana olim Bianora à uictore Ocno, postea
Felsina dicta usque Rauennam, nunc Gallia Aurelia & Ami-
lia à Romanis ducibus nomen habet. Princeps metropo-
lis Felsina primum à rege Thusco conditore, inde à succes-
sore Bono Thuscantiensi Bononia dicta. Spiretum Padis
ostium à Pelasgis conditoribus Spira dictum, & à Diomede
instauratum. Nouaria ante ab Herculis Aegyptii nomine
Libya; & à cognomine Aria Aegyptio uocabulo Leo-
nina; sed à Liguribus instaurata, Nouaria dicta est. Ola-
num ante ab Thuscorum duce, qui cum Oropii colonis ibi
primus insedit, quorum origo incerta uti Comi, Bergo-
mi, Lycinophori, & aliquot circa populorum; inde ab In-
subrium principe nomine Medo adacta, Mediolanum
nomen seruat. Padus ante à duce Coloniarum Eridanus,
sed à profunditate Botigon ab Hetruscis, & Botigum à
Liguribus, & à circa arbore Picea, Gallice Padus nuncu-
patur. Post Padis ostia Rauenna, sabina stirps. Interijt Sa-
ga oppidum Hetruscorum, uti & Atria, à quo mare Atria-
ticum, quod nunc Hadriaticum, Gallia flaminia à Rauen-
na ad Ariminum à comitibus Herculis conditum, à quo
cognominatur. Ab eo ad Anconam Senegallia à Seno-
nibus dicta pulsis Hetruscis, nunc Gallia Togata. Anco-

Bononia.

Nouaria.

Olanum.

Mediolanum.

Padus.

Hadriaticum

mare.

Gallia Togata. na prius Picena uocabulo Hetrusco simul & Aboriginū dicta. Galliam Togatam primi coluere Liburni & Siculi, quos pepulere Umbri. Hos Hetrusci trecētis & amplius eorū ualidissimis oppidis iusti more belli expugnatīs, eos tandem uicere Galli. Piceni lingua Hetrusca genus sacrum dicitur, orti à Sabinis. A Picenis Garganum montem alijs & alijs temporibus diuersæ gentes tenuere. Marſi, à duce Lydorum, in quibus Aſculū. Precutijs, in quibus Hadria siue Atria. Vestini, in quibus Amiterni, Marucini & Peligni, in quibus Cursellū, Orton & Sulmo. Ferentani primum à Liburnis & Dalmatis, inde his pulsīs à Thuscis orti, quorum lingua Larinum metropolim uocauerunt, id est nobilem principem; Laronem em̄ Hetrusci & Larunem & Arunem uocant nobilem principem. Inde in transpadana Larium lacum, & in Thuscīa Larones amnes, & Arunes coloniæ, & uiri Arunes, quos Thuscī secūda declinatione, Romani & Græci sicut Atīas tertia declinant & proferunt Aruntes. A Gargano ad Brundisium, coluere Celij, Daunij, inde Apuli, Boſi, in quibus Arpe, Canusium, Bararium. Sub his Apenninus ex transuerso diuidit in duo fines Italiæ quos inter Tarētinus sinus facet, circum quos ipsum undique magna Græcia. Ad orientem uero magnæ Græciæ pars est Oenotria Arcadum, & Calabria, prius Ausones; ad quos Græca uerboſitas fert uenisse primā Græcorum classem annis fermè quadringentis ante ruinas Troiæ; cū Oenotrium ducem Arcadum post Troiā conditam ad nauis gasse in Calabriam tradat Antiochus Syracusanus, & circa oram maritimam posuisse coloniās. Et ut parcius mentiantur Græci, ab eo quondā dictam Italiā Oenotriam scribunt; cum ab initio Italiæ à uetustissimo rege Sabinorum & Hetruscorum, penes quem erat imperium, id nomen for

men sortita fuerit. A Leucopetra ad Sarnū amnem uicinum Neapoli tenuere diuersi populi, Vmbri, Itali, Samnites, Siculi, Peucini, Picentini, & Hetrusci; quorū urbes sunt Clusium, Pæstū, Elea, nunc Velia. Inter amnem Vulturnū & montes Apennini Sabelli sunt, proles Sabinorum, ut nomen est argumento, à Latinis Samnites, à Græcis Saunites appellati.

A Tiberi ad Sarnum incoluere primi Aborigines, proles Vmbrorum, Princeps his urbs uetustissima Camerina à Camefe cōdita, non procul ubi postea Alba, Thusci his admixti, Osci, qui nunc Capuani. Volosci, quos uocamus Volscos, quibus metropolis fuit Anxur, nunc Taracina, Stabia, Antini, Hortenses, Longhani, Osci, Maricrini, Nuetini, latine Grauisca, Picenti, Sorani, Ferentianates, Freginates, Sangnini, Tusculani, Cortinenses, Vrsentini, Volcentani.

Roma principio sui pascua bobus erat. Circū Tiberim septem rupes sibi perpetuæ in Hernico succedentes, cuius paruis distinctæ erant, sub quibus alueū Tiberis quando egressus paludes in planiciem rupibus subsidentem inferebat. Saturnus primus incoluit Capitolium, Italus Auentinū, Roma palatium, Cœlius cum Thuscis Cœliū & Viminalem, Romulus palatiū, in quo quadratam Romam condidit, etiam Exquilinum tenuit ab Excubijs dictum, quas illi Lucumo dedit more Thusco duodecim lectorum, id est, trecentorum armatorum ad custodiam corporis simul & dignitatem; quia Tacius non erat sine suspectione infidæ societatis.

Roma.

Exquilinus
mons.

Hetruria, olim Italiæ princeps, ab eorum metropoli regia sic cognominata, à Tiberi in Macrā diffunditur. Gens prima illorum maritima Ligurum, dicta à filio phaëtonis Ligure, quem montani Ligures Pheriton nuncupant.

Post Tiberina ostia. Pheregene primum Heturiae oppidum in uicino littore, dictum à Genio Iano, qui primus ibi colonias posuit; et à Pheritone, id est, Phaëtote, qui colonias adiecit, uti in Liguria montana, ubi à Genij coloniis Genua oppidum; & ab adiectis Pheretianis ibidem colonis amni proximo & regioni Pheretianae nomē reliquit. Primus omnium graecorum Phaëton ex Attica soluens, cum Ligure filio, multis aetatibus et seculis ante Oenotriū Arcadem colonias adiecit Italico littori, ab ostiis Tiberinis usque ad Nicæam Massiliensium; & in medio portum Ligurnum à filio nuncupans, ultro citroque littus omne Liguriam dixit. Verum Hetrusci, & eos secuti Romani ab ostiis Tiberinis Hetruscū uocauerunt usque ad caput Heturiae. Inde Populonium, ab urbe metropoli Popium, romane Puppium. Postremo à Ligurno portu ad Macram, ad cuius fontes est Apua oppidum, Apuanos Ligures uocant; Montanos uero omnes Ligures qui à Macra in Nicæam effundunt. In montanis Liguribus sunt portus Herculis Aegyptij. Nam Libarnum in his est à nomine simul & cognomine illius. Graeci ubicunque nomen Herculis audiunt, putant esse suum, à nomine sumentes argumentum, cum tamen ille neque nomine Libyus; à quo deuicti Libyi; sed Alcaeus dictus sit; neque dictio Hercules sit graeca, sed aegyptia; nam illi Heraclio, id est, Iunonis gloria, cognomē fuit.

Hercules:

Gens prima Heturiae maritima est. Oppida in his Pheregene, Alsum, Agylla, quae & Caere, à Pelasgis condita; Pyrgus, Grauisce, ab aëre dictum; Cose, Volce, Telamon, ab Argonautarum principe, cum in Heturiam ad Lucumones profectus Hercules Alcaeus lacum Ciminiū effecit, & puella Faula subrepta ex Fano ad Euandrum perrexit. Vmbro fluuius limes & tractus Vmbrorum, caput Heturiae, limes Hetruscorum, Populonium nauium & classis

classis Hetruscorum olim princeps. Volaterræ & uada eius. Pisa condita à Pysis alpheis pelasgis. Luca illustris *Pisa.*
 Lucio Lucumone rege Thuscorum. Lucus & montes *Luca.*
 Feroniani. Luna, Cariara ab Hetruscis dicta, à Gracis
^{σελίονος.} Apua in transitu Apennini ad fontes Macra; un
 de Apuani Ligures ab Arno ad Macram.

À Tiberi ad Cimínia iuga secunda gens Thuscíæ est,
 cognomine à Thuscis. Larteniana, id est, metropolis Eni
 ana. Lartem enim summum regum uocant. Enianum ue *Enianum.*
 ro urbs in ea ab Enetanis Pelasgis cōdita, quam Veij He
 trusci pulsus Pelasgis anspiatam à principatu prouinciæ
 simul & cōditoribus priscis Lartenianum, Romani uero
 à genere populi Veiens uocauerunt. Oppida in his sunt
 Sabum in Sabatia à Sabo conditum: Lartenianū, cogno
 mine Veiens, Nepeta, Soracte, Phaliscorum mons Apol
 lini sacer; Phaliscanum, Fescennium, Vmbricum, à pri
 scis Vmbris dictum Flauianum, Arcennum, Mœsium à
 quo sylua Mœsia, Rufellum, Ara Mutiæ, Sutrium, à Pe
 lasgis conditum, ab insigni grano dictum, romana societa
 te inclytū. Capina, à qua Capinates, Lacus Ciminius, &
 Troitum Phaliscorum, finitimum Hetruscis.

Gens tertia Thuscíæ transcimínia à Cimínijs diffundit
 tur ad Pistorium. In his Volturrena sub radicibus Cimí
 nijs iacens, cognomine Hetruria: à qua tres gentes He
 truriæ appellantur Hetrusci, ut à communi metropoli,
 & ager Hetruscus antea Vmbronus dictus, ubi Vmbri
 orti. In eo agro Ferentia, Trossolum, Mœonia Mœo
 num, Tyrrhena, Volturna, sub Volturrena, Aruntes ue
 teres, cognomine Camillarij; Longius Blere Oleana, Tus
 sa Nana, Lartes oppidū, Salembroña, Cort Nossã, Cort
 Encbra, mons Coriti in iugis Cimínijs: è regione mons
 Phiscō, quæ & arx Iti; Volsine, Pelij, Oropite Sentinas,

Clusium uetus à pugna sed à duce Comerfolo; montes Tumnates, Sora, Soana, non procul Saturnia lapides à Ioue compluti in auxilium Herculis contra Ligures Hetruscos gygantes, à filio dicti Lamones; amnis Pelia; mōs Pelius. Mons Tumnias Roselle; Umbro in monte Sena colonia, Phocenses, Pistorium, Umbro amnis, Stellates, Fluentini, qui & Arnienses, Clusium nouum, unde Clusentinus transitus Annibalis, Aretium; Crotona à Crotone socio Herculis condita.

*Apenninus
mons.*

Apenninus mons Italiã in duo secat, radices sub Pennino transitu Annibalis in Alpibus à Nicæa ad ipsum ferme Penninũ in latitudinẽ extendũtur, & usq; ad Macram Ligures montani incolunt; à Macra item ad fontes Tiberis ad inferum mare Thuscii; ad superum Galli Aureliani & Aemiliani. A fontibus rursus Tiberis ad Narem Umbri inhabitant, Principio Typhernum, & in fine Ameria & Tuder sunt. Galli omnem Umbriam pulsas Hetruscis occupauerunt, exceptis Typherno, Eflisio, Hyspello, Fulgineo, & uetusta Veiorum prole, quam Veilumbram, id est, Veiam prolem antiquam Umbram dicunt, in quibus principes sunt Spoletum, Tuder, Meuania, et Ameria ferme noningentis annis et amplius restituta ante Persicũ bellũ, à Veijs Hetruscis antea cõdita, duce Ameroẽ, Atlantis Itali ex Pleiona uxore filia. A Nare porrò amne usq; ad Equiculos tenent Sabini à Sabo cõditi, Sabatio Sangni gentili edito; Inde ad fontes Arni amnis Sabelli, Sabinorum proles incolunt.

Sabini.

Sagi.

Sangni gentilem Sabi pronunciant Sabini, Sanctum Romani, Sagã Barbari, à quo & Sagi primi Thuscii, id est pontifices & sacri expiatores. Ex quo patet leuitas cũ loquacitate græcanica, qua à Lacedæmonijs ortos scribũt Sabinos, & Græca origine à σέβομαι dictos fingũt. Sed

Roma

Roma tum rudis erat, cum relictis literis & disciplinis
 Hetruscis, mirabunda Græcas fabulas rerū & disciplina-
 rum erroribus ligaretur, quas ipsi Hetrusci semper horru-
 erunt; neq; ob id latinas quidem uoluerunt suscipere, usq;
 ad Cecinnam Volturrenum magistrum quadrigarum &
 augurum principem, patrem Menippi, & auum Meno-
 dori, quos ante illum pater eius Volturrenus, auusq; Ti-
 tus, & proauus Turrenus semper Romanis principibus
 charissimi renuerunt, cum ad eas recipiendas uirgerentur.
 Nam ipse Turrenus patre Elbio Volturreno, & regum
 Hetruscorum ultimo ad lacum Vadymonis casu, equidē
 ad reddendam urbem Hetruriam anno secūdo Olympia
 dis centesimæ uigesimalæ quartæ alluci potuit, sed ad recipi-
 endas latinas literas nunquam persuaderi potuit.

Palatinum collem Roma Itali filia, sed prius Palatini *Palatinus mōs.*
 Aborigines tenuerunt; qui ex agro Rheatino ad pascua *vellia.*
 ouibus quærenda illò profecti sunt. Argumento est Vel-
 lia, Palatini altera pars, à uellenda lana, ante his monstra-
 tam Hetruscam tonsuram appellata.

Capitolium dictum à capite inuēto fluente sanguine, *Capitolium.*
 dum Iouini templi fundamenta iaceret princeps Tarqui-
 nus. Nam antea Tarpeius à Tarpeia ibi scutis Sabino-
 rum obruta, sed prius Saturnus uocabatur. Sub eo Ianus *Tarpeius mōs*
 quadrifrons. Quirinus à uictoria Lucumonis à Quirino
 colle mouentis. Quirinalis à Iunone Sabinorum dea, *Quirinalis*
 quam illi curitim, id est, hastatam Iunonem uocant. Ete- *mons.*
 nim hastam Curim & Curinam proferunt; quia his si-
 mul & Hetruscis non est litera q. sicut Romanis. Inde
 Quirites.

MNESAS Phœnix Damascenus libro nonagesimo septimo historiarum, asserit ante Ninum ferme ducentis quinquaginta annis fuisse inundationem terrarum, & quendam, cui testimonium perhibet Moseas antiquissimus historicus, liberatum circa fluvium Araxim ad montes Caspios, tumque recenti celo & rudi humano genere uixisse auream uitam, in qua nullo ferente legem natura ipsa uis uebatur, quousque Ninus & Semiramis arma populis inferentes, primi uitam uitare coeperunt humanam. Tradunt igitur Chaldaei primo & trigesimo atque centesimo ab Ogyge anno regnasse apud se Saturnum autem Nini annis sex & quinquaginta, primumque Babyloniam fundamenta iecisse. Hunc secutum fuisse filium Belum Iouem, & rexisse Chaldaeos & Assyrios annis duobus & sexaginta; Ninum uero duobus & quinquaginta; Semiramidem duobus & quadraginta. Ea Babyloniam magnitudine indibili extruxit. Supputantur igitur à Nino ad secundum annum † Spheri, quo ortus est Deucalio, anni **L** **I** supra **CCCC**. Septingenti uero à prima inundatione nouemstri, à qua ad Troiam colligit Mnaseas annos non minus octo & uiginti supra octingentos.

† Spareti. Regnatum uero fuit Troiae sub regibus sex: sub Dardano quidem uno et triginta annis; sub Erichthonio quinque & septuaginta; sub Troe sexaginta; sub Ilo quinque & quinquaginta; sub Laomedonte sex & xxx. sub Priamo xl.

Troiani reges. Secuti sunt anni **D** à captiuitate Troiae usque ad uicesimam tertiam Olympiadem, in quibus floruerunt Homerio octo. Horum primus in annalibus Teutei regis Assyriorum traditur, qui uigesimus septimus à Nino extitit. Hic Homerus, ut ibi tradit, fuit Smyrnaeus, et praefectus eiusdem regis paulo ante descensum Heraclidarum in Peloponnesum.

Homeri octo.

ponnessum, anno XX Demophoontis regis Athenien-
 sium, quando Pyrrhus in tēplo Apollinis fuit ab Oreste
 interēptus. Hūc secutus est Homerus Chius, qui ut Chi-
 ensiū memoria tradit, floruit arte medicinæ anno XIX
 Melanthis regis Atheniensium. Alius fuit Homerus patria
 Cumæus, qui, ut ipsi Cumæi perhibēt, enituit magia ma-
 gis q̄ literatura, anno XXIIII Codri regis Athenien-
 Quartū, ciuem suū prædiuitē Salaminenses Cyprii effe-
 runt, arte institoria inclytū, anno octauo Agasti Atheni-
 ensis. Biennio post emerit Homer. Colophonius, quē
 illorū annales migratione Ionica prædicāt effulisse arte
 pictoria simul & sculptili. Sextus fuit Atheniēsis, qui, ut
 ipsi scribūt, illustri reuocatione abolitū legū, & noua-
 rum latione floruit sub Archippo. Septimum Argiui ha-
 bent, Musicæ atq; geometricæ disciplinæ præceptis ad-
 mirabilē, anno decimosextimo Diogeneti Atheniensis.

Vltimū hunc Homerū atas nostra cernit, qui Olym-
 piade XXIII & à Troiæ excidio anno D patria Mæ-
 on, Olympico certamine uictor, iudicio totius Græciæ
 eximius poëtarum est habitus, & ei soli ius tributū emen-
 dandi characteres, & nomina, & linguam Græcam; quæ
 ut ferunt, Cadmus Samothrax fere barbara & plena ru-
 ditatis attulit sub excidiū Troianū; cū reuersus esset à fu-
 ga quā inierat ob certamē quod illi prisca uxor intulerat,
 propter nuptias supinductæ Harmoniæ. Sunt ergo nūc
 characteres ab Homero forma elegantiore. Nā primi bar-
 bariem quandā uetustā, & nō phœnicā ferebant; quia ni-
 hil phœnicū habēt, ut cernimus, sed Galatarū & Mæonū
 figuras retinēt. Idem Homerus reformauit characteres,
 & grāmaticæ præcepta primus dedit, cū antea quisq; ser-
 mone scriberet simul & loqueret uernaculo. Quæ profe-
 cto etiam Italia, quæ & magna Græcia, suscepit. Hactē-
 nus de temporibus,

FINIS.

BEROSI BABYLONII ANTI
QVITATVM LIBER I.

ANTE aquarum cladem famosam, qua uniuersus perijt orbis, multa præterierunt secula, quæ à nostris Chaldæis fideliter fuerunt seruata. Scribunt illis temporibus circa Libanũ fuisse Oenon urbem maximam gygantum, qui uniuerso orbi dominabantur, ab occasu solis ad ortum. Hij uastitate corporis ac robore confisi, inuentis armis omnes opprimebant, libidiniq; inservientes inuenerunt papiliones, & instrumenta musica, & omnes delicias. Manducabant homines, & procurabant aborsus in eduliumq; præparabant, et commiscebantur matribus filiabus, sororibus, masculis & brutis, et nihil erat sceleris quod nõ admitterent, contemptores religionis & deorũ.

Tum multi prædicabant & uaticinabantur, & lapidibus excidebant de ea quæ uentura erat orbis perditione. Sedenim illi assueti cõridebant omnia, cœlestiũ illos iracundia atq; ultione perurgente pro impietate atq; sceleribus.

Vnus inter gygantes erat qui deorũ ueneratior & potentior cunctis reliquis exprobris, erat in Syria, huic nomen erat Noa, cum tribus filijs, Semo, Iapeto, Cham, & uxoribus Tidæa magna, Pandora, Noëla & Noëgla. Is timens quam ex astris futuram prospectabat cladem, anno septuagesimo octauo ante inundationem nauim instar arcæ coopertam fabricare cœpit. Anno lxxviij. ab inchoata nauí ex improuiso exundauit oceanus, & omnia maria mediterranea, fluminaq; ac fontes ab imo ebullientes inundauerũt supra omnes mōtes, accedentibus quoq; impe-

impetuofissime & fupra naturam è coelo copiofiffimis hymbribus multis diebus; conruentibus ita omne humanum genus aquis fuffocatum, excepto Noa cum familia fua, quæ nauî erepta eft. Nam eleuata ab aquis in Gordyæi montis uertice quieuit, cuius adhuc dicitur aliqua pars eſſe, et homines ex illa bitumen tollere, quo maxime utuntur ad expiationem.

Ab hoc igitur anno falutis humanæ, ab aquis primordio fumpto, noſtri maiores innumera ſcripferunt. Nos uero tædioſum illorum ſermonem abbreviaturi, referemus origines, & tempora, & reges eorum duntaxat regnorum, quæ nunc magna habentur; in Aſia quidem noſtrum omnium ceſſiffimum Babylonicum, in Aphrica Aegyptium & Libycum: quæ unum primo fuerunt, & ſub uno narrabimus. Poſtremo in Europa quatuor noſtri enumerant, Celtiberum, Celtæ, Kytim, quod ille gentes Italicum appellant; & Thuysconum, quod à Rheno fluuio per Sarmatas in pontum finit. Addunt quidam etiam quintum dictum Ionicum.

BEROSI BABYLONII ANTI-
QUITATVM LIBER II.

NECESSÉ est igitur nos ex præmiſſis confiteri, quod & Chaldæi ac Scythæ ſcribunt, ſiccato ab aquis orbe, non fuiſſe niſi dictos octo homines in Armenia Saga, & ab his omnine hominũ genus in terris ſeminatum, atq; ob id Scythas recte dicere & appellare Noã omnium deorum maiorũ & minorũ patrem, & humanæ gentis autorem, & Chaos, et ſemen mundi. Thyteam uero Aretiam, id eſt terram, in quam ſemen Chaos poſuit, & ex qua

tanquam ex terra cuncti prodierunt. Præter uero tres primores filios, Noa post diluuium gygantes pluresq; filios genuit. Quare ad abbreviandū plurimum conferet, si omnium posteritates figurabimus, ab ipso Noa sumpto exordio; deinde sigillatim à cæteris. Primum itaq; dixerunt Ogygis an Sagam, id est illustrem sacrorum pontificem Noam Dyr.

BEROSI BABYLONII ANTI
QVITATVM LIBER III.

HA S igitur principium atq; Heroum originēs atq; posteritates abbreviamus ex nostris Chaldaicis atq; Scythicis libris, quoad satis sit. Nā & multos alios memoriæ mandant, quos quia uel nihil ad nostram intentionem accurtationem, aut parum afferunt, ob id dimittimus, resumpturi illos ubi opus fuerit.

Quo pacto exinanitus orbis fuerit colonis & hominibus oppletus, dicendum est. Exiccata humo, & torrefacta terra, Noa cū familia de monte Gordyeo, ut par erat, descendit in subiacentem planiciem, plenam cadauerum, quam usq; ad hanc ætatem appellant Myri Adam, id est euisceratorum hominum; & inscripsit in lapide in monumentum rem gestam, & uocant incolæ locum, Egressorium Noa. Compressi uero coniugibus perpetuo geminos edebant marem & fœminam, qui adulti, & coniuges effecti, & ipsi binos partu liberos semper edebant. Neq; enim unquam deus uel natura defuit rerum necessitati, quæ ad uniuersi orbis spectat opulentiam. Peracto breui & in immensum adaucto humano genere, omniq; Armenia completa, opus erat eos inde recedere, atq; nouas sibi sedes

sedes conquirere. Tunc senissimus omnium pater Noa iam antea edoctos Theologiam, & sacros ritus, cepit etiam eos erudire humanam sapientiam. Et quidem multa naturalium rerum secreta mandauit literis, quae solis sacerdotibus Scythae Armeni commendant, Neque enim fas est illa ulli inspicere, aut legere uel docere, quam solis sacerdotibus, & inter sacerdotes duntaxat, sicut & quos Rituales libros reliquit, ex quibus illis primum Saga nomen fuit inditum, id est sacerdos, & sacrificulus & pontifex.

Docuit item illos astrorum cursus, et distinxit annum ad cursum solis, & XII menses ad motum lunae; qua scientia praedicebat illis ab initio quid in anno, & cardinibus eius futurum cointingeret. Ob quae illum existimauerunt diuinam naturam esse participem, ac propterea illum Olybama & Arsa, id est Coelum & Solem cognominauerunt, et illi plures ciuitates dedicauerunt. Nam & ad haec tempora Scythae Armeni urbes habent Olybama & Arsa Ratha, & eiusmodi. Cumque iuisset ad regendum Cytim, quam nunc Italiam nominant, desiderium sui reliquit Armenis, ac propterea post mortem illum arbitrati sunt animam caelestium corporum, & illi diuinos honores impenderunt. Et ob id solum haec duo regna, Armenum quidem, quia ibi cepit, Italicum uero, quia ibi finiuit, & docuit, & regnauit, naturaliumque atque diuinorum, quae eos erudiuit, libros plenissime illis conscriptos reliquit, illum uenerant, simulque cognominant Coelum, Solem, Chaos, Semem mundi, Patremque deorum maiorum & minorum, Animam mundi mouentem caelos, & mixta, uegetabiliaque, et animalia, & hominem; Deum pacis, iustitiae, sanctimoniam, expellentem noxia, et custodientem bona. Et ob hoc illum utraque gentes signant in scriptis cursu solis, & motu lunae, & sceptro dominij, quo malos & noxios expellebat a coetu hominum, et castimoniam corporis et sanctimoniam animi, duabus

clauibus religionis & felicitatis. Neq; minus Tideam, quæ mater omnium erat, Aretiam, id est, terram uocabant, & Estam, id est ignem post mortem cognominauerunt: quia ipsa regina sacrorum fuerat, & puellas docuerat sempiternum ignem sacrorum inextinctum seruare. Cæterum Noa antequam discederet ab Armenia, docuit illos simplicem agriculturam, magis curans religionem & mores, quam opulentiam & delicias, quæ ad illicita & libidines prouocant, & cœlestium iram nuper induxerant. Primus tamem omnium inuenit uites, atq; plantauit, & uinum conficere docuit, cuius uim inexpertus & uaporẽ, ebrius effectus minus pudice in terram cecidit. Erat illi, ut diximus, filius ex tribus primis adolescentior Chem, qui semper magicæ ac uenificæ studens, Zoroastis nomen consecutus erat. Is partim Noam odio habebat, quia alios ultimo genitos ardentius amabat, se uero despici uidebat, potissime uero idem infensus erat patri ob uitia. Itaq; nactus opportunitatem, cum Noa pater madidus iaceret, illius uirilia comprehensit, taciteq; submurmurans carmine magico patri illudit, simul & illum sterilem perinde atq; castratum effecit: neq; deinceps Noa fecundam aliquam fecundare potuit. Ob beneficium inuenta uitis & uini dignatus est cognomẽto Iano, quod Aramæis sonat uitifer et uinifer. At uero Chem cum publice corruperet mortale genus, asserens, & re ipsa exequens, congregatum esse, ut ante inundationem, cum matribus, sororibus, filiabus, masculis, brutis, & quis alio genere, ob hoc eiectus à Iano pijsimo, & castimoniam atq; pudicitiam refertissimo, sortitus est cognomẽtum Chemefenua, id est, Chẽ infamis & impudicus, incubus propagator. Est enim Esen apud Scythas Aramæos infamis et impudicus. Eua uero tum impudicus, tum propagator. Eum inter homines huius dogmatis secuti fuerunt Aegyptij, qui sibi illum suum Saturnum inter

Zoroastis.

inter deos adolescentiorem fecerunt, & ciuitatem illi posuerunt, dictā Chem Myn, à qua ad hanc ætatem omnes ciues illius appellamus Chem menitas. Verum posterius hoc uitiosum dogma neglexerunt, retento quod fuit primi moris, ut inter fratres & sorores coniugū iniri posset.

BEROSI BABYLONII ANTIQVI
TATVM LIBER IIII.

Multiplicatum est in immensum genus humanum, & ad cōparandas nouas sedes necessitas compellebat. Tum Ianus pater adhortatus est homines principes ad quærendas nouas sedes, & cōmunem cœtum inter homines augendum, & ædificandas urbes. Designauit itaq; illas tres partes orbis, Asiam, Aphricam, & Europam, ut ante diluuium uiderat. Singulis autē his principibus singulas partes, ad quas irent, partitus, ipse per totū orbem colonias se traducturum pollicitus est.

Itaq; Nymbrotum creauit Babylonie Saturnum primum, ut ibi primum ædificaret cum colonijs suis. Quare Nymbrotus assumpto filio Ioue Belo, cū colonijs furatus est Rituales Iouis Sagi, et cū populo uenit in campū Senaar. ubi designauit urbem, & fundauit maximam turrim anno salutis ab aquis CXXXI, regnauitq; ibi annis LVI, & deduxit turrim ad altitudinem & magnitudinem montium, in signum atq; monumentum, quod primus in orbe terrarū est populus Babylonicus, & regnum regnorū dici debet. Ergo ab eo exordiemur, & per ipsum mensurabimus omnia regna, & eorum reges ac tempora, abbreuiando illa in hunc modum.

Anno CXXXI à salute ab aquis, prima omnium gen

tium & ciuitatum fundata est à Saturno Babylonico nostro urbs & gens nostra Babylonica, multiplicataque est nimis numero posteritatis, magisque studuit paci & religioni Saturnus deorum quam opulentijs. Et turrim quidem edificauit, sed non compleuit: nec designatam urbem fundauit, quia post quinquaginta sex annos subito non comparauit, translatus à dijs.

Ab exordio huius Ianus pater misit in Aegyptum cum colonis Chem Esenum: in Libyam uero & Cyrenem Tritonem: & in totam reliquam Africam Iapetum priscum Atalaa: In Asiam orientalem misit Gangem cum aliquot ex filijs Comeri Galli: In Arabiam Felicem Sabum, cognomine Thuriferum. Arabum praefecit Arabiae desertae, & Petreum Petreiae. Canam posuit à Damasco usque in extrema Palestinae.

In Europa regem Sarmatiae fecit Thuyschonem à Tanai ad Rhenum, iunctisque sunt illi omnes filij Istri & Moesae cum fratribus suis, ab Adula monte usque in Mesembriae ponticam. Sub his tenuerunt Tyras, Arcadius, Aemathius. Italiam tenuit Comerus Gallus. Samotus possedit Celtas: & Iubal occupauit Celtiberos.

Hi sunt qui egressi sunt post Nymbrotum, singuli cum familijs & colonijs suis, reliquentes nomina sua locis insignum expeditionis à Iano patre commissae, & ad monumentum posteris, ut scirent quis eorum fuerit conditor.

Hij iuxta mandatū Iani colonijs turri constructa pro metropoli, ipsi in Veijs & cauernis casas habebant. Solus noster Saturnus idcirco excessit mandatū, quia urbem urbium, & regnū regnorum uoluit esse Babyloniam. Rursus his temporibus Ianus cum omnes in colonias missi abiuisent, eos qui remanserant bipartitus est: Nam secum retinuit filios plurimos, quos post salutē ab aquis genuit: & item maximam

maximam gentium multitudinem, quam secum in colonias conducturus erat. Scythia, cum matre sua Araxa, et aliquot colonis qui Armeniam incolerent, rex primus relictus est, constituto summo pontifice Sabatio Saga ab Armenia usque in Bactrianos, quae longitudo à nobis ad hanc aetatem uocatur Scythia Saga. Postremus omnium ipse Ianus ab Armenia per orbem colonias seminaturus egressus est.

Haec nostri maiores multis libris tradiderunt. Nunc de temporibus eorum ac posteritatibus dicemus, iuxta id quod in nostra Chaldaica & primordiali Scythica historia fidei memoria conseruatum est.

BEROSI BABYLONII ANTI-
QVITATVM LIB. V.

T supra diximus, anno à salute humani generis ab aequis centesimo trigesimo primo coepit regnum Babylonicum, sub nostro Saturno, patre Iouis Beli, qui imperauit annis

LVI. Anno huius X Comerus Gallus pos-

suit colonias suas in regno, quod post Italia dicta est. Et regionem suam à suo nomine cognominauit, docuitque illos legem & iustitiam.

Anno eius XII Iubal condidit Celtiberos, & paulo post Samotes, qui & Disceltas colonias fundauit, neque quisquam illa aetate isto sapientior fuit, ac propterea Samotes dictus est. Anno Nymbroti XV Oceanus ad Nimum Aegypti confedit, & multos ex sore Thetide edidit liberos. Inde superuenit ille corruptor humani generis Chemefenuus, ubi Thelchines magicam docens maxima opinione celebrabatur.

Anno XVIII eiusdem Babylonicis regis, Gogus Sabea,

Arabiam Felicem cū Sabo suo patre puer tenuit, & Triton Libyam, et Iapetus priscus Atalaa Aphricā, Cur Aethiopiā, & Getulus Getuliam.

Anno eiusdem xxv Thuyscon Sarmatas maximos populos fundauit, & Mœsa cum filijs Istri priscos Mœsios posuit, usq; ponticam Mesembriā ab Adula monte.

Anno xxxviii eiusdem regis Sagæ Armeni multiplicati possederunt omnem Caspiam regionem, ab Armenia usq; in Bactrianos, & Ianus pater Ianeos colonos transduxit in Hyrcaniā, & Ianilos in Mesopotamia uetus mare sub Babylonia.

Anno xl eiusdem regis aliquot coloni ex filijs Comeri in Bactrianis sibi sedes quasiuerunt, & Ganges in India sedem sui nominis.

Anno xlv eiusdem regis aliqui ex filijs Mœse ac Getuli iuncti simul primi Massagetes in India propagauerunt. Eadem tempestate Saturnus rex Babyloniæ misit principes coloniarum Assyrium, Mœdum, Moscū, & Magogum, qui regna condiderunt Assyrium, Mœdum, & Magogum in Asia; Moscos uero & in Asia simul & Europa. Anamaeon quoq; adolescentulus Mæones à se dictos condidit, & regnauit cl annis.

BELVS SECVNDVS REX BABYL.

Secundus rex Babyloniæ Iupiter Belus, filius dicti Saturni, regnauit annis lxxii, & fundamenta designata Babyloniæ oppidi magis quàm urbis erexit. Pace fruebatur usq; circa finem imperij sui.

Anno tertio huius, Comerus more Scythico, unde uenerat, docuit suos Italos urbem curribus componere. Et idcirco Veij appellati sunt uocabulo Sago, qui Veias plaustrum appellant, & urbem ex his compositam, si parua sit,

ua sit, Veitulam; si magna, Vlurdum; si metropolis, Cyocholam. Ad hæc quoq; tempora Scythæ plaustris & curru pro domibus utuntur. Et sub solarío quidem stabulum, supra uero habent officinas domus. Concludit & loca à se cognominata.

Tyras postquam Tyrum fundauit, cū principibus coloniarum littora maris tenuit, fundauitq; Thraces; Arcadius Arcadiam; Aemathius Aemathiam tenuit.

Anno Lxv huius Beli Ianus pater posuit colonias in Arabia Felice, & à suo nomine unam uocauit Noam, & à cognomine Ianineas. Qui uero ex posteritate Comeri erant Galli, ab auito cognomine illos appellauit Gallos.

Anno Lvi huius Beli Cemefenus uenit in Italiam ad Comeros, & non comparente Comero cœpit colonias regere, atq; corrumpere suis impietatibus & sceleribus.

Ianus uero pater circa Arabiae Felicis fluuium plures colonias relinquens, & à se Ianineas cognominans, in Aphricam ad Tritonem uenit.

Hac ætate Iupiter Belus cœpit libidine dominandi torqueri, & pauloante Araxa cū filio Scythæ creato, omnium gentium Sagarum rege, Sabatio Saga atque in Armenia relicto, ipse occupauit omnem partem occidentalem ab Armenia usq; in Sarmatiam Europæ.

At uero Iupiter Belus cum non posset alios subiugare nisi subacto & trucidato Sabatio Sagarum rege, clam molitus est illum perimere. Cumq; Saturnus prospiceret se non posse euadere, quod innumeras insidias sibi parauerat Iupiter Belus, clandestina fuga se tutabat, in Sagis Caspijs delitescendo. Cumq; naturæ concederet, iussit filio Nino ut Sabatium Sagam funditus deleret, & omnes populos Babylonico regno subiiceret, quia omnium in orbe primum fuisset. Quo accepto Sabatius delitescerebat

in Bactrianis Sagis, quousq̄ cerneret tempus idoneum uel ad regnū, uel ad fugam. Ita arma Iouis contra eum parata illum regno pepulerūt circa tempora Semiramidis.

Eodem tempore Triton reliquit filium Hammonem, regem Libya, qui accepit coniugem Rheam, sororem Camefeni Saturni Aegyptiorum. sed tamen ex Amalthea adoleſcentula clam Rheam Dionysium sustulit, & in Nyſam urbem Arabiae educandum miſit.

NINVS TERTIVS BABYL. REX.

Tertius rex Babyloniae à nostris scribitur Ninus, Iouis Belifilius, & regnauit annis quinquaginta duobus. Hic omnibus suis uiribus sumptis, armis patris sui Iouis Beli omnibus bellum intulit, nulli parcens, & Sabatium Sagam, quod esset in omnium desiderio, omni studio ad interitum quaeritabat. Quare etiam toto huius tempore exul apud suos delituit, Hic omnium primus ex nostris regibus Babylonicum regnum propagauit, & omnium primus templum Belo patri, & matri Iunoni, & Rheae auia statuas in medio oppidi Babyloniae erexit.

Anno huius Nini quarto Thuyſcon Gygas Sarmatas Iegibus format apud Rhenum, Idipsum agit Iubal apud Celtiberos, et Samotes apud Celtas, Ecūtra Cameſenus Saturnus Aegyptiorum Comaros Italos nitēbatur corumpere, iuuantibus illum cōuenis & aduenis, quos ille pro Italiae colonis conduxerat: quos ipsi uocant Montanos Aborigines. At apud Libyā lis orta est inter Rheā & Hammonem, ob stuprum admissum cum Amalthea, quarebatq̄ Rheam ubi Dionysius esset, ut eum perderet, & diu lis ista rixaq̄ perseuerauit. Anno Nini decimo Ianus pater ex Africa in Celtiberos Hispanos uenit, ubi duas colonias dimisit à se dictas Noēlas & Noēglas. His enim

enim etiam antea cognominibus cognominauerat uxores Iapeti & Camefenui. Nini anno XIX Ianus pater ueniens in Italiam, cum comperisset Camefenum præter opinionem corrumpentem iuuentutem, tribus annis illum æquo animo tulit. Deinde illi aliquot colonis assignatis eum Italia excedere iubet. Ipse omnes colonias diuisit. Etenim omnes colonos Comaros corruptos, et conuenas & aduenas montana trans Ianiculū amnem colere iubet, illisq; filiam suam Cranam Helernam, id est, suffragio ab his electam et exaltatam reginam cum sceptro dat: namq; duos filios suos nouissimos cum illorum posteritate Cranū & Cranam Ianus cū Comero miserat, coaluerantq; in gentē atq; posteritatē maximā, quā nostra atate Ianigenā uocant; cognominant autē Razenuam, id est, sacram propagatricem incubamq; contra impietatem Camefenui. Itaq; suam posteritatem separatam ab Aboriginibus esse uoluit cis Ianiculum amnem in planicie atq; maritimis. Cognominauit autem eam Razenuam, ut & Cranum Razenum.

Interea cū Italia discessisset Camefenuus, ad illū Rhea uenit, et illi nupta ambo cōtra Hammonem cū Titanibus pergunt, ibiq; bello cōmissō pellunt regno Hammonem, & in Cretam cogunt. Cū in Libya Camefenuus regnat, parit ex Rhea sorore Osirim, quem cognominauit Iouē.

Vigesimo secundo anno Nini Ianus in Thuscā Ianiculum, quod atate Chemefenui condidit, sedem sibi perpetuam statuit usq; Arnū, ubi colonias positas uocauit Aryn Ianas, id est à Iano exaltatas. Vetulonīa iura dicebat, & docebat atq; regebat.

Anno Nini XLIII Sabatius cum aduerteret nullo pacto sibi licere uti regnis, creato Armenis Sages regi filio Barzane, in Sarmaticū ponti littus concessit. Eadem tem

peffate Dionyſius Hammonis filius armis ſumptis Rheam & Chemefenum regno paterno pellens, et ſecum Oſirim retinens in filiumq; adoptans, eum à pate ſuo Hammonem Iouem cognominauit, uti à magiſtro Olympo olympicū, eiq; totius Aegypti regnū tradidit. Eodem anno uirgo Pallas apud Tritonidem lacum infantula expoſita, ab eodem Dionyſio, Ioue Libyco etiam cognominato, adoptata in filiam fuit, quæ omnem militiam prima Libycoſ docuit. Eodē tempore Ianus pater Ianigenas Razenuos docuit phyſicam, aſtronomiam, diuinationes, ritus, & Rituales ſcripſit, & omnia literis mandauit; eiſdē uero nominibus & ueneratione diuina ſunt proſecuti, quibus in Armenia Saga erant uſi.

Anno XLIX Nini Celtiberos rexerit Hiberius, filius Iubal, à quo Hiberi nominati fuerunt. Nini LI anno apud Celtas regnauit Samotis filius Magus, à quo illis oppida plurima poſita ſunt. Ultimo anno Barzanes in Armenia à Nino ſuperatur.

SEMIRAMIS IIII.

Quarto loco regnauit apud Babyloniam uxor Nini Aſcalonita Semiramis annis XLII. Hæc anteceſſit militiam, triumphis, diuitijs, uictorijs & imperio omnes mortales. Ipſa hanc urbem maximā ex oppido fecit, ut magis dici poſſit illam ædificaffe quàm ampliaffe. Nemo unquam huic fœminæ comparandus eſt uirorum, tanta in eius uita dicuntur & ſcribuntur cum ad uituperationem, tum maxime ad collaudationem magnifica.

Huius primo anno oritur ex Rhea & Cemeſenuo in Aegypto Iuno Aegyptia, cognominata Iſis maxima, frugifera, legifera, ſoror & uxor Oſiridis.

Eodem anno Sabatius Saga à ponto ſoluit in Italiam ad patrem Ianum, quem exceptum hoſpicio poſt aliquot annos

annos illum Coritum creauit, & Aboriginibus praefecit.

Anno VI Semiramidis apud Rheni Sarmatas regna-
uit filius Thuyschonis Mannus, & apud Ianigenas Raze-
nuos Vesta uxor Iani, sempiternum ignem custodiendū *Vesta.*
uirginibus puellis edoctis sacra tradidit.

Anno XII Semiramidis Sabatius Saga cum Iano
regnat.

Anno XVII Semiramidis Sabatius Saga docet agri-
culturam, & aliquantulum religionis.

Anno Semiramidis XXII Sabatius Sabū praefecit Sa-
binis & Aboriginibus, ipse iuxta Ianiculū cum alijs Cu-
retibus regionem coluit, & ibi obiit.

Anno XXXIIII eiusdem apud Celtiberos regnat Iu-
balda, filiusq; Hiberi, apud montem sui nominis.

ZAMEIS QVINTVS REX BABYL.

Quintus apud Babylonios regnauit Zameis Ninias fi-
lius Semiramidis, annis XXVIII. In regno Babylonis
hic parum resplenduit, ornauit tamē templa deorum,
& Chaldaeos ampliauit.

Eius anno primo cū Sabatius obiit, Ianus pater senissi-
mus filium suum Cranum Coritū creauit, octauoq; post
anno obiit, expletis uitae suae annis CCL. & Ianigenae
illum Vortumnū appellantes, templum illi & diuinis *Vortumnus*
honores, ut par erat, impenderunt.

Hoc anno, Osiris inuentis à se & à sorore adolescentu-
la frumēto & frugibus, coepit docere illa in Palæstina. In-
de reuersus in Aegyptū, & inuento aratro, & his quae ad
agriculturam pertinent, sensim uniuersum peragrauit or-
bem, docens quaecunq; inuenerat: & ita uniuerso impe-
rauit orbi, exceptis gentibus quae iam in Babyloniorum
tuerant potestatem. *Agricultura*

His temporibus regnauit apud Celtas Satron, qui ut

contineret ferocia hominum tum recentum, publica literarum studia instituit, & apud Thuyfcones Inghaetion-

ARIUS VI. BABYL. REX.

Sextus Babyloniae rex Arius regnavit annis XXX. qui adiecit imperio omnes Bactrianos. Nam paulo ante mortem Niniae Camefenuus pulsus ab omni ferme orbe in Bactrianos sese contulerat, & illos magico praestigio sibi devinxerat, adeo ut apud illos maximis viribus imperaret. Coacto autem Camefenuus maximo populorum exercitu inuasit Assyrios: contra quem Ninus dimicans superior fuit, & Camefenuum obruncauit, inde paulo post ipse obiit. Quare Arius collecto exercitu, post patris Niniae obitum Bactrianos & omnes Caspios subiecit. Cranus Ianigena sororem suam mortuam cum Ianigenis Razenuis suis & omnibus simul Aboriginibus solenni pompa celebrat, & illi lucum iuxta Ianiculum amnem, solennesque ritus, & diem sacrat; ipse senex filium suum Aurunum Coritum creat.

Arij xx anno apud Celtiberos regnat Brygus, qui multa oppida suo nomini fundavit, adiectis nominibus capitum originum, quibus illa consignabat.

Apud Libyam regnavit priscus Hyarbas, vir ferox armis & militia Palladia.

Anno xxiiii Arij apud Ianigenas Razenuos regnavit Aurunus filius Crani.

Anno xxix apud Celtas Dryius peritiae plenus.

ARALIUS VII. REX BABYL.

Septimus Assyrijs imperat Aralius annis XL. Vir iste claruit ingenio, & studio militari, & primus adauxit pompas & gemas, & muliebres delicias. Apud Libycam Hyarbas cum Palladijs foeminis belligerans, non fuit illis par. Quare donis occurrens se ac regnum illarum permisit potestati.

Apud

Apud Thuyfcones regnabat Herminon, uir ferox armis, & apud Celtas Bardus, inuentione carminū & Musicae apud illos inclytus.

Aralij anno x Armeni Ianigenæ Griphonij cum colonis suis ad Aurunum Ianigenum uenerunt, quos exceptos hospitio etiam sedem cum Ianigenis Razenuis assignauit. Classe quoque Auson eodem tempore ab Auruno fuit exceptus. anno viii sequente, & sibi sedes in orientali Italia ab eodem consignata fuit.

Idem Aurunus in Vetulonia lucū sacrauit Crano, & inter Ilos id est deos annumerauit. Iano quoque Vortumno templum & statuam non procul urbe dedicauit, & deo Razenuo in Vetulonia sacellum condidit.

Nouissimis annis Aurunus Malot Tagetem filium creauit Coritum, & xxxv Aralij anno obiit, & successit Malot Tages.

Anno penultimo Aralij classe uenit ad Malot Tagetem Ianigenum Razenuum Phaeton cum suis, qui inueniens omnia ab Ausonijis occupata ab oriente, & montana à Gallis & Aboriginibus possessa, planiciem uero à Razenuis Ianigenis habitam, donatus fuit parte occidentali. posseditque cum sua posteritate montes, & totum Eridanum usque in regionem proximam, istis relinquens nomina locis.

Eo tempore Italia in tribus locis arsit multis diebus, circa Istros, Cymeos, & Vesuuios, uocatæque sunt à Ianigenis illa loca Palensana, id est regio conflagrata.

BALEVS VIII. REX BABYL.

Octauus rex Babyloniae fuit Baleus, cognomento Xerxes, & regnauit annis xxx. Hunc appellauerunt Xerxem, id est uictorem & triumphatorem, quod imperauerit duplo pluribus gentibus, quam Aralius. Erat enim militia ferox.

& fortunatus, & propagauit regnum usq; prope Indos.
 Huius Balei Xerxis temporibus regnat apud Celtiberos Tagus, cognomento Orma; ex quo patria dicta fuit Taga; Apud Thuyssones regnat Marsus, & apud Ligures Phaëton, relicto filio Ligure regressus in Aethiopiā. Malot Tages ritus sacros à Iano traditos & Aruspiciam auxit.

ARMATRITES IX. REX BAB.

Nonus Babyloniae rex Armatrites imperauit annis XXXVIII. Qui magis ad uoluptates & delicias conuersus, ea quae ad libidinē spectant cū inuenit, tum maxime inuenta ampliauit. Huius aetate apud Celtas Longhore gnauit, & apud Celtiberos Betus, à quo regnum habuit nomen; & apud Ianigenas Sicanus, filius Malot Tabettis, à quo cognominata fuit Vetuloniae regio.

Betica.
Sicania.

Anno XX Armatritis Ligur misit Cydnum & Eridanum cum colonis, cum fratribus & nepotibus, & occupauerunt usq; Istrum in Italia.

Sicanus deificauit Aretiam, & nominauit eam lingua Ianigena Horchiam.

Osiris in Thracia peremit gygantem Lycurgum.

Anno Armatritis XXXII apud Celtiberos tyrannidem assumpsit Deabus, qui hoc cognomentum promeruit à fodinis auri & diuitijs, quas primus ibi cepit & inuenit, opprimēs colonias. Et post duos annos apud Celtas regnauit Bardus iunior.

BELOCHVS X. REX ASSYR.

Decimus Assyriorum rex imperat Belochus annis XXXV, qui idcirco à Belo sumpsit cognomen, quia cum imperium uoluit exercere, maximum pontificium Bellouis, & maxime circa auspicia & diuinationes occupatus fuit. Eius annis apud Thuyssones regnauit Gambriuius,

uis, uir ferocis animi. Apud Aemathios cœpit regnare Macedon, filius Osiridis, a quo nunc nomen retinet prouincia: Atq; circa hoc regnum Osiris depreffit gygantes, qui iam tyrannidem ceperant.

Macedonia.

Vigesimalimonono huius Belochi anno apud Celtiberos Lomnini florebat, & ædificauerant à suo nomine urbem magnam Lomnimam. Anno autem sequente Itali oppressi à tyrannis gygantibus in tribus Palensanis, aduocauerunt Osirim, qui cum colonis ad Istri uicinos fontes peruenerat. Osiris tota Italia potitus, x annis illam tenuit, & à se nominauit in triumphum, & sub ditione positus gygantibus, regem Ianigenis reliquit Lestrigonem gygantem, sibi ex filio Neptuno nepotem.

Anno xxxiij Belochi, rex Lucus regnare cœpit apud Celtas. Nouissimis annis Belochi tenuit mare Atticum, & ebulliens inundauit Atticam.

BALEVS XI REX ASSY.

Vndecimus rex Babylonis fuit Baleus annis LII. Hic post Semiramidem supra ceteros enituit fama, splenduit imperio usq; intra Indiam. Libri multi de eius gestis sunt à nostris conscripti. Huius anno x Porcus Cados Sene insulam cõpleuit Vetulonicis colonis, partem relinquens posteritati Ligurum.

Huius Balci temporibus Indi sua obtulerunt Babylonis. Osiris in Aegyptum reuersus columnam quæ permanet inscripsit in monumentum expeditionis suæ per totum orbem. Apud Thuyscones regnat Seuus, & apud Celtas Celta: à quo nomen habuerunt montes illorum maximi à conflagratione syluarum, qui diuidunt Celtas & Celtiberos.

Typhon Aegyptius omnibus orbis gygantibus conscis fratrem suum Osiridem Iouem iustum Aegyptium peremit, & ipse in Aegypto assumit tyrannidem, Busiris

in Phœnicia, in Phrygia uero alius Typhon, in Libya Anteus, in Celtiberia Lomnimi, in Italia Leftrigones, & in toto mari Milinus Cretensis.

Hercules Osiridis filius, cui nomen est Libyus, cum Ipsi de in Aegypto sustulit Typhonem, in Phœnicia Busiridem, alium uero Typhonem in Phrygia, Milinū in Creta, Anteam in Libya, Lomnimos in Celtiberia, à qua substituto illis rege Hispalo ad tyrannos Italiae cōuersus est. Cumq; in Italiam per Celtas transfiret, permissu parentū Galtea genuit illis Galatem regem.

In Italia decē annis debellauit & expulit Leftrigones, postq; xx annos apud illos pacifice regnauit, multaq; illis oppida à suo nomine, & à suo cognomine Musarnasicut Gedrosie & Carmanie fundauit; & loca aquis impedita habitationi hoīm cōmoda fecit. Anno itaq; Balei xli orsus in Italia pugnā contra gygantes, biennio ante illius obitum illos deleuit. Itā ab Hispali Hercules uenit in Italiam, Leftrigones & oēs tyrannos sustulit. Arnos, Libarnos, Musarnos à se cognominatos condidit, trigintaq; annis rexit, & accersitum Thuscum illis regem reliquit.

ALTADAS XII REX ASSY.

Altadas xii rex Babylonij fuit, regnans annis xxxij. Hic interposuit tempus suum delicijs, existimans uanum esse laboribus & suae uitae miseria continua laborare, non quidem aliorum humanaeq; gentis utilitate ac beneficio, sed exitio ac seruitute. Idcirco suum institutum fuit, ut uita diuitijs & gloria frueretur quoad uiueret.

Huius Altadis tempore Hercules filium Thuscum ex Araxa susceptum ex Tanaide regione euocat, Galates, à quo Samothei galli dicti, eius aetate regnauit apud Celtas, & Vandalus apud Thyfcones,

Hercules

Hercules Thuscum filium Ianigenis creat Coritum ex more. Quo etiam illis rege relicto, ipse senex admodum in Celtiberos reuertitur, anno Altadis xxxix, & regnavit ibi atq; obiit: cui Celtiberi templum ad illius Gades, et seipsum pulchrum, & diuinos honores tribuerunt, plurimasq; illius triumpho & nomini urbes dedicauerunt, ut Libisofonam, Libisocam, Libuncam, Liboram.

Galatem puerum ad Herculem missum in Siciliam cum colonis misit Thuscus, Idem Thuscus primus Palladium militiam & initia menta Razenuos Ianigenas docuit.

MAMITVS XIII REX ASSY.

Tertiusdecimus Babyloniae rex Mamitus, regnavit annis xxx. Is rursus milites exercuit, & assuefecit laboribus, & interpositis delicijs, ungentis, & opobalsamis militiam & pugnas exequabatur, coepitq; formidini esse Syris & Aegyptijs. Huius anno xxij Alteus Thusci filius regnat apud Ianigenas, & biennio ante Hesperus frater Kytim apud Celtiberos, rursus apud Celtas Harbon, & apud Thuyscones Theutanes.

MANCALEVS XIII REX ASSY.

Quartusdecimus rex Babylonij imperavit Mancaleus, annis xxx. cuius anno primo apud Celtiberos Kytim, pulso fratre Hespero in Italiam, regnavit.

Duodecimo uero anno Mancalei apud Ianigenas regnat Kytim, relicto in Celtiberis rege filio Sycoro. Eiusdem Mancalei temporibus apud Thuyscones regnat Hercules Alemannus, apud Celtas Lugdus, à quo provincia & homines cognomenta sumpserunt.

Kytim ob mentis excellentiam Ianigenae sua lingua uocauerunt Italum Atalaa. Hic filiam suam Electram Ianigenorum principi Camboblasconi dedit coniugem, qui pro nuptijs colonias misit transalpes Italiae proximas, &

Romam filiam suam Italus primo subreginam Aboriginibus sacrat; filium quoque suum Morgetem Italus Kytim creauit Coritum.

SPHERVS XV REX ASSY.

Quintusdecimus Assyrijs imperat Spherus annis xx. uir de cuius gestis & prudentia omne uulgus personat. Huius temporibus Morges filius Itali creauit Coritum suum cognatum Camboblaconem, Apud Celtiberos regnat Sicanus filius Sicori post obitum Spheri sub Mamelolo

MAMELVS XVI REX ASSY.

Sextusdecimus rex Mamelus Babylonijs imperat annis xxx, cuius anno octauo Romanellus filius Romae fit primus sub regibus montanorum Aboriginum, & Sicanus regnat apud Celtiberos.

Apud Celtas Beligius, à quo illi Beligici appellantur, regnat; & apud Ianigenas tandem à patre Iasius creatus est Coritus.

Iasius creatus est Coritus, & anno sequente simul coeperunt duo reges, uidelicet primus rex Atheniensium Cecrops priscus, & Iasius Ianigena apud Celtas.

In Iasij nuptijs affuit Io Aegyptia, Sola enim foeminarum uno plus Dodone centenario uixit, & uniuersum ferme orbem lustrauit post uiri interitum.

SPARETVS XVII REX ASSY.

Decimusseptimus rex Babyloniorum fuit Sparetus, & regnauit annis xl. Sub eo coeperunt miranda in orbe: Nam terramotus Babylonios terruit, Athenienses regnum exorsi sunt anno quarto eius. Et eodem anno Iasius Ianigena imperauit Italicis; et Siceleus aliquanto post Celtiberis

Sub Spareti imperio finierunt Aegyptij reges magni, Orus, Achencres, Acoris, & coepit Chencres, qui cum Hebraeis de Magia pugnauit, & ab eis submersus fuit.

Anno

Anno quoq; huius XXXIII & XXXV in Thessalia diluuium fuit, non solum ex hymbribus, sed quod ob turatis mōtib; casu flumina planiciē impleuerūt, & sub secuto terramotu, apertis ostijs montiū aqua in alueos regressa, & in alia eorum parte post terramotum secutū est incendium sub quodam illorū rege Phaētonte; & noster rex Phoenices & Syros subegit. Antea uero anno XX huius Imperij ab Italia Io in Aegyptum regreditur. Et his prima intestina oritur pro regno inter Dardanū & Iasum. Aborigines sequebantur partes Dardani; Ianigena uero & Siculi cum Siceleo partes Iasij.

Bellum ciuile primum.

ASCATADES XVIII. REX.

Decimus octauus rex praefuit Babylonij; † Ascata des annis XLI, qui funditus omnem Syriam ditionis suae fecit, Cuius anno XIII uitis inuenta apud Graecos narrat. Sub eodem anno Dardanus Iasum dolo peremit, & fugiēs in Samothraciam diu ibi latuit.

† *Ascades.*

Iasio Coribanthus filius successit.

Ascata dis anno octauo Chencres, uictus Hebraeorum magia, periit in mari; cui apud Aegyptios successit Acheres, apud Celtiberos Lufus, apud Celtas Allobrox, et apud Aborigines Italos Romanestus filius Romae. Primus Saturnus consecratus mox obiit, cui successit filius eius Picus priscus.

Anno ultimo regis Ascata dis, Ato donauit Dardanū parte agr i Maonici, & ita regnū Troianum coepit. Dardanus si qua iura in Italiae regno habebat, resignauit Tyrreno filius Ato.

Tyrrenos ad nauigans in Italiam Ianigenam a Cybele & Coribanto tanq; ex Herculeis hilari hospitio excipus, & ciuilitate Razenua donatus est.

Ipse Tyrrenus multa Maonica ornamenta proferens

dedit. Coribātus uero et Cybeles ordinata Dynastia duo decim ducum duodecim populorum, qui essent ex Ianiæ genis, ipsi in Phrygiam se contulerunt.

Porro etiam sub Ascatade apud Aegyptios fuere reges Cherres & Armeus, qui cognominatus est Danaus, & Ramesses. cognomento Aegyptus. Itaque qui reges & tempora traduntur à nostris, de primoribus regnis orbis à Iani diluuió primo usq; ad Dardaniæ regnum conditum, his nostris breuissimis annotationibus sint hæcenus dicta. Finis.

MANETHONIS SACERDOTIS AEGYPTII de regibus Aegyptiorum liber.

Berosus, inter Chaldaeos historicos probatior, deflorauit breuissimis annotationibus omnia Chaldaica, de potioribus regnis orbis à diluuió maximo, quod eorum maiores scribunt fuisse ante Ninum, usq; ad præcipuum regnum Troiæ conditum. Nos quoq; ubi ipse reliquit prosequemur ea, quæ nos ex nostris historicis uel eorum relationibus consecuti sumus, per nostros Aegyptios reges progrediendo, ut ipse egit sub Assyrijs.

Aegyptus. Aegyptus eiecto fratre Danao regnauit annis lxxvij. Ab eo Aegyptus nomen accepit. Pharaones pro dignitate dicebantur. Anno huius quinto regnauit Amyntes annis quadragintaquinque.

Anno sexto regnauit Dardanus annis LXIIII.

Decimo anno Danaus Argis annis L.

Anno

Anno XVIII huius regnavit Tyrrenus apud Ianigenas annis LI.

Anno XXXIII in Creta regnavit Asterius.

Anno eiusdem XXXV apud Celtas Romus, à quo Romani; et biennio post apud Aborigines Faunus princeps; apud Athenienses Pandion. Anno L apud Assyrios Belochus iunior; & anno LXVII apud Aborigines imperabat Amnus Faunigena.

Secundus post hunc Pharaon Menophis imperat apud Aegyptios annis XL, cuius secundo anno apud Troianos regnat Erichthonius annis XLVI. Tarquon princeps apud Razenuos Ianigenas, qui nunc dicuntur Tyrreni & Thufci ob Tyrrenum, & peritiam diuinorum quae à Iano didicerunt, regnat annis XXI. Apud Celtas Paris; apud Celtiberos Testa Libyus Tryton.

Anno septimo eiusdem apud Assyrios regnat Belopares, & Minos regnat in Creta. Anno uero decimonono Atheniensibus regnat Erichtheus. Anno trigesimo quinto eius apud Thufcos annis quindecim regnat Abas, à quo positi sunt Abij Thufci; & anno eiusdem trigesimo tertio Argis regat Abas Argus.

Anno XXX Menophis Cadmus & Phoenix à mari rubro profecti, apud Sydonem regnauerunt. Post septennium Cadmus docuit rudem Graciam, & regnavit Thebis. Apud Assyrios regnavit Lamprides; & ultimo eius anno Zetus & Amphion expulerunt Cadmum.

Post Menophim coepta est dynastia Lartum, ut in Italia, quae dynastia duravit annis solaribus CXCIIII. Horum Lartum in Aegypto primus fuit Zetus, qui regnavit annis LV, cuius anno octavo in Dardania regnavit Tros; in Thufcia uero anno huius XXXIII regnavit annis XXXVIII Veibenus ex familia Vetuloniae.

Primo quoque anno Zeti regnavit apud Celtas Lemannus, & XXXII anno apud Aborigines Mars Italus, cognomento Ianus iunior. Anno eiusdem XXXV apud Celtiberos Romus regnavit.

Secundus Lartes Aegyptius fuit Ranfes annis LXVI.

Anno eius XXIIII Assyrijs imperat Pannias. Eiusdem anno XXVIII Atheniensibus regnat Egeus. Cadmus Harmoniam sororem Iasij Samothracis duxit uxorem. Olbius regnat apud Celtas. Anno LX Cadmus ex zelotypia primae uxoris ob Harmoniam discrimen certamenque patitur.

Eiusdem anno XXIII Coeculus cognomento Saturnus iunior regnat apud Aborigines; & tertio anno post apud Tyrrenos regnat Oscanus, cuius insigne fuit serpens. Hic ex Vetulonia multas colonias seminavit, apud quam erat oriundus magna familia.

Anno eius XIII Ilus regnavit apud Troianos LII annis; & Palatuus apud Celtiberos; apud Celtas Galatas iunior, qui uicit Sarmatas, & condidit Galatas Asiae.

Anno eiusdem XLVII Picus iunior fit rex Aboriginibus; & apud Thuscis regnat Tarcon secundus annis XLVIII Post Picum.

Anno penult. Ranfis apud Celtas regnavit Nannes.

Tertius Lartes Aegyptius Amenophis annis XL regnavit & imperat, cuius anno primo Laomedon imperavit Troiae.

Anno uero tertio Sofarmus regnat Assyrijs, & Hercules Amphitrionis nascitur anno VI, uixitque annis LII, & perijt igne primus ex maximis piratis.

Anno Amenophis XIII apud Aborigines regnat Faunus iunior, & XXIX anno Thuscis imperat Tiberinus ex familia Veia Vetuloniae annis XXXV.

Quartus

Quartus Aegyptijs imperauit Ammenephos annis XXVII, cuius anno 1111 apud Celtas regnat Remus, à quo Remi. Anno nono eius apud Assyrios regnauit Tautanes, & anno decimosexto apud Aborigines Latinus, apud Thuscos autem regnat Mezentius.

Secutus est ultimus Lartes septem annis, post quem secuta est Dynastia sine Larte annis centum septuaginta septem, per quã numerabimus qui Babylonij, Aegyptij, & Tyrreni floruerunt. Anno Dynastiae Diapolitanorum primo Troia euersa fuit, & anno tertio Aeneas uenit ad Italiam ad Latinum & Euandrum & Tyrrenos, apud quos regnauit Tarcon iunior annis XX.

Anno septimo Ascanius Latinis imperat; Anno uero sequente Teuteus Assyrijs, & post Francus Celtis ex Hectoris filijs, & anno eodem Lydi mare obtinuerunt.

Anno quadragesimosecundo Amazones templum Dianae Ephesi succenderunt, & anno quadragesimoseptimo Ocnus imperauit Italiae annis XLVI, uixit annis XCVI & XLIX, Syluius Latinis, & Tyneus Assyrijs.

Anno XLV Dynastiae regnauit Latinis Aeneas Syluius, et Assyrijs Dercilus annos XLVII. At LXXII Thuscis imperat Pypinus annis quinquagintaduobus.

Anno VIII regnat Latinis Syluius Latinus; et CXXI Eupales Assyrijs. Anno CLVIII Alba Latinis regnat, & CXXVIII Nycius Fesulanus Thuscis annis XLVII. Anno CLXVI Piseus Thuscus pirata impat Italiae annis quinquagintaduobus. Ita paulatim Assyrijs, Aegyptijs, Tyrreni delicijs eneruati decrescunt, e contra Latini crescunt. Itaq; subiciemus breuiloquium, quo pacto reges Assyriorum Aegyptiorum coeperunt eneruari, e contra Graecorum & Latinorum Aboriginum. Apud enim Thuscis Piseo successit Thuscus iunior annis XXXIX, huic

Annus annis XXV, quem secutus est Felsinus annis trigintatribus. Hinc Bon annis uigintiocto, Atrius uiginti septem, Marsias decem & octo, Etalus triginta, Celius uiginti & uno. Ex Latinis autē secuti sunt per quos propagati Romani imperium tenent.

METASTHENES PERSA DE IV
dicio temporum & Annalium Persicorū.

VI de temporibus scribere parāt, necesse est illos nō solo auditu & opinione chronographiam scribere, ne cum per opiniones scribunt, uti Græci, cum ipsis pariter et se & alios decipiant, & per omnem uiam aberrent. Verum absq̃ ullo errore fiet, si solos annales duarum monarchiarum affecuti. ceteros omnes ut fabulatores reiecerimus. In his enim tam liquide atq̃ uere digesta sunt tempora, reges, & nomina, quā apud eos splendidissime regnatum est. Neq̃ tamen omnes, recipiendi sunt qui de his regibus scribunt, sed solum Sacerdotes illius regni, per quos est publica & probata fides annalium suorum, qualis est Berofus. Nā is Chaldaeus omne tempus Assyriorum digessit ex antiquorum annalibus, quem solum, uel maxime unum Persæ nunc sequimur.

Is ergo tradit ante Ninum ducentis & quadragintanovem annis regnatum fuisse sub tribus dijs regibus, quorū qui primus uniuerso imperauit orbi fuit Ogyges; qui prae fuit inundationi terrarum. Inde Saturnus fundata Babilonia regnauit annis sex & quinquaginta. Belus Iupiter eius filius duobus & sexaginta, Ninus eius filius, qui pri-

mus monarchiam cepit, annis quinquaginta duobus. Semiramis quadragintaduobus. Zameis annis triginta octo. Arius triginta. Aralius quadraginta. Xerxes Ba-
 leus triginta. Armatrites triginta octo. Belochus priscus
 quinq; & triginta. Baleus iunior duo & quinquaginta.
 Altadas duo & triginta. Mamitus triginta. Mancaleus tri-
 ginta. Spherus uiginti. Mamelus triginta. Sparetus qua-
 draginta. Ascatales quadraginta. Amyntes quinq; &
 quadraginta. Belochus iunior quinq; & uiginti. Bellepa-
 res triginta. Lamprides trigintaduo. Sofares uiginti.
 Lampares triginta. Pannias quinq; & quadraginta. Sofar-
 mus decem & nouem. Mytreus uigintiseptem. Tauta-
 nius trigintaduo. Teuteus quadraginta. Tyneus triginta.
 Dercylus quadraginta. Eupales triginta octo. Laosthe-
 nes quadraginta quinq;. † Pirithidas triginta. Ophrate-
 us uiginti. Ophraganeus quinquaginta. Ascrazapes qua-
 draginta & duo. Tonosconcoleros xv, hunc Græci Sarda-
 danapalum uocant. Hucusq; Berofus. Nos autem illum
 imitati, nullo alio autore usi sumus, quàm publica Susia-
 na bibliotheca, in qua annales Persarum ferunt fecisse Be-
 lochum tertium Sardanapali clandestinum hostem, qui
 eius militiæ præfectus erat.

† Piriciades.

Is cum Arbace tum Medorum principe partitus est
 monarchiam, ea lege ut Belochus Babyloniam, Arba-
 ces Mediam atq; Persas regeret. Itaq; interfecto & seipso
 flammis iniecto Sardanapalo, Monarchia bipartita fuit.
 Apud Medos hi regnauerunt annis quatuor & tre-
 centis. Arbaces uigintiocto. Mandanes quinquaginta,
 Sofarmon xxx. Arti Carmin quinquaginta. Arbacia-
 nes duo & xx. Arceus xl. Artines uigintiduo. Asty-
 barus cum Apanda filio uiginti. Apanda solus trigin-
 ta. Hoc Cyrus & Darius deuicto regnauerunt annis

triginta sex: Nam ante reunitam monarchiam regnauerunt in Perside annis sex. Inde alijs sex Persico regno resignato Cambyfi filio, sexennale bellum Tamyri reginae Scytharum intulerunt. Sexto anno à Babylonijs euocati atq; Balth Assare interfecto reunitam monarchiam in Persas transfulerunt.

Totidem annis in bipartita monarchia regnatum est apud Babylonios. Primus Phul Belochus annis XLVIII Phul Assar xxv. Salman Assar decem & septem. Sennacherib septem. Assar Adon decem. Merodach duo & quinquaginta. Ben Merodach uiginti uno. Nabugdonosor primus trigintaquinque. Nabugdonosor Magnus quinq; et quadraginta. Amilinus Euilmerodach triginta. Filius huius primus Reg Assar tribus, Secundus Lab Assar Dach sex. Tertius Balt Assar quinq;. Balt Assare interfecto regnauerunt simul Cyrus & Darius annis duobus, inde solus Cyrus duobus & uiginti. Filius Darij Priscus Artaxerxes Assuerus annis uiginti: Utione interea sumpta de factione Tamarica, quæ per dolum patrum tradiderat Tamyra. Huius duo filij, Cyrus Artabanes, & Darius Longimanus septem mensibus pro imperio dimicauerunt, & septimo mense Longimano uictoria cessit, regnauitq; annis septem & triginta. Eius filius Darius Nottos annis decem et nouem. Magnus Artaxerxes Dariusus Meneon annis quinquaginta quinq;. Artaxerxes Ochus sex & uiginti. Nostri ætate Arses annis quatuor. Darius ultimus sex. Magnus Alexander qui transfudit imperium in Græcos annis duodecim. Seleucus Nicanor, qui nunc agit trigessimum annum, successit toti Asiae ac Syriae.

Finis.

*Metasthenes
quo tempore ui
xerit.*

XENOPHON DE EQVIVOCIS.

Aturni dicuntur familiarum nobilium, regū, Saturni.
 qui urbes condiderunt, senissimi. Primogeni
 ti eorum Ioues & Iunones; Hercules uero Ioues.
 nepotes eorum fortissimi. Patres Saturnorū Iunones.
 Cœli; uxores Rheæ & Cœlorum Vestæ. Hercules.
 Cœli.
 Rheæ.
 Vestæ.

Quot ergo Saturni, tot Cœli, Vestæ, Rheæ, Iunones, Io
 ues, Hercules. Idem quoq; qui unis populis est Hercu-
 les, alteris est Iupiter. Nam Ninus qui Chaldæis extitit
 Hercules, fuit Assyrijs Iupiter, quibus oppidulum pater-
 num tetrapolim & caput imperij statuit. Vnde ipsum Ni-
 num, id est Iouē cognominauerūt, qui proprio nomine
 Assyrius dicebatur, à quo Assyrii dicti, & à cognomine Assyrii.
 urbs Ninus dicta.

PHORONAEVS.

Phoronæi plures, sed in precio habitū duo. Antiquissi-
 mus claruit primo anno Nini in parte Hellinica, quæ Phoronæi.
 post Græcia dicebatur. Iunior secundus rex Argiuorum
 filius Inachi, inter quem & priscum fuere decem atates
 & amplius.

TEMPORVM AEQVIVOCA.

Aetas apud diuersos diuersa metitur spatia: quia apud Actas.
 Aegyptios spatio triginta annorum perficitur: & apud
 Græcos quartam centenarij partem, id est annos quinque
 & uiginti continet. Annus etiā diuersus est. Etenim ipsi Annus.
 Aegyptij utuntur anno quandoq; menstruo, saepe bime-
 stri, non raro trimestri, saepe quatrimestri, nonnunq; sola-
 ri: quæ uarietas etiā ex nostris qui ab eis literas habue-
 runt sapientes coëgit aberrare. Hiberis annus quatrime-

- stris ut plurimum est, rarissime solaris. Econtra Chaldaei cum in antiquitate disciplinarum suarum utantur mestruo, in ceteris semper solarem se intelligere fatentur. Et hoc pacto semper quoque Semiramis in columna Nino ita ex-
 cidit: Mihi pater Iuppiter Belus, auus Saturnus Babylo-
 nicus, proauus Saturnus Aethiops, Abauus Saturnus
 Aegyptius, Attauus Coelus Phoenix Ogyges. Ab Ogy-
 ge ad meum auum sol orbem suum circumlustrauit semel ac-
 trities & centies. Ab auo ad patrem sexies & quinquagies,
 a patre ad me bis & sexagies. Columnam, templum, sta-
 tuam Ioui Belo socero, & matri Rheae in hoc Olympo
 Semiramis dicaui.

O L Y M P I.

Olympi unde. Olympus plura significat: Nam omnis mons regio-
 nis altior Olympus a Graecis dicitur. Vnde & plures O-
 lympi dicti, quasi totilympidi. A Barbaris uero omne
 spatium circulare ultimum lymbus dictus est, & cum in
 teriori area Olympus, a quo astrolabium Olympus, &
 sacrum pomerium Olympus est.

Homeri.

Homeri plures fuere: quorum qui eximius poetarum
 extitit, ultimus omnium, postquam Thalem Milesium inuenit.

Nini.

Nini plures fuere. Primus omnium Assyrius, quem
 ab ampliato oppido patris uocauerunt Ninum, id est Io-
 uem, lingua Assyrica. Huius filius Zameis etiam Ninus
 paterno cognomine appellatus fuit.

Ogyges.

Ogyges plures fuere. Primus supradictus attauus Ni-
 ni, quem Babylonij Gallum cognominant, quod in inunda-
 tione etiam superstes alios eripuerit & genuerit. Hinc Sa-
 ga, apud quos nauigio saluatus est & ereptus: ratem uo-
 cant Gallerim, quod undis saluet. Verum Graeca lingua
 Gallus candidum & lacteum significat; Phryga, exectu tes-
 tibus; Latina: gallinae maritum; & Celtas qui sunt Galatae
 ueteres,

Galleris.

ueteres, à rege Galanthæ filio Herculis, à quibus Galatæ in Asia, & Gallogræci in Europa. Fuit autem priscus Ogyges in prima inundatione terrarum. Alter uero Atticus in tertiâ.

I N U N D A T I O N E S.

Inundationes plures fuere, prima nouimestris inundatio terrarum sub prisco Ogyge; Secunda Niliaca menstrua sub Aegyptijs Hercule ac Prometheo. Bimestris aut sub Ogyge Attico in Achaia. Trimestris Thessalica sub Deucalione. Par pharonica sub Protheo Aegyptio in raptu Helenæ. Ab inundatione terrarum ad ortum Deucalionis secundo anno Spheri septingenti supputantur anni; qui natus annos duos & octoginta Thesalliam, ubi primum in Hellina regnauit Phoroneus, uidit inundatam.

P R O T H E I.

Prothei fuerunt plures. Primus Saga in Caspijs. Alter Aegyptius, sub quo diluuium Pharonicum. Erat em̄ sacerdos Prothei magni Phœnicis, cui consensu totius orbis templa, statua, & aræ dicatae sunt in Europa, Asia, & Aegypto.

C A D M I.

Cadmi fuere plures. Primus frater Phœnicis paulò post conditionem Troiæ, qui ambo apud Sydona regnauerunt. A Phœnice quidem tota regio nomen accepit, quæ est à Sydona ad Iamneum portum Ascalonis urbis Semiramidis, uicinum monti tetrapolis atque gymnasijs ueteris Phœnicum, cum omnis ante Assyria diceretur. Paulò post fuit alius Cadmus Argiuis, qui post exiliũ à Phœnicia reuersus in Bœotias Thebas cõdidit. Tertiũ, qui in eadẽ urbe tyrannidẽ assumpserat, propulsa uerũt Linus & Zetus. Quartus cũ Sparthis bellũ gessit.

Quintus paulo ante ruinas Troiæ Harmonia Samothracia inclytus, qui à prisca uxore ob Harmoniam certamen passus, rediens à Phœnicia detulit in Græciâ primus sexdecim numero literas rudes non Phœnicas, sed Galatarum & Mæonum persimiles characteribus. Residuas retulerunt paulo post Palamedes & Simonides medicus. Fuit & ultimus qui scribere docuit oratione soluta, cum ante literas aduectas, atque post uernaculo solum carmine uterentur.

Finis.

Q. FABIVS PICTORIS DE AVREO seculo, & de origine urbis Romæ eiusq; de descriptione. Liber primus.

Aurea secula.

Talia imperium penes duos populos principes extitit. Posterius Romani, principio Tusci sub Iano cœperunt in aureo seculo. Aurea ætas primo ortu generis humani fuit sic dicta, quod posterioribus seculis comparata æque atq; aurum inter metalla effluxit. Eam cœpisse sub Ogyge ante Ninum annis circiter ducentis & quinquaginta Xenophon atque maiores prodiderunt. Is Ianus sub initium aurei seculi læuum latus Tiberis Hetruriam tenuit. Camefes uero ac Saturnus circa finem eiusdem ætatis dextrum incoluerunt. Ea ætate nulla erat monarchia, quia mortalium pectoribus nondum hæserat ulla regnandi cupiditas. Principes quia iusti erant, & religionibus dediti, iure habiti dii & dicti. Non enim arbitria illorum ab æquo, uel populus à iure innato discedebant. Nullo tunc uindice aut metu, sed sua sponte retinebant

fidem

fidem & rectum. Pudor ipse regebat populos, & ius prin-
 cipes. Domus illis non exstructæ uel ornatae luxuriæ in-
 signes erant & splendidæ, sed uel criptæ, aut uinum tu-
 guria, & caua arborum ligna erant. Victū sponte nascen-
 tia præbebant, aut in diem uictus quarebatur uenatu. Vi-
 num & far primus illos docuit Ianus ad sacrificia & reli-
 gionem magis quàm ad esum & potū. Primus enim aras,
 & pomeria, & sacra docuit, & ob id illi in omni sacrificio
 perpetua præfatio præmittitur, farq; illi ac uinum primo
 prælibatur. Vxor illi fuit Vesta, quæ prima sacrorum re-
 gina sempiternum sacrificiorum ignem uirginibus credi-
 dit. Bella tunc non ignota modò, sed ne cogitata in men-
 tem uenerant. Ad pudorem & sanctimoniam domorum
 primus ualuas, seras, & clauas excogitauit & inuenit, &
 ab eo dictæ Ianuæ. Olympo regio Hetruriæ fanoq; sacra
 to, duodenis colonijs totidem pomeria arasq; sacrauit, &
 ad continendum recentes tum colonias in officio aureo,
 uirgas falcemq; singulis singulas dedit. Vnde ipse in manu
 uirgam & clauem, subq; pedibus bis senas aras habet. Cir-
 ca finem aurei seculi primus omnium Ninus rex Assyrio-
 rum hos aureos mores noua regnandi cupiditate mutauit;
 & primus limites transgressus, bella finitimis mouit, & to-
 tius Asiæ populos perdomuit. Sub quo Camefes præfe-
 ctus fuit Aboriginibus. Et paulopost fremētibus undiq;
 contra se armis, toto prius pererrato orbe Saturnus ad Ia-
 num se contulit. Eum comi hospitio Ianus receptum, La-
 tio & Aboriginibus præfecit. Eo more, quamuis tunc si-
 nientis aurei seculi, intra fines suos sese quisq; continuit,
 Ianus in Hetruria, & Saturnus in Latio, Tiberimq; fines
 imperij esse instituit. Intra enim suam cuiq; patriam tunc de
 more regnū finiebatur. Limes igitur erat inter eos Tibe-
 ris, aræ uero limitum erant Ianiculum & Saturnia Capie-

Ianus.

Ianus unde
dicta.

pitolina. Hetruriam à Ianiculo Ianus, Latium à Saturno Saturnus cognominavit. Ad radices enim Capitolijs Saturnus condiderat, uti Ianus Ianiculum. Hæc igitur fuit prima Romæ origo ad radices Capitolijs, ubi tunc pascua bobus erat.

Facies tunc agri huius instar arcus erat, cuius chorda esset alveus Tiberis: cornua ad solis quidem ortum, rupes Aventina, & ad occasum capitolina, mediâ palatina. Eadem palatina rupes Tiberim à fronte prospicit, à sinistris Cœlio, à dextris Exquilino iungitur. Aventinus item à fronte Tiberim & Capenam tenet, ad dexteram Cœliolo ac Viminali hæret. Capitolum ante se Tiberim & portam Carmentalem cernit: hæret illi Quirinalis. Has rupes antiqui septem colles, & septem montes appellauerunt. Area huius arcus est quicquid campi iacet inter Aventinum & Capitolum, & à palatio ad Tiberim, Lybissus antea, inde Argeus, post uicus Thuscus dictus. Paludes plures eò passim Tiberina inundatio efficiebat, quæ hanc aream non satis idoneam habitationi reddebant, antequam factis Vertumno sacrificijs in alveum suum Tiberis uerteretur. Prima igitur origo Romæ fuit collis Capitolinus, antea Saturnia dictus. Sequens hunc Aventinus fuit, habitatus ab Atlante Italo, è Sicilia aduecto eò contra fratrem suum Hesperum, in cuius tutela erat Hetruriæ imperium ad huc Iano puero, & immaturo ad munera regis & regni. Porro Italus dimicare à Iano & Hetruscis prohibitus, in Aventino confedit, ad cuius radices iuxta Tiberim opere atque consilio Iani Capenam oppidulum condidit, & regionem eius permissu Italiam dixit. Mox Hespero fratre rebus humanis exempto, Italus in tutelam Ianum & Hetruriam suscipiens, omnem circa Tiberim regionem, extinctis ultro citroque alijs cognominibus, à se Italiam nuncupavit.

Hæc

Hæc est prisca Italia: cuius nomen sensim ab Alpium radicibus ad fretum Siculum, ac ipsi Siciliæ cōmunicatum est. Denominare enim, aut imponere gentibus & locis noua nomina tantum regum ducumq; ius est. Suscepto igitur Italus Italiæ imperio, tum filiam suam Romam nomine Siculis et Aboriginibus in Latio præfecit: quæ reliqua Capena mediū palatinum tenuit, & in uertice, ubi hæret Exquilion, Romam oppidulū condidit, quod Valentiam sonat. Post eius obitum ob paludes neglectum oppidum fuit usq; ad aduentum Euandri, qui cum oppido simul restituit nomen. Subsiciens septem collibus campus Argeus dictus est, ab Argo Euandri hospite, & comitibus Argiui Hercules, qui ad Euandrum uenerunt, & in Saturnia subsederunt. Hinc extrema Argileta dicuntur. Superior Argiletus dicitur in principio uici Thufci sub Cœliolo, inter Circum maximū et Auentinū, ubi letum Argi simul & sepulchrum est. Imus uero Argiletus est ubi Ianus quadrifrons, qui & Vertūnus, in sine uici Thufci ad radices Capitoli in foro boario, ubi Saturniæ uestigia. Tres igitur colles primum coluere ante Romulum; medium quidem Roma filia Itali, extremos uero Saturnus & Italus.

Argiletum.

Q. FABII PICTORIS
LIB. II.

ENIQUÉ Romulus potitus rerum Albanarum, & usus maxima familiaritate regum Hetruriæ, & rex primus ex regulis Italiæ creatus in Latio, Romam oppidulum in regiam tetrapolim uertit, inq; Palatino colle fundauit. Ascito enim ex Hetruria uate atque sacerdote,

Olympum fecit, pomeriumq; sacrauit, & aratro ab Olympo in uico Thufco per palatium circūducens, ab imo col-
 lis ad uerticem quadratam urbem signauit. In uertice col-
 lis hærente Exquilino Romam oppidulum ampliauit, &
 è regione loco proximo Cœlio Velliam extruxit. Cate-
 rum in decliuo ad ima uersus Circum maximum Germa-
 liã fundauit, ubi iussu Amulij fuerunt expositi. Hac enim
 antea labebatur Tiberis, Ab ea aut uersus Exquilias forū
 Romanum ædificauit. Et ita Romulus ex regulo primus
 rex à Thufcis declaratus est, Quam rem per occasionem
 acceptam Mithridates rex Asiã pro ignominia Romae
 nis opposuit, quod uernæ fuissent Thufcorum. Quarto
 autem mense ab urbe condita, perpetratum est audax faci-
 nus in raptu Latinarū & Sabinarū. Primi ex Latinis bel-
 lum mouerunt in Romulum Ceninenses, Antennates &
 Crustumini. Romulus auxilio implorato à Thufcis, cum
 Cœlio rege Hetruziã primum ex his triumphum retulit.
 Et ob id quartus urbis collis à Thufcis habitari coeptus
 est, & Cœlius dictus. Subinde Sabini bellū ingens orsi,
 coëgerūt Romulum denuo à Lucumonibus socios mili-
 tes expetere. Galerito Lucumoni Arbeæ negocium datū
 est, magna Hetruscorū exq; urbe Salpinatū manu uenit.
 Qui cum offendisset Capitolium captum à Sabinis, ipse
 proximū Capitolio Quirinalem pro Romulo muniuit.
 Verum cum Romulus audax sub Capitolio Sabinos age-
 gressus uulneratus fugeret, illumq; ad portam Palatinam
 secuti Sabini Romæ potituri uiderentur, illico Galeri-
 tus è Quirinali delapsus, uiamq; retro in Capitolium pe-
 dem ferendi adimens, ubi nunc Ianus quadrifrons, à ter-
 go Sabinos aggressus, unde fabula ei aculata aquæ sul-
 phureæ est, in fugā uertit. Animaduersa re, Romulus re-
 integratis uiribus & ipse à fronte cedebat, adeo ut Metius
 in pa

*Vernæ Thufco-
 rum Romani.*

Cœlius mons.

in paludem sese cum equo armatus inijceret. *Cædes* in-
gens fiebat, & ne unus quidem euasisset, ni foeminae oc-
currissent. foedere icto Romulus urbem agrum diuisit in par-
tes tres, æquis collibus. *Sabinis* & *Tacio* Capitolium &
Quirinalis; *Romulo* sequentes, *Exquilinus* & *Palatinus*,
in quo *Roma*; *Galerito* & *Luceribus* *Thuscis* *Cælius* &
Cæliolus obuenerunt. *Auentinum* *Romulus* neminem
passus est habitare. Nam fratri *Remo* illum sacrum esse
uoluit usq; *Helernam*. Cumq; concessisset naturæ *Cæ-*
lius, & *Galeritus* rex *Hetruriae* successisset, consensu tri-
uum *Cæliolus*, & ab eo tota arcus area septem colli-
bus subiacens *Thuscis* data, & sacrificio *Iano* *Vertumno*
facto, egestisq; paludibus habitabilis reddita, & uicus
Thuscus dicta. Tribus igitur gentibus conflata princi-
pio urbs *Roma* habitataq; fuit. nomina imposuit princeps
Thuscus. Nam hi tunc *Italiae* imminabant imperio. *Ta-*
cientes à *Tacio*, *Ramnenses* à *Romulo* uocauit. Hoc em̄
nomine illum ab euentu nuncupauit lingua *Hetrusca* ex
Hetruria oriunda *Larentia*, & nupta prius uiro *Thusco*
Faustulo, & inde *Hetrusco* *Carrutio*. Suam uero tribum à
se *Lucerum* dixit. Nam alia *Trometina* est, à loco *Cælij*.

Thuscus uicus.

Hæc origo urbis *Romæ* solum ueteris *septicollis*, cū
arcus area habitatae, nunc uero ab his collibus in alios col-
les & conualles in immensum prolatae. Cæterum nomina
na eiusdem ueteris *Romæ* hæc sunt. Nomina collium: *Ca-*
pitolium, *Quirinalis*, *Exquilinus*, *Palatinus*, *Cælius*, *Cæ-*
liolus, *Rumurius*, qui & *Auentinus*. Porro in area hæc
nomina sunt: *Libyllus*, *Circus maximus*, *Forum transi-*
torium, *Argiletus superior*, *Argiletus imus*, *Via sacra*,
Senaculum, *Concordia*, *Grecoitalis*, *Aedes Saturni*, *Ver-*
tumnus, qui & *Ianus quadrifrons*, *Forum boarium*, *Vi-*
cus longus, *Vicus Arniensis*, *Vicus Stellatinus*, *Saba-*

tinus, Lartenianus, qui & Veiens, Phaliscus, quorum cognomina à Thuscis sunt commigrantibus in ciuitatē Romanam. Item Herculis ara, ubi Olympus, & initium sacri ararij iunctim à Germalia ad sacrā uiam, unde & nominis origo. Forum piscarium. Porta Carmentalis, Aedes Pudicitiae, Rotunda Herculis, Forum uenaliū, Laecus Curtius. Suburra, Suburbanum, Saturnia, ubi nunc aedes eius atq; ararium: Haec ubi Roma uetus. In parte Romae sunt Hetruriae loca, Antipolis, Ianiculū, Vaticanum, & Tiberis, limes imperij, Volturreni inter ueteres Ianum & Saturnū, qui à principe illius urbe Volturrena per syncopam dictus est Volturnus, & ob id Thuscus nō Latinus. Quod uero Volturnū sine syncopa & compositione primitiuum est nomen, notat fluuiū in Sānio, & oppodū Romanū in littore, à quo Volturnus deus Tiberinus in Latio, sicut & Volturnus ut caput imperij in Hetruria. Quam ob rem deum Tiberinū suum dicit esse Roma atq; Hetruria, eundem & Ianum Vertumnū, & ab his dictum Vadymona.

C. SEMPRONIUS DE DIVISIONE
Italiae, & Origine urbis Romae.

Niuerſa Italia à iugis Alpiū oritur, & in Leucopetram fretumq; Siculum terminatur. Cingitur ſupero & infero mari, & ſecatur Apennino, qui à iugis Alpiū ortus, per mediā Italiam à Liguribus ad Anconam porrectus, inde paulatim uſq; Venuſiam reflexus, ibi ex tranſuerſo diuidit Italiam, ex altera parte Brunduſiū, alte
ra Ve

ra Veliam attingens, circum sinum Tarentinum, quem Ausones primū, inde Aborigines Græci post Oenotriū Arcadem tenuere; à quibus Magna græcia nūcupatur, in qua sunt Oenotrii, Calabres, Salētini, Magna græcia, atq; Brutii. Porro antiquitus Italia in medium Apenninum, & in cisapenninū ad inferum mare, & in transapenninum ad superū pelagus, & in alpes à Rhetijs ad Ligures diuidebatur.

Diuisio alpium.

Alpes ipsæ tribus partitionibus secantur; prima Ligurum, quod ab eis orientur. A Nicæa ad Pœninū sequens, ab eo ad Ocrum montē, Pœninus dictus à transitu Hannibalī. Tertia Taurisana usq; in Histriā. Omnibus alpinis, exceptis Liguribus, notissima origo Hetrusca est, præcipue Rhetijs.

De Apennino.

Apenninus diuidit̄ in Ligures montanos, Apuanos, Umbros, Sabinos, Sabellos, Hetruscōs. Ligures dicti sūt à Ligure Phaëtonis filio, qui omniū primus multis seculis ante Græcos ex Attica colonias in Italiā trāsportauit, adiecitq; atq; miscuit̄ antiquissimis Italiæ populis, ab ostijs Tiberinis usq; Nicæam. Hinc ueteres omnem maritimam dixerūt Liguriā. Itaq; pars Apennini à Nicæa ad fontes Macræ Ligures montanos alit, quibus origo est à Genio & Ligure. A fontibus uero Macræ ad fontes Tiberis Apenninū colunt Ligures Apuanī, Hetruscis orti, cognomines ueteribus Gallis, ut M. Antonius prodit. Portionem uero Apennini à fontibus Tiberis ad Narinū habitant Umbri, prima ueterum Gallorū proles, ut Augustus scribit. Ab amne uero Nare usque ad fontes Silaris montes tenent Sabini, quibus Saga est origo. Nam Sangni gentilis Sabi fuit. Hi paulo ante ruinas

Liguria.

M. Antonius.

Troiaē disciplinās Hetruscas didicere, & ius diuinū & hūmanum à Megale Thyrrheno perceperunt. Rursū à fontibus Silaris ad fontes Volturreni & Sarni Sabelli, proles Sabinorū, incolūt, quos Romani Samnites, Græci uero Saunites uocant. Portionē uero Apennini à fontibus Sarni usq; ad magnam Graciā Thusci tenuerūt, & residuam Græci. Hactenus de diuisione Apennini & Alpium; & origine habitantium in eo.

De diuisione planæ Italiæ.

Cisapenninā Italiā flumina diuidūt, & itidem transapenninā. Padus amnis Galliam cisalpinam primo diuiserūt. Cispadanam omnem missis colonijs tenuere Thusci. Doria Thuscorum prima familia incoluit principio ab Asca colonia usq; Parmā, à qua et fluius Doria, & regio prius Doria, nunc Æmilia. A Parma item ad Bononia Bianora à duce, nūc Aurelia, Flaminia item à Bononia ad Rubiconē amnem, antea Felsina à principe Hetruriae, missis colonijs Lamonibus à Rubicone ad Anconam. Senonum Gallia Togata dicitur, ab his qui duce Arunte primi in Italiā transcenderunt Alpes, à quibus sensim pulsi Hetrusci à cispadana & transpadana regione, quæ nunc Gallia nomen habet. Et quidem omnem transpadanam regionem Thuscorum prolem fuisse inter omnes autores cōuenit, manentq; uestigia urbs Mantua, Lacus Hetrusca origine dictus Larius, quod à patricijs Volturrenis omnia ea loca principio possessa fuerint usq; Veronam. Hinc circa Larium lacum à principibus dicta uallis Volturrena, & Verona à Vera Thuscorum familia, & ab Atria eorundē colonia fluius Veronæ argumenta seruanti. Nam usq; Atrianū fluiū, qui limes est Volturrenorum & Venetiarum, tenuere Hetrusci, & Venetias principio quidem Phaëtontei, postea Troiani eisdem

eisdem mixti coluerunt. Hæc de transpennina Italia, & Apennino monte inter autores conueniunt.

De Transalpina Italia.

Transpennina uero ad inferū mare ueteres ita partiti sunt per amnes. A Nicæa enim ad Macram tenent Ligures montani, origine Phaëtontei. A Macra item ad Arnū & portum Ligurnum incolunt Hetrusci, cognomine Ligures Apuani. Quos sequuntur Ligures Hetrusci Populoni, à Ligurno portu ad caput Hetruriæ. A quo ad Tiberim sunt Hetrusci Ligures Tyrreni, in quibus sunt campi compluti lapidum, clari pugna Herculis, adhuc Lamones dicti ab ipsius Herculis filio Lamone. Pariforma ab ultima Italia in Tiberim Romamq; percurrendo, à Velia ad Silarim fluuium Lucani, à Samnitu duce Lucio orti, tenent. Ab eo ad Sarnum amnem Picentini habitant. A Sarno uero ad Volturnū fluuium incoluerunt Cumani, quos ab agro nullis uiribus Hetrusci, quamuis toti Italiæ imperitarent, potuerunt dimouere, aut in potestatem redigere. A Volturmo amne ad Silarim Hetruscorum uetustissimus ager fuit, in quo prius Oscam dictam, postea Capuam condiderunt. A Lyri autem usq; Tiberim Saturnus cum priscais Aboriginibus fuit, origine ab Umbris & Camesenis editis, ubi est mons Capitoli-
Capua.

 nus, aureo seculo à Saturno habitatus, ubi & nunc aurea Roma terrarum caput. Quam ob rem parum considerate quidam scribunt, Romam postremis ac nouis seculis à Romulo conditam, & appellatam atq; coeptam, cum nullum ex his tribus uerum apud maiores inueniatur memoratum, sed sint ab eis contraria prodita. Non enim Roma à Romulo nomen habet, quippe quia geminis non Remus & Romulus nomina posuit Faustulus Hetruscus et regius pastor, sed Rumulum & Rumen illos ab euentu

appellauit, quæ sunt nomina Hetrusca. Alioquin Romæ nomen, & nominis origo uulgata esset atq; manifesta, quæ occulta esse saluberrima religio sanxit, ne si origo nominis Romæ claresceret, eius deus in cuius tutela Roma est, & à quo deriuationem habet, gentibus patéret, et euo caretur ut cæteri. Quam ob rem & Angerona silentij dea ante Iani festos dies colitur præ foribus, ut ne cui liceat illud palàm efferre, quod ad salutē reipublicæ ueteres ore obsignato intra pectoris arcana uoluerunt cōtineri: cuius uiolatae religionis pœnas primus luit Soranus. Non igitur à Romulo Roma, sed è contra ab ipsa potius Roma, cuius adeò est occulta deriuatio, Romulus nomen habuit, quæ ante ipsum Romulum cœpta legitur coli annis paulominus octingentis ab Italo in Auentina Capena, et filia eius Roma in Palatino colle, & ante hos plusquam trecentis annis aureo seculo à Saturno, ubi nunc Saturni ædes ad radices Capitolini collis. At Romulus solum ex oppidulo Roma in Palatino colle quadratam & regiam reddidit, cuius quatuor portiones erant, Roma, Velia, Germalia, ubi ficus Ruminalis, & ædes Rumuli, à dei occulta deriuatione postmodum Romuli. Condidit autem eam accitis amicis uatibus Hetruscis, qui fossa, ubi caput Centauri est, pomerioq; ad prudentis uatis auspiciū sacratis, circum Palatinum collem sacro aratro cingi iussit XI calendas Maias, horam inter secundam & tertiam, Sole in Tauro, Luna in Libra, Saturno Venere Marte Mercurio in Scorpione, & Ioue in Piscibus, ut tradit Lucius † Carrutius mathematicorum peritissimus. Sunt qui tradant illam conditam xij. Olympiade. Placet alijs octaua, Septima quibusdam, Sexta completa nonnullis. Præualet omnibus his Eratosthenis inuicta regula, ut aiunt. Sed cum Pomponius Atticus coram senatu atq; doctissimis

*Euocationes
deorum.*

Val. Soranus.

*Plutarch. Cereræ
monū uocat in
uata Rom.*

*† Taruntius
alijs.*

*Pomponius
Atticus.*

mis uiris conferret Græcorum certissima tempora, com-
 pertum est quod ab Aenea, & Troia excisa, per tempo-
 ra regum Latinorum usq; ad Romulum regem iam crea-
 tum fluxerunt anni circiter triginta et quadringenti. Qua
 re haud dubie condita est Roma Olympiade septima, aut
 eius anno secundo. Condita autem fuit primum in mons-
 te Palatino. Inde Sabinis & Thuscis in fœdera coëuntis-
 bus, incoluerunt Sabini quidem Capitolium & Quirina-
 lem, in q̄ Numa postea habitauit; Romulus & Rammen-
 ses Exquilinum, Palatinum, & Coelium; Thusci Luceres
 Viminalem, & subsidentem conuallem usq; ad ædem Sa-
 turni, & radices Capitolij. Remo fratri Auentinus atate
 Romuli mansit. Hæc sunt † ueræ tam priscae Italiae quàm † ferè.
 urbis Romæ antiquitates & origines, quibus quoniã plu-
 res Græci postremis temporibus in Italiam cômigrantes
 commixti fuerunt, ob id à se principio emanasse Italiam
 falso existinauit græca tum leuitas tum fabulositas, Quis
 enim ex antiquissimis non scribit à Iano Ianiculum, &
 Hetruscos ueteres Gallos conditos; Et tamen plures
 Græcorum tradunt à Tyrrheno Lydo, qui fuit nuper, po-
 sitos, Quinetiam & Tyrrhenam Thuscorum regiam non
 puduit eos Romam asserere: Tanta uidelicet impruden-
 tia cum morum iactantia est, ut omnium gentium
 & imperiorum atq; urbium præclarissimarū
 se conditores esse apertis sæpe menda-
 cijs conscribant.

FINIS.

i 2

SEXTI IVLII FRONTINI VIRI
CONSVLARIS DE AQUAEDV-
CTIBVS VRBIS ROMAE,
LIBER PRIMVS.

VM omnis res ab Imperatore delegata in-
tentiorem exigit curam, & me seu natura-
lis sollicitudo, seu fides sedula non ad diligen-
tiam modò, uerum ad amorem quoq; com-
missæ instigent, sitq; mihi nunc ab Nerua
Augusto, nescio diligentiore an amantiore Reipub. Im-
peratore, aquarum iniunctum officiũ, tum ad usum, tum
ad salubritatem, atq; etiam ad securitatem urbis pertinēs,
administratum per principes semper ciuitatis nostræ uir-
ros, primum ac potissimum existimo, sicut in cæteris ne-
gocijs institueram, nosse quod suscepi. Neque enim ul-
lum omnis actus certius fundamētum crediderim, quàm
quæ facienda quæq; uitanda sint posse decernere. Nam
quid uirò tam indecorum & intolerabile, quàm delega-
tum officiũ ex adiutorũ agere præceptis? Quod fieri ne-
cesse est, quoties imperitia præcessit eius cui decernitur
usus, quorum etsi necessariæ partes sunt, tamen ad mini-
sterium ut manus quædam & instrumētum agentis esse
debent. Quapropter ea quæ ad uniuersam rem pertinen-
tia contrahere potui, more iam per multa mihi officia ser-
uato, in ordinem & uelut in corpus deducta in hũc Com-
mentariũ contuli, quẽ pro formula administratiõis respici-
cere possem. In alijs autem libris, quos post experimēta
& usum

& usum composui, antecedentium res acta est, in hoc uero & insequentium, cuius fortasse pertinebit & ad successorem utilitas. Sed cum inter initia administrationis meae scriptus sit, in primis ad meam institutionem regulamque proficiet. Ac ne quid ad totius rei pertinens notitiam praetermississe uidear, nomina primum aquarum, quae in urbem Romam influunt, ponam, tum per quos quaeque earum, & quibus Consulibus, & quoto post urbem conditam anno perductae sint. Deinde quibus ex locis & a quoto miliario duci coepissent, quantum subterraneo riuo, quantum substructione, quantum opere arcuato, postea altitudinem cuiusque, modulorumque rationem, & ab illis erogationes, quantum extra urbem, quantum intra, quisque modus, cuiusque regioni pro suo modulo unaquaeque aquarum seruiat, quot castris publica priuataque sint, & ex his quantum publicis operibus, quantum muneribus; ita enim cultiores appellantur, quantum lacubus, quantum nomine Caesaris, quantum priuatorum usui beneficio principis detur, quod ius tuendarum sit earum, qua contumaces afficiant poena, ex lege senatusconsultis, & mandatis principum irrogata.

A Burbe condita per annos cccxli. contenti fuerunt Romani usu aquarum, quas aut ex Tiberi, aut ex puteis, aut ex fontibus hauriebant. Fontium memoria cum sanctitate adhuc extat, & colitur. Salubritatem enim agris corporibus afferre creduntur, sicut C. Amaranus Apollinaris meminit. Nunc autem in urbem influunt aquae Appia, Anio uetus, Martia, Tepula, Iulia, Virgo, Alsiestina, quae eadem uocatur Augusta, Claudia, Anio nouus.

Appia, M. Valerio Maximo. P. Decio Murena coss. anno xx post initium Sannitici belli inducta est ab Appio Claudio Crasso Celsore, cui postea Caeco fuit cognomen, qui & uiam Appiam a porta Capena usque ad urbem

Rabius Ve-
nox.

Capuam muniendam curauit. Collegam habuit C. Fabium, cui ob inquisitas eius aquæ uenas Venocis cognomen datum est. Sed is quia intra annū & sex menses deceptus à collega tanq̃ idem facturo, abdicauit se à censura. Nomē aquæ ad Appij tantum honorē pertinuit, qui multis tergiversationibus extraxisse censurā traditur, donec & uiam & huius aquæ ductum consummaret. Concipitur Appia in agro Lucullano uia Prænestina, inter miliarium vi. & viij. diuerticulo sinistrorsus passuū dcccxxx. Ductus eius habet longitudinē à capite usq̃ ad Salinas, qui locus est ad portam Trigeminā, passuū undecimmillium cētum nonaginta; subterraneo riuo passuum undecimmillium centū triginta; substructione & supra terram opere arcuato proxime ad portam Capenam passuū lx. Iungitur ei ad Anionem ueterē in confinio hortorū Torquatinorum Alsiētinae Augustæ ramus ab miliario * in supplementum eius addito cognomento decem gemellorum. Hic uia Prænestina ad miliarium sextum diuerticulo sinistrorsus passuū dcccclxxx. Proxime uiam Collatiam accipit fontem, cuius ductus usq̃ ad gemellos efficit riuo subterraneo passuū vi. milia cccclxxx. Incipit distribui Vetus anio uico Publicij ad portā Trigeminā, qui locus Salinae appellatur, post annos xl. q̃ Appia perducta est, anno ab urbe condita cccclxxxix. M. Curius Dētatus, qui censurā cum L. Papyrio cursore gessit, Anionis, qui nūc dicitur uetus, aquā perducendā in Urbem ex manubijs de Pyrrho captis curauit, Spurio Garbilio L. Papyrio coss. Item post biennium deinde actū est in Senatu de cōsummando eius aquæ opere. Itaq̃ post annum nonū Minutius Prætor edidit edictū; Tum ex senatus cōsulto Dumuiri aquæ perducendæ creati, Curius & Fuluius Flaccus locauerant, Curius intra quintum diem quā

Anio uetus.
Salinae.

Quærat Duumuir creatus decessit, gloria perductæ per-
 tinuit ad Fulviũ. Cõcipitur Anio uetus supra Tibur xx.
 miliario extra portam Raranam, ubi partim in Tiburti-
 num distribuitur usum. Ductus eius habet longitudinẽ,
 ita exigente libramento, passuum xliij. milium; ex eo ri-
 tus est subterraneus passuum xliij. milium ccxcviij. Sub-
 structio supra terram passuum dccij. Vigesimoprimo an-
 no post annos cxxvij. id est anno ab urbe cõdita dcviij.
 Servio Sulpitio Galba & L. Aurelio Cotta coss. cum
 Appiæ Anionis que ductus uetustate quassati priuatorũ
 etiam fraudibus interciperentur, datum est à Senatu ne-
 gocium M. Titio, qui tum Prator inter ciues & peregri-
 nos ius dicebat, eorum ductuum reficiendorum & uin-
 dicandorum. Et quoniam incrementum Vrbis exigere
 uidebatur amplio rem modum aquæ, eidem mandatum
 à Senatu est, ut curaret quatenus alias aquas posset in ur-
 bem perduceret, & ampliores ductus faceret. Reipubl.
 causa tertio miliario opera fabrorum duxit, cui ab auto-
 re Martiæ nomẽ est. Legimus apud Feneftellam in hæc

Martia aqua.

opera Marco decretum sestertium IIII & octingen-
 ta, sed quoniam ad consummandum negocium non suf-
 ficiebat, statuit Senatus Praturam in alterũ annum pro-
 rogari. Eodẽ tempore Decemuirũ dum alijs ex causis li-
 bros Sibyllinos inspiciunt, inuenisse dicuntur nõ esse a-
 quam Martiam sed Anienem, de hoc enim constantius
 traditur, in Capitoliũ perducendam, deq; ea re in Sena-
 tu à Lepido pro collega uerba faciente, actum Appio
 Claudio, Q. Cecilio coss. eandemq; post annum ter-
 tium à L. Lentulo retractatam, C. Lelio, Quint. Serui-
 lio coss. sed utroque tempore uicisse gratiã Marci Ti-
 tij, atque ita esse in Capitoliũ aquam perductã. Con-
 cipitur Martia uia Valeria ad miliarium XXXIII.

diuerticulo euntibus ab urbe Roma dextrorsus milium passuum trium uilla Sublacensi, atq; sub Nerone principe pri-
 mum strata ad miliarium trigessimum octauum sinistrorsus
 intra spacium passuum ducentorum finita substructioni-
 bus penè statim stagnino colore prauiridi. Ductus eius
 habet longitudinem à capite ad urbem passuum LX mil-
 lium DCCX & semis. Riuo subterraneo passuum LIII
 milium CCLXVII semis, Opere supra terram passuum vij
 milium cccxliij. Eo longius ab urbe pluribus locis priua-
 tis & publicis & D uallis opere arcuato passuum cccclxij.
 Propius urbem à septimo miliario substructione passuum
 clxxxviiij. Reliquo opere arcuato passuum vi. milium
 cccclxx. Cn. Seruilius Cepio & L. Cassius Loginus, &
 Rauilla appellatus est, Cēsores, anno post urbem condita
 dexxviij. M. Plautio Hipsapone, Ful. Flacco Cōsulibus,
 aquam quæ uocatur Tepula, ex agro Lucullano, quem
 quidam Tusulanum credunt, Romam & in Capitolium
 adducendam curauerūt. Tepula concipitur uia Latina ad
 XI miliarium diuerticulo euntibus ab Roma dextros-
 sus milium passuum duum, inde riuo suo in urbem perdu-
 cebatur, Iuliæ post mixta; Nam Agrippa ædilis post pri-
 mum consulatum Imperatore Cæsare Augusto, M. Le-
 lio Volcatio Coss. anno post urbem conditam dcccix.
 ad miliarium ab urbe xij. uia Latina euntibus ab Roma de-
 xtrorsus milium passuum xij, alteriusq; proprias uires colle-
 git, & Tepulæ riuum interceptit. acquisitaq; ab inuētore no-
 men Iuliæ est datū, ita tamē diuisa erogatione, ut maneret
 Tepulæ appellatio. Ductus Iuliæ efficit lōgitudinē pas-
 suum xv. milium cccxxvi. Opere supra terram passuum
 vij milium; ex eo in proximis urbis locis à vij. miliario
 substructione passuum dxxviiij. Reliquo opere arcuato
 passuum vi. milium cccclxxij. Præter caput Iuliæ trans-
 fluit aqua

Tepula aqua.

Iulia aqua.

fluit aqua quæ uocatur Crabra. Hanc Agrippa emisit, seu Crabra.
 quia usum improbauerat, seu quia Tusculanis possesso-
 ribus relinquendam credebat. Ea namq; est quam omnes
 uillæ tractus eius per uicem indies modulosq; certos dis-
 pensatam accipiunt, sed non eadem moderatiõe. Aqua
 rj nostri partem maximam eius semper in supplemen-
 tum Iuliæ uindicauerunt, nec ut Iuliam auerent, quam
 hauriebant largiendo compendij sui gratia. Exclusa ergo
 est Crabra, & tota iussu Imperatoris reddita Tusculanis,
 qui nunc forsitan non sine admiratione eam sumunt, igna-
 ri cuius causa insolitam abundantiam habeant. Iulia au-
 tem, reuocatis deriuationibus per quas subripiebatur, mo-
 dum suum quamuis notabili siccitate seruauit. Eodem
 anno Agrippa ductus Appiæ, Anienis, Martiæ penè de-
 lapsos restituit, & singulari cura cum compluribus salien-
 tibus aquis instruxit urbem. Idem cum iam tertium con-
 sul fuisset, C. Sentio, Sp. Lucretio c o s s . post annum
 xij. quam Iuliam deduxerat, Virginem in agro quoq; Lu- Virgo aqua.
 cullano collectam Romam perduxit. Dies, quo primum
 in urbem responderit, v. iduum Iunij inuenitur Virgo
 appellata, quod quærentibus aquam militibus, puella uir-
 guncula quasdam uenas monstrauit, quas secuti qui fode-
 rant, ingentem aquæ modum inuenerunt. Aedicula fon-
 ti apposita, hanc uirginem pictura ostendit. Concipitur
 ergo uia Collatia ad miliarium octauū palustribus locis,
 Signino circunieto cōtinendarum scaturiginum causa.
 Adiutus ex cōpluribus alijs acquisitionibus, uenit per
 longitudinem passuum xiiij. milium cv. ex eo riuo sub-
 terraneo passuum undecim milium dcccxv. supra ter-
 ram per passus Mccxl; ex eo substructione riuorum locis
 compluribus passuum dxi: opere arcuato passuum dcc.
 acquisitionum ductus riuus subterranei efficiunt passus

*Alfietina insa-
lubris.*

Mcccv. Quæ ratio mouerit Augustū prouidentissimū principē producendi Alfietinā aquam, quæ uocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratiæ, imò & parū salubrem, & nusq̃ in usus populi fluentē, nisi fortè cum opus Naumachiæ aggredere, ne quid salubriorib⁹ aquis detraheret, hanc pprio opere perduxit; et q̃d Naumachiæ cōperat superesse, hortis subiacentibus & priuatorū usibus ad irrigandū cōcessit. Solet tamen ex ea in transtiberina regiōe, quoties pontes reficiunt, & à citeriore ripa aquæ cessant, ex necessitate in subsidiū publicorū salientiū dari. Concipitur ex lacu Alfietino uia Claudia miliario xiiii, diuerticulo dextrorsus passuū vi. miliū D. Ductus eius efficit longitudinem passuū uigintiduummiliū septuagintaduorū; opere arcuato passuū cccv. Idem Augustus in supplementum Martiæ, quoties siccitates agerent, auxilio aliā aquā eiusdem bonitatis opere subterraneo perduxit usq̃ ad Martiæ riuū, quæ ab inuentore appellat Augusta. Nascitur ultra fontem Martiæ, cuius ductus donec Martiæ accedat efficit passus dccc. Post hos C. Cæsar, qui Tiberio successit, cum parū & publicis usibus, & priuatis uoluptatibus vij. ductus aquarū sufficere uiderent, altero imperij sui anno M. Aquilio Iuliano, P. Nonio Asprenate c o s s. anno urbis conditæ dccxc. duos ductus inchoauit, q̃d opus Claudius magnificentissime consummauit, dedicauitq̃ Sulla & Tutiano c o s s. anno post urbem conditam dccc. Sexto Calendarum Augustarum. Alteri nomen, quod ex fontibus Cæculo et Curtio perducebatur, Claudiæ datum, hæc bonitate proxima Martiæ; Altera, quoniam duæ Anienis aquæ in urbem fluere cōperant, ut facilius appellationibus dignoscerentur, Anio nouus uocari cœpit, et q̃d illas omnes præcesserat prior Anio, cognomen ei ueteris est adiectū, Claudia cōcipitur

Augusta aqua.

Claudia aqua.

uia

uia Sublacensi ad miliarium xxxviij. diuerticulo sinistror
 sus intra passus ccc. ex fontibus duobus amplissimis &
 speciosis, Cæruleoq; qui à similitudine appellatus est, &
 Curtio accipit, & eum fontem qui uocat Albudinus, tan-
 ra bonitatis, ut Martiæ quoq; adiutorio quoties opus est
 ita sufficiat, ut adiectione sui nihil ex qualitate eius mutet.
 Augusta fons, quia Martiam sibi sufficere apparebat, in
 Claudiã deriuatus est, manente nihilominus præsidariò
 in Martiam, ut ita demũ Claudiã aquam adiuuaret Au-
 gusta, si eam ductus Martiæ non caperet. Claudiæ ductus
 habet longitudinem passuum xlvi. milium. Ex eo riuo
 subterraneo passuum xxxvi. miliũ ccxxx; opere supra ter-
 ram passuum x. milium lxxxı; ex eo opere arcuato in su-
 periori parte pluribus locis passuũ trium milium et lxxvi.
 et prope urbem à vij. miliario substructione riuorum per
 passus dcix; opere arcuato passuum vi. milium cccxcı.
 Anio nouus Sublacensi uia ad miliarium lxiij. in suo ri-
 uo excipitur ex flumine, quod cum terras cultas circum-
 se habeat soli pinguis, & inde ripas solutiores, etiam si-
 ne pluuiarum iniuria limosum & turbulentum fluit,
 ideoq; à faucibus ductus interposita est piscina limaria,
 ubi inter amnem & specũ consisteret & liquaretur aqua.
 Sic quoq; quoties hymbres superueniunt, turbida perue-
 nit in urbem. Iungitur ei riuus Herculaneus, oriens eadẽ
 uia ad miliarium xliij. è regione fontium Claudiæ trans
 flumen uiamq; natura purissimus, sed mixtus gratiam
 splendoris sui amittit. Ductus Anienis noui efficit pass.
 lviij. milia dcc; ex eo riuo subterraneo passus xlix.
 milia ccc; opere supra terram passus ix. milia cccc; &
 ex eo substructionibus aut opere arcuato superiori par-
 te pluribus locis passus xij. milia dcc; & propius ur-
 bem à xij. miliario substructione riuorum passus dcix;

Anio nouus.

Herculaneus
riuus.

opere arcuato passus vi. millia cccxcvi. Hi sunt arcus altissimi subleuati in quibusdam locis cix. ped. Tot aquarum tam multis necessarijs molibus, pyramidas uidelicet ociosas comparem, aut cetera inertia, sed fama celebrata Graecorum opera: Non alienum mihi uisum est longitudines quoque riuorum cuiusque ductus & per species operum complecti. Nam cum maxima huius officij pars in tutela eorum sit, scire praepositum oportet quae maiora impendia exigant. Nostrae quidem sollicitudini non sufficit singula oculis subiecisse, sed formas quoque ductuum facere curauimus, ex quibus apparet ubi ualles quantaeque, ubi flumina traicerentur, ubi montium lateribus specus appliciti, quantumque maiorem assiduamque perterendi ac muniendi hi exigant curam. Hinc illa contingit utilitas, ut rem statim ueluti in conspectu habere possimus, & deliberare tanquam assistentes. Aquae omnes diuersa in urbem librae proueniunt. Inde fit, ut quaedam altioribus locis seruiant, & quaedam ire eniti in eminentiora non possint; nam & colles si sint propter frequentiam incendiorum ruderibus excreuerunt. Quinque enim sunt ductuum altitudines, quarum duae in omnem partem urbis attolluntur, sed ex reliquis aliae maiore, aliae leuiore pressura coguntur. Altissimus Anio est nouus, proxima Claudia, tertium locum tenet Iulia, quartum Tepula, dehinc Martia, quae capite etiam Claudiae libram aequat. Sed ueteres humiliore directura perduxerunt, siue nondum subtili explorata arte librandi, seu quia ex industria infra terram aquas mergebant, ne facile ab hostibus interciperentur, cum frequentia adhuc contra Italicos bella gererentur. Iam tamen quibusdam locis, sicubi ductus uetustate dilapsus est, omisso circuitu subterraneo uallis tractus, breuitatis causa substructionibus, arcuationibusque traiciuntur, Sextum tenet librae locum Anio uetus.

*Altitudines
ductuum.*

tus, similiter suffecturus et altioribus locis urbis sicubi ual-
 liū submissarumq; regionum cōditio exigit, substructio-
 nibus arcuationibusq; ueteres exigent. Sequitur huius li-
 bram Virgo, deinde Appia, quæ cū ex urbano agro per-
 ducerentur, non in tantum altitudinis erigi potuerunt.
 Omnibus humilior Alfetina est, quæ transyberinæ re-
 gioni, & maxime subiacētibus locis seruit. Ex his uia La-
 tina, sex intra vij. miliarium contentis piscinis excipiuntur,
 ubi quasi respirante riuorum cursu limum deponunt.
 Modus quoq; earū mensuris ibidem positus initur. Vna
 autem Iulia, Martia quoq; quæ Tepula intercepta, sicut
 supra demonstrauimus, riuo Iuliæ accesserat, nunc à pisci-
 na eiusdem Iuliæ modū accipit, ac proprio canali & no-
 mine uenit, & à piscinis in eosdem arcus recipiunt. Sum-
 mus ijs est Iuliæ, inferior Tepulæ, deinde Martiæ, quæ
 ad libram collis Viminalis coniungitur. Intra * eun-
 tes ad Viminalē usq; portam deueniunt, ubi rursus emer-
 gunt. Prius tamen pars Iuliæ ad spem ueterem excepta,
 castellis cclij. montis usibus diffunditur. Martia autem
 parte sui post hortos Pallantianos in riuum, qui uocatur
 Herculaneus, deicit se per Cœlium. Ductus ipsius mon-
 tis usibus, nihil ut inferior subministrans, initur supra por-
 tam Capenam. Anio nouus cum Claudia à piscinis in al-
 tiores arcus recipiuntur, ita ut superior sit Anio. Finiuntur
 arcus eorum post hortos Pallantianos, inde in usum
 urbis fistulis deducuntur; partem tamē sui Claudia prius
 in arcus, qui uocantur Neroniani, ad spem ueterem trans-
 fert. Ii directi per Cœlium montem iuxta templum Di-
 ui Claudij terminantur. Modum quem acceperunt aut
 circa ipsum montem Cœlium, aut in palatium Auenti-
 numq; & in transyberinam regionem dimittunt. Anio
 uetus citra quartum miliarium intra no * uia:

Arcus Neroniani.

Octavianus
specus.

qua à Latina in Labicanam itur. arcus trañcit, & ipse pisci-
nam habet. Inde intra secundum miliarium partem dat
in specum, qui uocatur Octavianus, & peruenit in regio-
nem uia nouæ ad hortos Asinianos, unde per illum tra-
ctum distribuit. Rectus uero ductus secundū spem uete-
rem ueniēs, intra portā Exquilinā in altos riuos per urbē
deducitur, nec Virgo nec Appia nec Alsietina concepte-
las, id est piscinas habent. Arcus Virginis initium habent
sub hortis Lucullianis, finiuntur in campo Martio secun-
dum frontem septorum, Riuus Appiæ sub Cœlio monte
& Auentino actus emergit, ut diximus, infra cliuum Pu-
blicij Alsi, & inde eductus est in Naumachiam, nam eius
causa uidetur factus,

Quoniam autores cuiusq; aquæ & ætates, præterea
ordines & longitudines riuorum, & ordinem li-
bræ persecutus sum, non alienū mihi uidetur etiam singu-
la subiicere, & ostendere quanta sit copia, quæ publicis
priuatisq; non solum usibus & auxilijs, uerumetiam uo-
luptatibus sufficit, & per quot castella, quibusq; regionibus
deducatur, quantum extra urbem, quantum intra ur-
bem, & ex eo quantū lacubus, quantū muneribus, quan-
tum operibus publicis, quantum nomine Cæsaris, quan-
tum priuatis usibus erogetur. Sed rationis existimo, pri-
usquam nomina quinariorū centenariarumq; & cæterorū
modulorum, per quos mensura constituta est, pro-
feramus, indicare quæ sit eorū origo, quæ uires, & quid
quæq; appellatio significet, præpositaq; regula, ad quam
ratio eorum & initium computatur, ostendere qua ratio-
ne discrepantia inuenerim, & quam emendandi uiam sim
secutus. Aquarum moduli aut ad digitorū, aut ad uncias
rum mensurā instituti sunt: Digiti in Campania & in ple-
risq; Italiæ locis, Vncia in pupula; ita hæc obseruantur.
Est

Est autem digitus, ut conuenit, sextadecima pars pedis: unciā duodecima. Quemadmodū autē inter unciā & digitum diuersitas, ita & ipsius digiti simplex observatio non est, nam alius uocatur quadratus, alius rotundus. Quadratus tribus quartisdecimis suis rotundo maior; Rotundus tribus undecimis suis quadrato minor est; scilicet quia anguli deteruntur, postea modulus nec ab unciā nec ab altero digitorū originem accipiēs inductus, ut quidā putant, ab Agrippa, ut alij à plumbarijs per Vitruuiū architectum in usum urbis exclusis prioribus uenit appellatus quinario nomine. Qui autē Agrippam autorem faciūt, dicūt quod quinq; antiqui moduli exiles & ueluti puncta, quibus olim aqua cum exigua esset diuidebatur, in unam fistulā coacti sunt. Qui Vitruuium & plumbarios, ab eo quod plumbea lamina plana quinq; digitorū latitudinem habēs, circumacta in rotundū hunc fistulæ modulum efficiat. Sed hoc incertū est, quoniā cum circumagitur, sicut interiore parte attrahit, ita per illam quæ foras spectat extenditur. Maxime probabile est quinariā dictam à diametro quinq; quadratū, quæ ratio in sequentibus quoq; modulis usque ad uicenariam durat, diametro per singulos adiectione singulorum quadrantum crescente, ut in senaria quæ sex scilicet quadrates in diametro habet, & septenaria quæ septem, & deinceps simili incremento usque ad uicenariam. Omnis autem modulus colligitur aut à diametro, aut perimetro, aut ex recto mensuræ, ex quibus & capacitas apparet. Differentiam unciæ, digiti quadrati, & digiti rotundi, & ipsius quinariæ, ut & facilius dignoscamus, utendum est substantiæ quinariæ, qui modus & certissimus & maxime receptus est. Uniciæ ergo modulus habet diametri digitum unum & trientem digiti, capit plusq; quinariæ octaua hoc est secentia

quinariæ & scrupulis tribus & besse scrupuli. Digitus quadratus in rotundū redactus, habet diametri digitum unū, & digiti seſcuntiam sextulā, capit quinariæ dextram tem. Digitus rotundus habet diametri digitū unum, capit quinariæ septuncem, ſemunciā sextulam. Cæterū moduli quia quinaria oriuntur, duobus generibus incrementū accipiunt, & unā cum ipſa multiplicatur, id eſt, eodem lumine plures quinariæ includuntur. In quibus ſecundum adiectionē quinariarū amplitudo luminis creſcit. Eſt autem ferè nunc in uſum, cum plures quinariæ impetratae fuerint, ne in uīs ſæpius cōuulneretur una fiſtula, ut excipiantur in caſtellum, ex quo ſinguli ſuum modū recipiunt. Alterum genus eſt, quoties nō ad quinariā neceſſitatem fiſtula incrementum capit, ſed ad diametri ſui menſuram, ſecundum quod & nomē accipit, & capacitatem ampliāt, utputa quinariā. Cū adiectus eſt ei ad diametrū quadrans, ſenarium facit, nec iam in ſolidū capacitatem ampliāt. Capit enim quinariam unam, quincuncem ſicili cum, & deinceps eadem ratione quadrantibus diametro adiectis, ut ſupradictum eſt creſcunt, ſeptenaria, octonaria, uſq; ad uicenariam. Subſequitur illa ratio quæ cōſtat ex numero digitorum quadratorum, qui area, id eſt lumine cuiuſq; moduli continetur, à quibus & nomen fiſtulae accipiunt; nam quæ habet area, id eſt luminis in rotundum coacti digitos quadratos xxv. uicenumquinū appellatur. Similiter tricenaria, & deinceps per incrementum digitorū uſq; ad centenumuicēnū. In uicenaria fiſtula, quæ in cōſinio utriuſq; rationis poſita eſt, utriuſq; rationi penè congruit. Nam habet ſecundum eam computationem, quæ interiacentibus modulis ſeruāda eſt in diametro, quadrantes xx. cum diametri eiſdem digiti quinque ſint, & ſecundum eorum modulorum rationem
qui

qui sequuntur ad eam habet digitorū quadratorū ex gnomonijs xx. Ratio fistularum quinariorū usq; ad centenum uicenum per omnes modulos ita se habet, ut ostendimus, & in omni genere inīta constat sibi. Conuenit & cum his modulis qui in commentarijs inuictissimi & pijsissimi Principis positi et cōfirmati sunt. Siue itaq; ratio, siue autoritas sequenda est, utriq; commentariorum moduli praeualent: sed aquarij cum manifestae rationi pluribus cōsentiant, in quatuor modulis nominauerūt duodenaria, & uicenaria, & centenaria, et centenumuicenu. Duodenariae quidem, quod nec magnus error nec usus frequens est diametro, adiecerunt digiti semunciam, sicilicet capacitati quinariae & bessem. Reliquis autem tribus modulis plus deprehenditur. Vicenaria exiguiore faciunt diametro digiti semisse, capacitae quinaris tribus & semuncia, quo modulo plerunque erogatur. Centenaria autem & centenum uicenum quibus assidue accipiunt, non minuuntur, sed augentur, nec usu frequens est, diametro adiecerunt trientis bessem & semunciam. Capacitati quinaris x. semissemunciam sicilicet. Centeno uiceno diametro adijciūt digito tres septuncem semunciam, capacitati quinaris lxvi. sextantem. Ita dum aut uicenariae, quas subinde erogant, detrahunt, aut centenariae & centenuicenum adijciunt, quibus semper accipiunt, intercipiuntur in centenaria quinaris xxvij. in centenuicenum quinaris. lxxxvi. uncia: quod cum ratione approbetur, re quoq; ipsa manifestum est. Nam pro uicenaria, quam Caesar pro quinaris sexdecem assignat, non plus erogant, quam tredecim, & ex centenaria quam ampliauerūt aequae certum est illos non erogare nisi ad arctiorem numerum, quem Caesar secundum suos commentarios cum ex quaq; centenaria expleuit, quinaris octoginta unam se . Item ex cente

numuicenum quinarías xvij, tanquam exhausto modulo definit distribuere. In summa moduli sunt xxv. omnes consentiunt, & rationi, & commentarijs, exceptis ijs quatuor, quos aquarij nominauerunt. Omnia autem quæ mensura continentur certa & immobilia congruere sibi debent; ita enim uniuersitatis ratio constabit, & quæ admodum, uerbi gratia, sextarijs ratio ad cyathos, modij uero & ad sextarijs & ad cyathos respondent, ita & quinariarum multiplicatio in amplioribus modulis seruare sequentia suæ regulam debet, alioqui cum in erogatorio modulo minus inuenitur, in acceptorio, plus apparet non errorem esse, sed fraudem. Meminerimus omnem aquam quoties ex erogatorio uenit, intra breue spacium in castellum cadit, non tantum respondere modulo suo, sed etiam exuperare. Quoties uero ex humiliore, id est, ex minore pressura longius ducatur, segnitiam ductus modum quoque perdere; ideo secundum hanc rationem, aut onerandam esse erogationem aut reuelandam. Sed & calicis oppositio habet monumentum & in rectum, & ad libram collocatus si modum seruat, & ad cursum aquæ si oppositus deuersusque amplius rapit, ad latus autem prætereuntis aquæ conuersus et supinus, nec ad haustum pronus, segniter exiguamque sumit. Est autem calix modulus æneus, qui riuo uel castello induitur, huic fistulæ applicatur, longitudo eius habere debet digitos non minus xij, lumen, id est capacitatem quanta imperata fuerit. Excogitatus uidetur, quoniam rigor æris difficilior ad flexum non temere potest laxari uel coarctari. Formula modulorum, qui sunt omnes xxv. subiecti quamuis in usu xv. tantum frequentes sint directæ est ad rationem, de qua locuti sumus, emendatis quatuor, quos aquarij nominauerant. Secundum quam fistulæ omnes opus facientes dirigi debent, aut si hæc fistulæ manebunt ad quinarías

Calix.

quinarias quot capitur cōputari. Qui non sunt in usu mo-
 duli in ipsis est adnotatū, et diametri trientem digitū dico
 quā quinariæ sexcuntia, & scrupulis tribus, & besse scru-
 puli. Digitus quadratus in longitudine & latitudine æqua-
 lis est. Digitus quadratus in rotundum redactus habet dia-
 metri digitum unum, & digiti sexcuntiam sextulam, capit
 quinariæ dextantem. Digitus rotundus habet diametri di-
 gitum unum. Capit quinariæ septuncem semunciam sex-
 tulam, fistula quinaria diametri digitū unum digitos tres.
 3 22 111. Capit quinariā unam. Fistula senaria diame-
 tri digitum unum, semis perimetri digitos quatuor 82 v 31
 111. capit quinarias ix. 1373. Fistula septenaria diametri
 digitum unum 18: — perimetri digitos sex capit quinarias
 . . . 1. In usu nō est fistula octodiametri digitos duos, pe-
 rimetri digitos sex capit, quinarias ij. quinq;. Fistula de-
 naria demetri digitos duos & semis perimetri digitos se-
 ptem 3. liij. capit quinarias quatuor. Fistula duode-
 naria diametri digitos sex capit quinarias quinq;, in usu
 nō est, unde est alia, apud aquarios habebat diametri digi-
 tos 111 53 v. Capacitatis quinarias sex. Fistula quinum-
 denum diametri digitos quatuor, z. perimetri digitos
 xij 21. alia capit quinarias nouem. Fistula uicenaria dia-
 metri digitos octo. 3 11 capit quinarias sexdecim.
 apud aquarios habebat diametri digitos octo.
 Capacitatis quinas. Fistula uicenumquinum diametri di-
 gitos decem & septem capit quinarias uiginti.
 In usu non est fistula tridenaria diametri vi.
 perimetri digitos decem & nouem
 capit quinarias uiginti quatuor 22 3. quinq; fistula tri-
 cenij quinum diametri digitos sex. 3111. perimetri digitos
 capit quinarias uiginti, in usu non est fistu-
 la quadragenaria diametri digitos septem

perimetri digitos $xxij$, capit quinarías $xxxij$. Fístula quadragenumquínium diametri digitos xij . & vij , perimetri digitos $xxxiiij$, capit quinarías $xxxvi$. octo in usu non est. Fístula quinquagenaria diametri digitos septem. quinq; perimetri digitos $xxxi$.

$iiij$, capit quinarías xl . $iiij$, Fístula quinquagenum quínium diametri digitos vij . x , perimetri digitos $xxvi$. capit quinarías $xliij$. ix , in usu non est. Fístula sexagenaria diametri digitos $xxix$

capit quinarías xlx . vi , Fístula sexagenum quínium quínaria diametri digitos ix . $2lij$, perimetri $xxviiij$. 3 , capit quinarías lij . octo in usu non est Fístula septuagenaria diametri digitos ix . zzz , sex perimetri $xxix$, capit quinarías lij . 3 , sex, Fístula septuagenum quínium diametri digitos xi , vi , perimetri digitos, xxx .

capit quinarías xli , in usu non est. Fístula octogenaria diametri digitos decem xij . perimetri digitos $xxxij$. capit quinarías $lxij$. Fístula octogenum quínium diametri digitos x . perimetri digitos xxx .

in usu non est. Fístula nonagenaria diametri digitos x . x , perimetri digitos $xxxiiij$. capit quinarías $lxxiiij$. $iiij$.

Fístula nonagenum quínium diametri digitos x . S. perimetri digitos $iiij$, & capit quinarías $lxxviiij$. in usu non est. Fístula centenaria diametri digitos xi .

ix , perimetri digitos $xxxij$. capit quinarías $lxxxi$. apud aquarios habebat diametri digitos xij .

capacitatis quinarías $xcij$. Fístula centenum uicenum diametri digitos xij , perimetri digitos $xxxviiij$, capit quinarías $xxxlviiij$. apud aquarios habebat diametri digitos $xiiij$. capacitatis quinarías $clxiiij$. Qui modus duarum centenariarum est.

Persecutus ea quæ de modulis dici fuit neces-
sarium, nunc ponam quemadmodum quæ
aquarum principum commensariis compre-
hensum usque ad nostram curam habere visa
sit, quantum quæque erogauerit, deinde quæ
ipsi scrupulosa inquisitione, præsertim providentia optimi
diligentissimique principis Nervæ, inuenerimus. Fuerunt
ergo in commentariis in uniuerso quinarum xij. milia
decly; in erogatione xiiij. milia xvij. plus in distri-
butione quæ in accepto computabantur quinarum mclxiiij.
Huius rei admiratio, cum præcipuum officij opus in ex-
ploranda fide aquarum, atque copia crederem, non medio-
criter me conuertit ad scrutandum quemadmodum am-
plius erogaretur quæ in patrimonio, ut ita dicam, esset. An-
te omnia itaque capita ductuum metiri aggressus sum, sed
longe, id est circiter quinarum x. milibus amplio-
rem, quam in commentariis modum inueni, ut per singulas
demonstrabo.

Apud in commentariis ascriptus est modus quina-
riarum dcc. uniuscuiusque ad caput inueniri men-
sura non potuit, quoniam ex duobus riuis constat. Ad
gemellas tamē, qui locus est intra spem ueterem ubi iun-
gitur cum ramo Augustæ, inueni altitudinem aquæ pe-
des quinque, latitudinem aquæ pedis unius & dodrantis.
Fiunt areæ pedes octo & dodrans, centenariæ xxij. &
quadragenariæ, quæ efficiunt quinarum mccccxxv. am-
plius quam in cōmentariis habent quinarum dccclxxxij.
erogabat quinarum dcciiij. minus quam in commensariis
ascribitur quinarum cxxxvij. & adhuc minus quam ad ge-

mellas mensura respondet quinarijs Mccxxi. Intercidit ea
 men aliquantum ex ductus uitio, qui cum sit depressior
 non facile manationes ostendit, quas ei inesse ex eo appa
 ret, qd in plerisq; urbis partibus præbita aqua obseruat,
 idq; qd ex eo manat, Sed & quasdā fistulas intra urbē in
 uentus deprehendimus. Extra urbem aut propter pres
 suram libræ, quæ sit cis terrā ad caput pedibus L. nullam
 accipit iniuriam, sicut inueni. Anioni ueteri ascriptus est
 modus in commentarijs quinariarū Mccccxxi. ad caput
 inueni quatuor milia cccxcviij. præter eum modum qui
 in proprium ductum Tiburtinum deriuatur. Amplius in
 cōmentarijs est quinarijs duobus milibus, quæ erogaban
 tur antequam ad piscinam perueniret quinariæ ducentæ
 sexagintaduæ. Modus in piscina quæ per mensuras po
 sitas initur efficit quinarias duo milia tricentas sexaginta
 duas. Intercidebant ergo inter caput & piscinā quinariæ
 Mdcclxxiiij. erogabat post piscinā quinarias Mccccxlvij.
 amplius quàm iij cōmentarijs conceptionis modū signi
 ficari diximus quinarijs lxxij. minus q̄ recipi in ductū po
 test. Nam posuimus quinarias Mxxij. summa quæ inter
 caput & piscinam, & post piscinam intercidebat quina
 riarum ij. milium dclxxxviij, quod errore mensuræ sie
 ri suspicarer, nisi inuenissem ubi auerterentur mille clxij.
 Martiæ in commentarijs ascriptus est modus quinariarū
 duum milium centum sexagintaduarū. Ad caput mensus
 inueni quinarias quatuor milia sexcentas nonaginta, am
 plius quàm in cōmentarijs est quinarijs duobus milibus
 quingentis uigintiocto. Erogabantur antequā ad pisci
 nam perueniret quinariæ xcvi. & dabantur in adiutorij
 Tepulæ quinariæ cxij. Item Anioni quinariæ clxiiij.
 Summa quæ erogabatur ante piscinam quinariæ ccccli.
 Modus

Modus qui in piscinam mensuris positus inicitur cum eo qui circa piscinæ ductū eodem canali in arcu excipitur, efficit quinarias ij. milia dcccxlviij. Summa quæ aut erogatur ante piscinam aut in arcu recipitur quinariarum iij. milium ccxcv. amplius quàm in conceptis commentariorum positum est quinarijs mxxxiij. minus quàm mensuræ ad caput actæ efficiunt quinarijs mcccxcv. Erogabat post piscinam quinarias mdcccxl. minus quàm in commentarijs cōceptiōis significari diximus quinarijs ccxxviij. minus quàm ex piscina in arcus recipiuntur, sunt quinariæ mciij. Summa utraque quæ intercidebāt aut inter caput & piscinam, aut post piscinam quinariarum duum milium quingentarum, quas sicut in cæteris pluribus locis intercipi deprehendimus. Non enim eas cessare manifestū est, etiā ex hoc eo quod è capite præter eam mensuram quam nos comprehendisse capacitæ ductus posuimus effunduntur amplius ccc. quinariæ. Tepulæ in commentarijs ascriptus est modus quinariarum quadrigentarū. Huius aquæ fontes nulli sunt, uenis quibusdam constabat, quæ interceptæ sunt in Iulia. Caput ergo eius obseruandū est à piscina Iuliæ. Ex ea enim primum accipit quinarias cxc. deinde statim ex Martia quinarias xcij. Præterea ex Anione nouo ad hortos Epaphroditianos quinarias clxiij. Fiunt omnes quinariæ ccccxlvi. amplius quàm in cōmentarijs quinarijs xlv. quæ inde erogant, nec cōparent. Iuliæ in cōmentarijs ascriptus est modus quinariarū dclxi. ad caput mensura iri nō potuit, quoniam ex pluribus acquisitiōibus constat, & ad sextū ab urbe miliarium uniuersa in piscinā recipit, ubi modus eius manifestis mensuris efficit quinarias mccvi. amplius quàm in cōmentarijs quinarijs dliij. Præterea accepit prope urbē post hortos

Pallantianos ex Claudia quinarias clxij. Est omne Iulæ
 in acceptis quinariæ Mccclxviij. ex eo dat in Tepulâ qui-
 narias cxc. Erogat suo nomine dcccij; fiunt quas ero-
 gat quinariæ dcccxcij. amplius quàm in commentarijs
 habet quinarias cccxliij. minus quàm in piscina habere
 posuimus cxxij. quas ipsas apud eos qui sine beneficijs
 Principis usurpabantprehendimus. Virgini in com-
 mentarijs ascriptus est modus quinariarũ decliij. minus.
 Mensura ad caput inueniri non potuit, quoniam ex pluri-
 bus acquisitionibus constat. & leniore riuo intrat prope
 urbem ad miliarium septimum in agrum, qui nunc est ce-
 roni cõmodi ubi uelociorem cursum habet. Mensuram
 egi, quæ efficit quinariarum duo milia diij. amplius quàm in
 commentarijs quinarijs mille decliij. Omnibus approba-
 tio nostra expeditissima est. Erogant enim omnes quas
 mensuraprehendimus ad duo millia diij. Alstetina
 conceptionis modus nec in commentarijs ascriptus est,
 nec in re præsentis certus inueniri potuit, cum ex lacu Al-
 stetino, & deinde circa careas ex sabatino, quãtum aqua-
 rij temperauerunt, habet non plus quinarijs duobus mi-
 libus. Claudia abundantior alijs maxime iniuriæ expo-
 sita est. In commẽtarijs habet non plus quinarijs duobus
 milibus octingentis quinquagintaquinç, cum ad caput
 inuenerim quinarias iij. milia dcvii. amplius quàm in
 cõmentarijs mille decliij. Adeo aut nostra certior est men-
 sura, ut ad septimum ab urbe miliarium, in piscina ubi in-
 dubitata mensuræ sunt, inueniamus quinariarũ tria milia
 cccxij. plus quàm in commentarijs cccclvij. quamuis &
 ex beneficijs ante piscinam erogat, & plurimum subtrahat
 hi deprehenderimus, ideo quod minus inueniatur, quàm
 reuera esse debeant quinarijs mille ccxcv. & circa erogationem
 fraus apparet, quod neque ad commentariorum
 fidem,

fidem, neq; ad eas quas ad caput egimus mensuras, neq; ad illas saltem piscinas post tot iniurias conuenit: Solæ enim quinarie mille dcl. erogantur minus quam commentariorum ratio dat quinaris mille cv. minus autem quam mensuræ ad caput factæ demonstrauerunt quinaris duobus milibus dccclvij. minus etiam quam in piscina inuenit quinaris mille dlxij. Itaq; cū syncera in urbem proprio riuo perueniret, in urbe miscbatur cum Aniene nouo, ut confusione facta, & conceptio earum, & erogatio esset obscurior. Quod si qui forte me acquisitionum mensuris blandiri putant admonendi sunt Curtiū, & Cæruleum fontes aquæ Claudie sufficere ad præstandas ductui suo quinaras quas significauit iij. miliū devij. ut præterea mille dc. effundantur. Nec eo inficias quin ea quæ superfluunt non sint proprie horum fontium. Capiuntur enim ex Augusta, quæ inuenta in Martie supplementū, dū illa non indiget adiecimus fontibus Claudie, quamuis ne huius quidem ductus omnem aquam recipiat. A N I O nouus in commentariis habere ponebatur quinaras iij. miliū cclxij. mensus ad caput repperi quinaras iij. miliū dccxxvij. amplius quam in conceptelis commentariorum est quinaris mille cccclxxv. quarum acquisitionem non auide me amplecti quo non alio modo manifestius probem quam erogatione ipsorum commentariorū, maior pars earum continetur. Negatur enim quinararum iij. miliū ccxi. alioquin in eisdem commentariis inuenitur conceptio, non amplius quam trium miliū clxij. Præterea intercipi non tantum quingentas xxvij. quæ inter mensuras nostras & erogationem intersunt, sed & longe ampliorem modum deprehendi, ex quo apparet etiam exuberare comprehensam à nobis mensuram, cuius rei ratio est, quod uis aquæ rapacior, ut ex largo & celeri flu

mine excepta uelocitate ipsa ampliat modum. Non dubi-
 to aliquos annotaturos quod longe maior copia actis men-
 suris inuenta sit, quam erat in commentarijs Principum.
 Cuius rei causa error est eorum qui ab initio parum diligen-
 ter uniuscuiusque fecerunt aestimationem, ac ne metu aesti-
 tis ac siccitatum intantum a ueritate eos recessisse creda-
 constantibus quidem ipsis mensuris Iulio mense, hanc
 uniuscuiusque copiam quae suprascripta tota est deinceps
 aestate durante explorauerim. Quaecumque tamen est cau-
 sa a qua procedit illud, utique detegitur, x. milia quinariarum
 intercidisse dum beneficia sua princeps secundum modum
 commentarijs ascriptum temperat. Sequens diuersitas est,
 quod alius modus concipitur ad capita, alius nec exiguo-
 minor in piscinis, minimus deinde in distributione conti-
 netur, cuius rei causa est fraus aquariorum quos aquas ex
 publicis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehen-
 dimus. Sed & plerique possessorum, ex quorum agris aquae
 circumducuntur, fraude formas riuorum perforant, unde
 fit ut ductus publici hominibus priuatis uel ad hortorum
 usum subseruiant, uel ad itinera suspendant. Ac de uitijis
 eiusmodi nec plura, nec meliora dici possunt, quam a Cae-
 lio Rufo dicta sunt, in ea conditione cui titulus est de aquis
 quae nunc nos omnia simili licentia usurpata, utinam non
 per offensas probaremus, Irriguos agros, tabernas, coe-
 nacula, et corruptelas denique omnes perpetuis salientibus
 instructas inuenimus, non quod falsis titulis aliae pro alijs
 aquae erogabatur, etiamsi inter leuiora ceteris uitia, inter
 ea tamen quae emendationem uidebantur exigere, miran-
 dum est, quod ferè circa montem Coelium & Auentinum acci-
 dit, qui colles prius quam Claudia perduceretur utebantur
 Martia & Iulia, sed posteaquam Nero Imperator Claudiam
 opere arcuato assumpsit, exceptam usque ad templum Diui
 Claudij

Coelius.

Rufus.

Claudij perduxit, ut inde distribueretur, priores non ampliatæ, sed amiffæ sunt; nulla enim castella adiecit, sed ipsæ dem usus, quorū quamuis mutata aqua, uetus appellatio mansit. Satis iam de modo cuiusq; et ueluti noua quadam acquisitione aquarū, & fraudibus, & uitijs, quæ circa eas erant dictum est; superest ut erogationem, quam confectam, ut sic dicam, in massam inuenimus, imò & falsis nominibus positam, per nomina aquarū, uti quæq; se habet, et per regiones urbis digeramus. Cuius cōprehensionem scio non ieiunam tantū, sed etiam perplexā uideri posse: Ponemus tamen quam breuissime, ne quid uelut formula officij desit his, quibus sufficiet cognouisse summa. licet tamen transire leuiora. Vt ergo distributio quinariarum 14. millium 10. & 8. Ita & quadrigenariarū 36. quia una quandoq; ex quibusdam aquis in adiutorium aliarum datur, & bis in speciem erogationis cadit, sed semel in computationem uenit. Ex his diuiduntur extra urbem quinarie quatuor milia 63. ex quibus nomine Cæsaris quinarie mille dccxxvij. priuatis quinarie duo milia 336. Reliquæ intra urbem mille dcccclv. distribuebantur in castella 247. quibus erogabantur sub nomine Cæsaris quinarie mille 707. semis: priuatis quinariarū 3. milia 847. usibus publicis quinariarum 4. milia cecci. ex eo castris ducentis quinarie 279. operibus publicis septuaginta quinque quinarie Mcccci. muneribus trigintanouē quinarie 383. lacubus quingentis nonaginta uno quinarie Mcccxxxv. Sed & hæc ipsa dispensatio per nomina aquarum ad regiones urbis partienda est. Ex quinarijs ergo quatuordecim milibus x. & viij. quam summam erogationibus omnium aquarum exposuimus, dantur nomine Appiæ extra urbem quinarie tantūmodo quinque, quoniam libram humilior oritur, & à metitoribus reliquæ quina-

nariæ dcxcix, intra urbem diuidebantur per regiones se-
 cundam, v. viiij, ix. xi, xii, xiiii, xiiii, in castella
 xx. ex quibus nomine Cæsaris quinariæ cli. priuatis quin-
 nariæ cxciij, publicis quinariæ cccliij. ex eo castris unis
 quinariæ iij, operibus publicis quatuordecim quinariæ,
 cxxij, muneris uni quinariæ ij, lacubus nonagintaduobus
 quinariæ ccxxvi, Anionis ueteris erogabantur extra ur-
 bem nomine Cæsaris quinariæ clxix. priuatis quinariæ
 cccliij, Reliquæ quinariæ mille DVIII, semis intra urbem
 diuidebantur per regiones primam, iij, iijij, v, vi,
 vii, viii, xii, xiiii, in castella xxxv, ex quibus nomi-
 ne Cæsaris quinariæ lx. usibus priuatis quinariæ ccxc,
 publicis quinariæ cliij, Ex eo castris unis quinariæ l, ope-
 ribus publicis decem & nouem quinariæ cxcvi, muneris
 bus nouem quinariæ lxxxvij, lacubus nonaginta qua-
 tuor quinariæ ccxvij, Martiæ erogabantur extra urbem
 nomine Cæsaris quinariæ cclxix, Reliquæ quinariæ mccc-
 cclxxij, intra urbem diuidebantur per regiones primam,
 iij, iijij, v, vi, viii, ix, xiiii, In castella li, ex quibus
 nomine Cæsaris quinariæ cxvi, priuatis quinariæ dxliij,
 castris quatuor quinariæ xlij, operibus publicis quindecim
 quinariæ xli, muneribus duodecim quinariæ ciiij, lacubus
 centumquatuordecim quinariæ cclvi, Tepulæ erogaban-
 tur extra urbem nomine Cæsaris quinariæ lviij, priuatis
 lvi, Reliquæ quinariæ cccxxxi, intra urbem diuideban-
 tur per regionem iijij, v, vi, vii, in castella xiiij, ex quibus
 nomine Cæsaris quinariæ xxxiiij, priuatis quinariæ
 ccxxvij, usibus publicis quinariæ l, ex eo castris duobus
 quinariæ xij, operibus publicis tribus quinariæ vij, lacu-
 bus tredecim quinariæ xxxij, Iuliae fluebant extra ur-
 bem nomine Cæsaris quinariæ lxxxv, priuatis quinariæ
 cxxij, Reliquæ quinariæ dxlvij, Intra urbem diuideban-
 tur per

tur per regiones II. III. V. VI. VIII. X. XII. in castella decem & septem, ex quibus nomine Caesaris quinariae xvij. usibus publicis quinariae cclxxiij. Ex eo castris quinariae lxix. operibus publicis quinariae cxxi. muneribus quinariae lxxij. lacubus uigintiocto quinariae lxxv. Virginis nomine esibant extra urbem quinariae cc. Reliquae quinariae m m ccciiij. intra urbem diuidebantur per regiones VII. VIII. XIII. In castella xxvi. ex quibus nomine Caesaris quinariae dlix. priuatis quinariae cccxxxvij. usibus publicis m ccccxvij. Ex eo muneribus duobus quinariae xxvi. lacubus uiginti quinariae lxi. operibus publicis sexdecim quinariae m cclxxx. in quibus per se Euripo cui ipsa nomen dedit quinariae cccclx. Aestinae quinariae cccxcij. Haec tota extra urbem consumitur nomine Caesaris quinariae cccliiij. priuatis quinariae cxxxvij. Claudia & Anio nouus extra urbem proprio quaeque riuo erogabat, intra urbem confundebatur, & Claudia quidem extra urbem nomine Caesaris dabat quinarias ccxyij. priuatis quinarias cccxxxix. Anio nouus nomine Caesaris dccxxvij. Reliquae utriusque quinariae m m cccxcvij. intra urbem diuidebantur per regiones urbis xiiij. in castella xcij. ex quibus nomine Caesaris quinariae mdccxy. priuatis quinariae mlxvij. usibus publicis quinariae mxij. ex eo castris nouem quinariae cclxix. operibus publicis decem octo quinariae cclxix. muneribus duodecim quinariae cyij. lacubus centum uigintifex quinariae cccxxvij.

Haec copia aquarum ad Neruam Imperatorem usque computata ad hunc modum describatur, nunc pro uidentia diligentissimi Principis, quicquid aut fraudibus aquarum interceptebatur, aut inertia peruertebat, quasi noua inuentione fontium accreuit, ac prope publicata ubi

tas est, tum & sedula deinde partitione distributa, ut regionibus quibus singulae seruebant aquae plures darentur tanquam Coelio & Auentino, in quos sola Claudia per arcus Neronianos ducebatur. Quo fiebat, ut quoties defectio aliqua interuenisset, celeberrimi colles sitirent, quibus nunc plures aquae, & in primis Martia reddita ampliora opere à Coelio in Auentinum usque perducitur, atque etiam omni parte urbis lacus tam noui quam ueteres plerique binos salientes diuersarum aquarum acceperunt, ut si casus alterutram impedisset, altera sufficiente non destitueretur usus. Sentit hanc curam imperatoris piissimi Neruae principis sui Regina & domina orbis indies, quae terrarum dea consistit, cui par nihil, & nihil secundum, & magis sentiet salubritas eiusdem aeternae urbis, aucto castellorum, operum, munerum, & lacuum numero, nec minus ad priuatos commodum quod ex incremento beneficiorum eius diffunditur. Illi quoque qui timidi illicitam aquam ducebant securi nunc ex beneficijs fruuntur. Ne pereuntes quidem aquae ociosae sunt, nam immundiciarum facies, & impurius spiritus, & causae grauioris caeli, quibus apud ueteres urbis infamis aer fuit, sunt remotae. Non praeterit me deberi operi nouae erogationis ordinationem, sed haec cum incremento adiunxerimus, intelligi oportet non esse eam ponendam nisi cum consummata fuerit. Quid, quod nec hoc diligentiae Principis, quam exactissimam ciuibus suis praestat, sufficit, parum praesidij ac uoluptatis nostris contulisse sese credentis, quod tantam copiam adijciat, nisi eam synceriores iucundioresque faciat? Opera precium est irae per singula, per quae ille occurrendo uitij quorundam uniuersis adiecit utilitatem. Etenim quando ciuitas nostra uel cum exigui hymbres superuenerant non turbulenta limosasque aquas habuit; nec quia hoc uniuersis ab ori-

ab origine naturæ est, aut quia istud incommodū sentire
 debeant quod capiuntur ex fontibus, in primis Martia
 & Claudia, ac reliquæ, quarū splendor à capite integer,
 nihil aut minimum pluuia inquinatur, si putei extructi
 obiecti sunt. Aquæ Anionis minus permanentlympi-
 dæ: Nam sumitur ex flumine, ac sæpe etiam sereno tur-
 bantur, quoniã Anio quamuis purissimo defluens lacu,
 mobilibus tamen cedentibus ripis, aufert aliquid quo tur-
 betur priusquam deueniat in riuos, quod incommodum
 non solum hybernis ac uernis, sed æstiuis hymbribus sen-
 tit, quo tempore exit grator aquarum synceritas. Ex ijs
 igitur alter, id est Anio uetus cū plerūq; libra sit inferior,
 incommodum infra se tenet. Nouus autem Anio uitia-
 bat ceteras: nam cum editissimus ueniat, & in primis
 abundans, aliquando defectiōni aliarum succurrit. Impe-
 ritia uero aquariorum, deducentium in alienos eum spe-
 cus, frequentius quàm expleto opus erat, etiam suf-
 ficientes aquas inquinabat, maxime Claudiam, quæ per
 multa milia passuum proprio ducta riuo, Romæ demum
 cum Anione permixta, in hoc tempus perdebat pro-
 prietatem, adeoque obuientibus non succurrebat ut
 plaræq; aquæ accerferentur per imprudentiam, non uti
 dignum erat aquis parientium Martiã, ita ut ipsam splen-
 dore & rigore gratissimam, balneis ac fullonicis, & rela-
 tu quoque fœdis ministerijs deprehenderimus seruien-
 tem. Omnes ergo discerni placuit, tum singulas ita or-
 dinari, ut in primis Martia potuit tota seruiret, & de-
 inceps reliquæ secundū suam quæq; qualitatē aptis usi-
 bus assignarent, sicut Anio uetus pluribus ex causis, q̄ in
 teriore excipit minus salubris, in hortorū rigationē, atq;
 in ipsius urbis sordidiora exiret ministeria. Nec satis fuit
 principi nostro cæterarū restituisse copiã, sed etiã gratiã,

Anionis quoque noui uitia excludi posse uidit. Omisso enim flumine repeti ex lacu qui est super uillam Neronianā Sublacensem ubi lymphidissima est, iussit. Nam cū oriatur Anio supra Trebam angustam, seu quia per saxo-
 sos montes decurrit, paucis circa ipsum oppidis obiacen-
 tibus cultis. seu quia lacus altitudine in quo excipitur ue-
 lut depuratur, imminentium quoque nemorum opacitate
 inumbratus, frigidissimus simul ac splēdidissimus eò per-
 uenit. Hæc tam felix proprietas aquæ omnibus dotibus
 æquatura Martiam, copia uero superatura, ueniet in locū
 deformis illius ac turbidæ. Nouum Imperatorem Cæsa-
 rem Neruam Traianum Augustū præscribente titulo.
 Sequitur ut in dicemus quod ius ducendæ sit aquæ, quæ ue-
 cura ductuū sit habenda, quorū alterū ad cohibendas in-
 tra modū impetrati beneficij priuatos, alterū ad ipsorū
 ductuū pertinet tutelā, in quibus dum altius repeto leges
 de singulis, quas late quidē apud ueteres obseruatas inue-
 ni, earum æquitatem prudentiamque reticendam non cen-
 sui. Apud antiquos omnis aqua in publicos usus erogaba-
 tur, legeque cautum ita fuit, ne quis priuatus aliam duc-
 cat, quàm quæ ex lacu humum accedit. Hæc enim uerba
 sunt eius legis, id est quæ ex lacu abundauit, eam nos
 caducam uocamus: Et hæc ipsa nō in alium usum, quàm
 in balnearum, aut fulloniorum dabatur, eratque uectiga-
 lis statuta merces, quæ in publicum penderetur: aliquid
 & in domos principum dabatur, concedētibz reliquis.
 Ad quem autē magistratū ius dandæ uendendæue aquæ
 pertinuerit, in ijs ipsis legibus uariatur. Interdū enim ab
 Aedilibus, interdū à Censoribus permissum inuenio, sed
 apparet quoties in Repub. erat ab illis potissimum peti-
 tum: cum ij nō erāt, Aediliū eam potestātē fuisse. Ex quo
 manifestum est, quanto potior cura maioribus commu-
 nium uti-

Caduca aqua.

*Aque ducende
 ius penes quos.*

nium utilitatum, quam priuatarū uoluptatum fuerit, cum
 ad usum publicum pertineret etiam ea aqua, quam priua
 ti ducebant. Tutelam autem singularum aquarum locari
 solitam inuenio positamq̄, quæ Redemptoribus necessi
 tatem certum numerum circa ductus extra urbem, & cer
 tum in urbe seruorum opificum habendi, & quidem ita,
 ut nomina quoq̄ eorum, quos habituri erant in ministe
 rio, per quasq̄ regiones in tabulas publicas deferrent, eo
 rumq̄ operum probandorum curam fuisse per Censores
 aliquando & Aediles, interdum etiam Censoribus eam
 prouinciā obuenisse, ut apparet ex eo quod factum est
 C. Liciano Cefula, & M. Fabio Censoribus. Quā opere
 autem curæ fuerit ne quis uiolare ductus, aquam uē non
 concessam deriuare auderet, cum ex multis apparere po
 test, tum ex hoc, quod Circus Maximus ne diebus quidē
 ludorum Circensium, nisi Aediliū aut Censorū permissu
 irrigabatur, quod durasse etiam postquam res ad curato
 res transijt sub Augusto apud Atteium Capitonem legi
 mus. Agri uero qui aqua publica contra legem essent irri
 gati, publicabantur; Mancipia etiam, sicut ea quæ aduer
 sus legem multa loco fecisse dicebantur. In iisdem legi
 bus adiectū est ita: ne quis aquam oletato dolo malo, ubi
 publice salit, si quis oletarit, sestertiorum x. miliū multa
 esto. Oletato uideat esse olidā facito, cuius rei causa Aedi
 les curules iubeant per uicos singulos ex ijs qui in uno
 quoq̄ uico habitarent prædia ue haberent, binos præfice
 re, quorum arbitrato aqua in publicum saliret. Primus
 M. Agrippa post ædilitatem quam gessit, consularis, ope
 rum suorum & munerum ueluti perpetuus curator fuit,
 qui iam copiam permittente descripsit, quid aquarum pu
 blicis operibus, quid lacubus, quid priuatis daretur. Ha
 buit & familiam propriam, aquarū quæ tueretur ductus,

Oletare.

atq; castella & lacus. Hanc Augustus hæreditatem ab eo sibi relictam publicauit. Post eum Q. Aelio Tuberone, P. Fabio Maximo iterum C O S S. in re, quæ usq; in id tempus quasi potestate acta certo iure eguisset, Senatuscõsul to acta sunt, ac lex promulgata. Augustus quoq; edicto complexus est quo iure uterentur, qui ex commentarijs Agrippæ aquas haberent, tota re in sua beneficia translata. Modulos etiam, de quibus dictum est, constituit, & rei continendæ exercendæq; curatorem fecit Messalam Coruinum, cui adiutores dati Posthumius Sulpitius prætorius & L. Cominius Pedarius, insignia eis quasi magistratibus concessa, deq; eorum officio Senatusconsultum factum, quod infra scriptum est. S. C. quod Qu. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus C O S S. V. F. de ijs qui curatores aquarum publicarum ex Senatusconsulto à Cæsare Augusto nominati essent ordinandis, D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. placere huic ordini eos qui aquis publicis præessent, cum eius rei causa extra urbem essent, lictores binos, et seruos publicos ternos, architectos singulos, et scribas, et librarios, accensos præconesq; totidem habere, quot habent iij per quos frumentum plebei datur. Cum autem in urbe eiusdem causa aliquid agerent, cæteris apparatus paritoribus iisdem præterquam licitoribus utiq; quibus apparatus paritoribus, Ex hoc S. Consul. curatoribus aquarum, uti liceret eos diebus x. proximis, quibus S. Consul. factum esset, ad ærarium deferrentur, quiq; ita delati essent, ijs prætores ærarij mercede cibaria, quæta præfecti frumento danda, dare deferreq; solent, annua darent & attribuerent, ijsq; eas pecunias sine fraude suas facere liceret; utiq; tabulas, chartas, cæteraq; quæ eius curationis causa opus esset, ijs curatoribus præbenda, Q. Aelius P. Fabius C O S S. ambo alter ue si ijs uidebitur adhibitis prætoribus, qui ærario præsint.

præfint & præbenda locent. Itemq; cum uiarum frumen-
 ticq; curatores, qui quarta parte anni publico fungebantur
 ministerio, ut curatores aquarum iudicijs uacent priuatis
 publicisq;, apparitores & ministeria, quamuis perseueret
 adhuc ærarium in eos erogare, tamen etiam curatorū uis-
 dentur defuisse inertia, & segnitia non agentium officium.
 Egredi autē urbem duntaxat agendæ rei causa, Senatus
 præsto esse lictores iusserat; nobis circumeuntibus riuos,
 fides nostra & autoritas à Principe data pro lictoribus
 erit. Cum rem produxerimus ad initium curatorum, non
 est alienū subiungere, qui post Messalam huic officio ad
 nos usq; præfuerint. Messalæ successit, Silio & Plaucio
 COSS. Atteius Capito; Capitoni L. Martio C. Antistio
 COSS. Satrius Rufus; Satrio, Sergio Cornelio Ce-
 thego L. Visellio Varrone COSS. M. Cocceius Nerua,
 Diui Neruæ auus, scientia iuris illustris. Huic successit F.
 Persico L. Vitellio COSS. C. Octauius Lenas; Lenati Iu-
 niano, & Nonio Asprenate COSS. Aquila. Huic successit
 M. Porcius Cato; post quē Sexto Nonio Celere et Iunio
 Quintiliano COSS. Didius Gallus, Gallo Qu. Veranio
 Pompeio Longino COSS. Cn. Domitius Afer; Afro, Ne-
 rone Claudio Casare quartū, & Cossio Cossi filio COSS.
 L. Piso; Pisoni, Virgínio Rufo, et Memio Regulo COSS.
 Petronius; Turpiliāus; Turpiliano Crasso Frugi, et Leca-
 nio Ballo COSS. P. Marius; Mario, L. Telesino, & Sueto-
 nio Paulino COSS. Fonteius Agrippa; Agrippæ, Silio, et
 Galerio Trachalo COSS. Alipius Crispus; Crispo, Vespasiano
 tertium, & Cocceio Nerua COSS. Pompe-
 ius Siluius; Siluino, Valerio, & Messalino COSS.
 T. Anius Flauianus; Flauiano, Vespasiano quintum,
 & Tito tertium COSS. Acilius Auiola. Post quem Im-
 peratore Nerua tertium, & Virgínio Rufo tertium

COSS. ad nos cura translata est. Nunc quid obseruare curator aquarū debeat, et leges Senatusq; consulta ad instruendum eum pertinentia, subiungam. Circa ius ducendæ aquæ in priuatis hæc obseruanda sunt, ne quis sine literis Cæsaris, id est ne quis aquam publicam non impetratâ, et ne quis amplius quàm impetratum fuerit ducat. Ita enim efficiemus, ut modus quem acquiri diximus, possit ad nos salientes, & ad noua Principis beneficia pertinere. In utroq; autem magna cura multiplici opponenda fraudi est. Solicite subinde ductus extra urbem sunt circumuedi ad recognoscenda beneficia. Idem in castellis salientibus publicis faciendum, ut sine intermissione diebus noctibusq; aqua fluat, quod Senatus quoq; cōsulto curator facere iubetur, cuius hæc quoq; uerba sunt: Aelius Tubero, & P. Fabius Maximus O. V. F. COSS. de numero publicorum salientium qui in urbe essent, intraq; ædificia urbi coniuncta, quos M. Agrippa fecisse Q. F. P. de eare ita censuerunt, neque augeri placere, nec minui numerus publicorum salientium, quos nunc esse retulerunt ij, quibus negocium à Senatu est imperatum, ut inspicerent aquas publicas, inirentq; numerū salientium publicorū. Itemq; placere curatores aquarum, quos Senatuscon. Cæsar Augustus ex Senatus autoritate nominauit, dare operam ut salientes publici quam assiduissime interdium & noctu aqua in usum populi funderent. In hoc S. cons. crediderim annotandum, quod Senatus tam augeri quàm minui salientium publicorum numerum uetuerit, id factum existimo, quia modus aquarum, quæ ijs temporibus in urbem ueniebant, antequam Claudia et Anio nouus perduceretur, maiorem erogationem capere non uidebatur. Qui aqua in usum priuatos deducere uolet, impetrare eam debet, & à Principe epistolam ad curatorem afferre. Curator deinde

deinde beneficio Cæsaris præstare maturitatem, & procuratorem eiusdem officij libertum Cæsaris protinus scribere. Procuratorem autem primus Ti. Claudius uidetur admouisse postquam Anionem nouum & Claudias induxit. Quid contineat epistola Iulia fieri quoq; notum debet, ne quando negligentiam, aut fraudem suam ignorantia colore defendat. Procurator calicem eius moduli, qui fuerit impetratus, adhibitis libratoribus signari cogitet, & diligenter intendat mensurarum quas supradiximus modum & earum notitiam habeat, ne sit in arbitrio libratorum interdum maioris luminis, interdum minoris pro gratia personarum calicem probare. Sed neq; statim adhuc liberum subiiciendi qualemcumq; plumbeam fistulam permittat arbitrium. uerum eiusdem luminis, quo calix signatus est, eundem per pedes quinquaginta prope det, sicut Senatusconsulto, quod subiiciendum est, cauetur. Quod Q. Aelius Tubero, Q. Fabius maximus C O S S. V. F. quosdam priuatos ex riuis publicis aquam ducere. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. ne cui priuato aquam ducere ex riuis publicis liceret; utiq; omnes ij quibus aqua ducenda ius esset datum, ex castellis ducerent, animaduertentq; curatores aquarum, quibus locis intra extraq; urbem apte castella priuati facere possent, ex quibus aquam ducerent, quam ex castello communem accepissent à curatoribus aquarum, ne qui eorum, quibus aqua daretur publica, ius esset intra quinquaginta pedes eius castelli, ex quo aquam ducerent. laxiorem fistulam subiicere q̄ quinariam. In hoc Senatusconsulto, dignum admiratione est, quod aquam non nisi ex castello duci permittit, ne aut riuus, aut fistula publica frequenter lacerarentur. Ius impetratae aquae neque heredem, neq; emptorem, neq; ullum nouum dominum praediorum sequitur; Balneis, quae publicae lauarent, priuatis

Balnearum ius.

legium antiquitus concedebatur, ut semel data aqua perpetuò maneret, sicut ex ueteribus Senatuscon. cognoscimus, ex quibus unum subieci: Nunc omnis aquæ cū possessore instauratur beneficium. Quod Q. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus coss. V. F. cōstitui oporteret, quo iure extra intraq; urbem ducerēt aquas ij quibus atque tributæ essent. Q. D. E. R. F. P. D. E. I. C. uti ijs quoq; maneret attributio aquarum, exceptis quæ in usum balnearum essent datæ, aut Augusti nomine, quoad ijdem domini possiderent id solum in quo accepissent aquam. Cum uacare aliqua cœperint, adnūciatur in cōmentariosq; redigitur, qui respiciuntur ut petitoribus ex uacuis dari possint. Has aquas statim interdicare solebant, ut medio tempore uenderent aut possessoribus prædiorum, aut alijs. Humanius etiam uisum est Principi nostro, ne prædia subito destituerentur, triginta dierum spaciū indulgeri, intra quod ij ad quos res pertinet, irrigarent. De aqua in prædiis sociorū data nihil constitutum inuenio, perinde tamē obseruatur, ac iure cautum, ut dum quis ex ijs qui communiter impetrauerunt, superesset, totus modus prædijs assignatus flueret, & tunc demum renouaretur beneficium, cum desisset quisq; ex ijs, quibus erat datum possidere. Impetrata aqua aliò quàm in ea prædiis, in quæ data erat, aut ex aliò castello quàm quo ex epistola Principis contrahebat, duci palàm. S. Consul. non oportet, sed & mandatis prohibetur. Impetrantur autē & hæ aquæ quæ caducæ uocantur, id est quæ aut ex castellis effluunt, aut ex manationibus fistularum, quod beneficium à Principibus parcissime tribui solitum, sed fraudibus aquariorū obnoxium est, quibus prohibendis quanta cura debeatur, ex capite mandatorum manifestū erit, quod subieci: Caducam neminem uolo ducere, nisi qui meo beneficio,

aut

aut priorum Principum habent; nam necesse est ex castellis aliquam partem aquæ effluere, cum hoc pertineat non solum ad urbem nostræ salubritatē, sed etiam ad utilitatem cloacarum abluendarum. Explicitis quæ ad ordinatorem aquarum privati usus pertinebant. non ab re est quædam ex ijs quibus circumscribi saluberrimas constitutiones in ipso rei actu deprehendimus, exempli causa, attinere. Ampliores quosdam calices quam impetrati erant positos in plerisque castellis inueni, & ex ijs aliquos ne signatos quidem. Quoties autem signatus calix excedit legitimam mensuram, ambitio procuratoris qui cum signatus detegitur; cum uero ne signatus quidem est, manifesta culpa omnium, maxime accipientis deprehenditur, deinde uillici. In quibusdam cum calices legitimæ mensuræ signati essent, statim amplioris modulī fistulæ subiectæ fuerunt; unde acciderat ut aqua non per legitimum spatium coërcita, sed per leues angustias expressa, facile laxiorē in proximo fistulā impleret. Ideo quæ illud adhuc, quoties signatur calix, diligentia adijciendum est, ut fistulæ quoque proximæ per spatium, quod S. consulto comprehensum diximus, signentur. Ita demum enim uillicus cum scierit non aliter quam signatas collocari debere, omni carebit excusatione. Circa collocandos quoque calices obseruari oportet, ut ad lineam ordinentur, nec alterius inferior calix, alterius superior ponatur. Inferior plus trahit, superior minus. ducit, quia cursus aquæ ab inferiore rapitur. In quorundam fistulis ne calices quidem positi fuerunt: hæc fistulæ solutæ uocantur, & ut aquario libuit laxantur uel coartantur. Adhuc illa aquariorum intolerabilis fraus est, translata in nouum possessorem aqua, foramen nouum castello imponunt, uetus relinquunt, quo uenale extrahant aquam. In primis ergo hoc quoque emendandum curatori crediderim.

Fistule solutæ.

Non em̄ solum ad ipsarum aquarum custodiam, sed etiā ad castelli tutelam pertinet, quod subinde & sine causa foratum uitiatur. Etiam ille aquariorum tollendus est reditus, quem uocant punctā. Longa ac diuersa sunt spacia, per quæ fistulæ tota meant urbe latentes sub silice. Has *Puncta.* comperi per eum qui appellabatur à punctis passim conuulneratis omnibus in transitu negotiatoribus, præbuisse peculiaribus fistulis aquā, quo efficiebatur, ut exiguus modus ad usus publicos proueniret. Quantum ex hoc modo aquæ sublatum sit, æstimo ex eo quod aliquantum plumbi sublati eiusmodi ramis reductum est. Superest tutela ductuū, de qua prius quàm dicere incipiā, pauca de familia, quæ huius rei causa parata est, explicanda sunt. Familiae sunt duæ, altera publica, altera Cæsaris. Publica antiquior quam Agrippæ Augusto relictam, & ab eo publicatam diximus, Habet homines circiter ccxl. Cæsaris familiae numerus est cccclx, quam Claudius, cū aquas in urbem perduceret, constituit. Vtraque autem familia in aliquot ministeriorum species diducitur; uillicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores, aliosque opifices. Ex his aliquos extra urbem esse oportet ad ea quæ non sunt mægnæ molitionis. Maturum tamen auxilium uidentur exire omnes in urbe circa castellorum & munerum stationes, operaque quæ urgebunt, in primis ad subitos casus, ut ex compluribus regionibus, in quas necessitas incubuerit, cōuertī possit præsidium aquarum abundantius. Tam amplum numerum utriusque familiae solitū ambitione, aut negligentia præpositorum in priuata opera diduci, reuocare ad aliquam disciplinam et publica ministeria ita instituimus, ut pridie quid esset actura dictaremus, & quid quaque die egisset actis comprehenderetur. Commoda publicæ familiae ex Aerario dantur, quod impendium exoneratur

Tutela ductuū.

exoneratur uectigalium redditu ad ius aquarum pertinen-
 tium. Ea constat ex hortis ædificijs'ue, quæ sunt circa du-
 ctus, aut castella, aut munera, aut lacus, quem reddi-
 tum prope sestertium ccl. milium salientem, ac uagum,
 proximis uero temporibus in Domitiani loculos uer-
 sum iustitia Diui Neruæ populo restituit, nostra sedu-
 litas ad certam regulam rededit, ut constarent, quæ essent
 ad hoc uectigal pertinentia loca. Cæsaris familia ex fisco
 accipit commoda, unde & omne plumbum, & omnes
 impensæ ad ductus, & castella, & lacus pertinentes ero-
 gantur. Quoniã quæ uidebantur ad familiam pertinere ex-
 posuimus, ad tutelam ductuum sicut promiseramus di-
 uertimus, rem enixiore cura dignam, cum magnitudinis
 Romani imperij id præcipuum sit iudicium. Multa atq;
 ampla opera subinde nascuntur, quibus ante succurri de-
 bet quàm magno auxilio egere incipiant, pleraq; tamen
 prudenti temperamento sustinenda sunt, quia non sem-
 per opus aut facere, aut ampliare quærentibus creden-
 dum est. Ideoq; non solum scientia peritorum, sed & pro-
 prio usu curator instructus esse debet, nec suæ tantum
 stationis architectis uti, sed plurimum aduocare non mi-
 nus fidem quàm subtilitatem, ut æstimet quæ repræsenta-
 tanda, quæ differenda sint, & rursus quæ per redempto-
 res effici debeant, & quæ per domesticos artifices. Na-
 scuntur opera ferè ex his causis, nam aut uetustate cor-
 rumpuntur, aut impotentia possessorum, aut ui tempe-
 statum, aut culpa male facti operis, quod sæpius accidit
 in recentibus. Ferè aut uetustate, aut ui tempestatum par-
 tes ductuum laborant, quæ arcuationibus sustinentur,
 aut montium lateribus applicatæ sunt, & exarcuationi-
 bus, eaq; per flumen trañciuntur. Ideo hæc opera sollicita

festinatione explicanda sunt. Minus iniuriæ subiacent sub
 terranea, nec gelicidijs, nec caloribus exposta. Vicia au
 tem eiusmodi, aut talia sunt ut non interpellato cursu sub
 ueniatur eis, aut emendari nisi auersa nõ possint, sicut ea,
 quæ in ipso alueo fieri necesse est. Hæc duplici ex causa
 nascuntur, aut limo concrecente, qui interdū in crustam
 durefcit, iterq; aquæ coarctat, quod aut tectorio corrup
 pitur, unde fiunt manationes, quibus necesse est latera ri
 uorum & substructiones uitari. Pilæ quoq; ipsæ topho
 extractæ sub tam magno onere labuntur. Refici quæ cir
 ca alueos sunt riuorum æstate non debent, ne aquæ inter
 mittatur usus, tempore quo præcipue desideratur, sed ue
 re, uel autumnò, & maxima cum festinatione, ita ut ante
 præparatis omnibus quam paucissimis diebus riuus cessent.
 Neminem fugit per singulos ductus hoc esse faciendum,
 ne si plures pariter auertantur, desit aqua ciuitati. Ea quæ
 non interpellato aquæ cursu effici debent, maxime stru
 ctura constant, quam suis temporibus & fidelem fieri o
 portet. Idoneum structuræ tempus est à cal. aprilibus in
 cal. nouemb. ita ut optimum sit intermittere eam partem
 æstatis, quæ nimis caloribus incandescit: quia tempera
 mento cœli opus est, ut ex humore commode structura
 combibat & in unitate corroboretur. Non minus autem
 sol acrior quàm gelatio præcipit materiã, neq; ullū opus
 diligentiolem poscit curam quàm quod aquæ obstaturū
 est. Fides itaq; eius per singula secundum legem notam
 omnibus, sed à paucis obseruatam exigenda est. Illud nul
 li dubium esse crediderim, proximos ductus, id est, qui à
 sexto miliario lapide quadrato consistunt, maxime custo
 diendos, quoniã et amplissimi operis sunt, et plures aquas
 singuli sustinent, quos, si necesse fuerit interrompere, ma
 ior

ior pars aquarum urbem Romam destituet. Remedia tamen sunt, ut his difficultatibus inchoatus alueus excitetur ad libram deficientis. Alueus uero plumbatis canalibus per spacium interrupti ductus rursus contineatur. Porro quoniam ferè omnes per priuatorum agros directi erant, & difficilis uidebatur futurae impensae praeparatio ut alicuius constitutione succurreretur, simul ne accessu ad reficiendos riuos redemptores à possessoribus prohiberentur, Senatusconsultum factum est, quod subieci. Quod Q. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus COS S. V. F. de riuis, specubus, fornicibusq; Iuliae, Martiae, Appiae, Tepulae, Anionis reficiendis, Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Ut cum ij riuus, fornices, quos Augustus Caesar se refecturum impensa sua pollicitus Senatui est, reficerentur, ex agris priuatorum terram, limum, lapidem, testam, arenam, ligna, caeteraq; quibus ad eam rem opus esset, unde quaeq; earum proxime sine iniuria priuatorum tolli, sumi, portari possint, uiri boni arbitrato aestimata darentur, tollerentur, sumerentur, exportarentur, & eas res omnes exportandas, earumq; rerum reficiendarum causa, quoties opus esset per agros priuatorum sine iniuria eorum itinera, actus paterent, darentur. Plerumq; autem uitia oriuntur ex impotentia possessorum, qui pluribus modis riuos uiolant. Primum enim spatia, quae circa ductus aquarum ex S. Consulto uacare debent, aut aedificijs, aut arboribus occupant. Arbores magis nocent, quarum radicibus & concamerationes & latera soluuntur; deinde uicinales uias, agrestesq; per ipsas formas dirigunt; nouissime aditus ad tutelam pracludunt; quae omnia Senatusconsulto, quod subieci, prouisa sunt, quod Q. Aelius Tubero, P. Fabius Maximus V. F. aquarum, quae in urbe ueni

rent itinera occupari monumentis, & ædificiis, & arboribus conseri. Q. F. P. D. E. R. I. C. Cum ad reficiendos riuos, specusq; , per quæ & opera publica corrumpuntur, placere circa fontes, & fornices, & muros utraq; ex parte uacuos centenos quinos denos pedes patere, & circa riuos, qui sub terra essent, & specus intra urbem, & extra urbem continentia ædificia, utraq; ex parte quinquenos pedes uacuos relinqui, ita ut neque monumentum in ijs locis, neq; ædificium post hoc tempus ponere, neq; conserere arbores liceret: siquæ nunc essent arbores intra id spatium, extirparentur, præterquam siquæ uillæ continententes et inclusæ ædificiis essent. Siquis aduersus ea commiserit, in singulas res in dena milia damnas esset. Ex quibus pars dimidia præmium accusatori daretur, cuius opera maxime conuictus esset, qui aduersus hoc Senatusconsultum commississet; pars altera dimidia in ærarium redigeretur, deq; ea re iudicarent cognoscerentq; curatores aquarum. Posset hoc Senatusconsultum æquissimum uideri, etiam si ex rei tantum publicæ utilitate ea spatia iudicarentur, multo magis cum maiores nostri admirabili æquitate, ne ea quidem eriperent priuatis, quæ admodum publicum pertinebant, Sed cum aquas perducerent, si difficilius possessor in parte uendenda fuerat, pro toto agro pecuniam intulerunt, ac post determinata necessaria loca rursus eum agrum uendiderunt, ut in suis finibus proprium ius tam respublica quàm priuata haberet. Pleriq; tamen non contenti occupasse fines, ipsis ductibus manus attulerunt per semitas solutas passim, & rursus ius aquarum impetratum habent, aquarum quantulacumq; beneficio occasione ad expugnandos nunc abutuntur. Quid porro fieret, si non uniuersa ista diligentissima lege prohiberentur, poenarumq;

poenae non mediocris cōtumacibus intentaretur? Quae
 subscripsi haec sunt uerba legis: T. Quintius Crispinus
 cos. populū iure rogauit, populusq; iure sciuit in foro
 pro rostris aedis diui Iulij Po. Ro. & Iulias tribui Sergia
 principium fuit pro tribus sex. L. F. Varro. Quicumq;
 post hanc legem rogatam riuos, specus, fornices, fistulas,
 castella, tubulos, lacus aquarum publicarum, quae ad ur-
 bem ducuntur, earum ue quam sciens dolo malo foraue-
 rit, ruperit, forare, rumpere ue curauerit, peiorem ue fe-
 cerit, quo minus ea aqua earum ue qua in urbem Romā
 ire, cadere, flui, peruenire, duci possint, quoue minus in
 urbe Roma, & in his aedificijs quae urbi continentia sunt,
 erūt, in hisq; hortis, praedijs, locis, quorum hortorū, pra-
 diorū, locorū dominis, possessoribus, V. F. aqua data uel
 attributa est, uel erit, ut saliat, distribuāt, diuidatur, in ca-
 stella, lacus immittat, is P. R. c. milia dare damnas esto;
 & qui clam quid eorum ita fecerit, id omne sarcire, resi-
 cere, restituere, aedificare, ponere & celare, demoliri da-
 mnas esto, sine dolo malo. Atq; ita omnino, ut quicumq;
 curator aquarum est, erit, si curator aquarum est uel erit,
 tum is Praetor, qui inter ciues & peregrinos ius dicit, mul-
 ctam pignoribus cogito, coerco, eiq; curator, aut si cu-
 rator nō erit, tum ei Praetori eo nomine cogere & coerce-
 re, mulctae dicendae, siue pignoris capiendi ius potestasq;
 esto. Si quid eorum seruus fecerit, dominus eius centum
 milia populo det. Siquis circa riuos, specus, fornices, fi-
 stulas, tubulos, castella, lacus aquarū publicarū, qua ad ur-
 bem Romam ducuntur & ducentur, terminatus steterit,
 neq; quis eo loco post hanc legem rogatam quid oppo-
 nit, molit, obsepit, figit, statuit, ponit, collocat, arat, serit,
 neue in eum locū quid immittit, praeterq; eorū faciendorū

reponendorū causa præterq̄ quidē hac lege licebit, oportebit. Qui aduersus ea qd fecerit, & aduersus ea repserit, ex iussu causaq̄ omnium rerū omnibus esto damnas, utiq̄ atq̄ uti esset effectq̄ oporteret, si is aduersus hanc legem riuum, specum rupisset, forasset ue, quicq̄ specum forasset rupisset ue, quo minus in eo loco poscere herbam, scēnā scēare, sentes, uepres, caprificos, curatores aquarū qui nūc sunt, quicq̄ erunt, circa fontes, & fontium & murorū curā, riuos, et specus terminatus arbores uites. uepres, sentes, ripa, maceria, salicta, harundineta excidātur, tollant, effodiantur, excorticentur, utiq̄ recte factum esse uolet, eoq̄ nomine ijs pignoris captio multa edici or uti quæ esto: Idēq̄ ijs sine fraude sua facere liceat ius potestasq̄ esto quo minus uites arboresq̄ uillis, ædificijs, macerijs ue inclusæ sint. Maceriae quas curatores aquarū causa cognita ne demolirentur dominis permiserūt, quibus inscripta insculptaq̄ essent ipsorū qui permisissent curatorum nomina maneāt, hac lege nihil abrogato, quo minus ex his fontibus, riuis, specub⁹, fornicibus aquā haurire, sumere ijs quibuscunq̄ curatores aquarum permiserūt, præterq̄ rota, calice, machina liceat: dū neq̄ puteus, neque foramen nouum fiat. Eius hac lege nihilum rogatio utilissimæ legis contemptores nō negauerim dignos poena quæ intendit. Sed negligētia † longi temporis deceptos leniter reuocari oportuit. Itaque sedulo laborauimus, ut quantum in nobis fuit etiam ignorarētur qui errauerant. His uero qui admoniti ad indulgētiam Imperatoris decurrerunt, possumus uideri causa imperati beneficij fuisse. In reliquo uero † opto ne executio legis necessaria sit, cum officij fidem etiā per offensas tueri præstet.

† Legum pro
tempore.

† opere

EX PROBO INTERPRETATIO LITE-
rarum, quæ superius positæ sunt.

D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. Significatum hic est. De
ea re quid fieri placeret, de ea re ita censuerunt.

Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. Significatum est. Quid
de ea re fieri placeret, de ea re uniuersi ita censuerunt.

Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Significatū hic est: Quid
de ea re fieri placeret, de ea re ita censuerunt, Cætera
idem significant.

BASILEAE APVD IOAN. BEB.
ANNO M. D. XXX.

1398903

IN HOC INTERMEDIATE LITTE
ratus, qui libere p. h. h. h.

1. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
2. A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
3. A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
4. A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.
5. A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

PAULINE AVD IOAN. FEB.
ANNO M. D. LXX.

[Faint, illegible text]